

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Історичний факультет

Кафедра історіографії, джерелознавства та археології

## **ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА**

до дипломної роботи

бакалавра

на тему: «Репрезентація культурної спадщини України на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України»

**Виконала:** студентка IV курсу

денної форми навчання

напряму підготовки (спеціальності)

032 «історія та археологія»

Новодран Валерія Олександрівна

**Керівник:** к.і.н., доц.

Рачков Євген Сергійович

**Рецензент:** к.і.н., доц.

Кісельова Юлія Анатоліївна

**Харків – 2024**

## ЗМІСТ

ВСТУП .....	3
РОЗДІЛ I. СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ МОНЕТНОГО ОБІГУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ .....	15
РОЗДІЛ II. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ НА МОНЕТАХ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ .....	26
РОЗДІЛ III. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СПАДЩИНОЮ ОБРАЗІВ РОСЛИН І ТВАРИН НА МОНЕТАХ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ .....	62
ВИСНОВКИ .....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ .....	80
ДОДАТКИ .....	105
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ .....	156

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** Одним із найбільш важливих винаходів людства є гроші, а однією з найбільш давніх форм грошей можна вважати монети. Варто відзначити, що до появи монет, функцію грошей виконували різні предмети побуту, знаряддя праці, прикраси, посуд, продукти, зброя, худоба тощо. Змінювалася форма, склад і вигляд грошей, але їх роль, безумовно, залишалася ключовою в економічній системі різного історичного часу. Використання тих чи тих форм грошей, зокрема монет, актуальне для багатьох етапів розвитку людства. Крім того, гроші є цінним історичним джерелом, що містить інформацію про різноманітних історичних осіб, події, звичаї, культурні особливості, усталені традиції, суспільні цінності тощо.

На території України протягом різних історичних епох існували певні грошові системи. Дослідження грошей, які були в обігу, дозволяє визначити вплив політико-економічних та суспільно-політичних трансформацій на життя населення України протягом різного історичного часу. Водночас важливо здійснити комплексне дослідження грошей, зокрема монет, з урахуванням соціокультурного контексту виникнення і розвитку монетної справи та грошової системи загалом.

Існує чимало різновидів монет<sup>1</sup>, наприклад особливе місце належить монетам пам'ятним, зокрема ювілейним, які відіграють важливе значення у збереженні культури та репрезентації культурної спадщини. Карбування ювілейних і пам'ятних монет України було розпочато в 1995 р. До кінця 2023 р. усього Національним банком України було випущено 968 ювілейних і пам'ятних монет. Зокрема, вони відіграють помітне значення у збереженні культури та популяризації культурної спадщини України, що особливо важливо в умовах російського військового вторгнення в Україну. Під час війни репрезентовані на монетах об'єкти (елементи, практик) культурної спадщини стали неодмінними

---

<sup>1</sup> Див.: Шуст Р. М. НумізMATика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2009. 376 с.

складниками національної ідентичності та культурної пам'яті українського суспільства. Наприклад, представлені на монетах зображення відображають важливі етапи історичного розвитку України, зокрема пов'язані з героїчною боротьбою українського народу за свободу та незалежність. Крім того, на ювілейних і пам'ятних монетах презентовано мнемонічні місця («місця пам'яті»), пов'язані з історією України та сучасним націєтворчим контекстом. Певною мірою ювілейні та пам'ятні монети впливають на формування національного образу, сприяють посиленню патріотизму, а також слугують символічним засобом підтримки для всіх, хто відстоює незалежність України.

**Об'єктом дослідження** є ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України.

**Предмет дослідження** – репрезентація різноманітної культурної спадщини України на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України.

**Хронологічні межі дослідження** охоплюють сучасний період історії України: від введення в обіг перших ювілейних і пам'ятних монет Національного банку України (1995 р.) до сьогодні (2023 р.).

**Територіальні межі дослідження** охоплюють сучасну територію України.

**Метою роботи** є дослідження характерних особливостей репрезентації на ювілейних та пам'ятних монетах Національного банку України різноманітної культурної спадщини України.

Для реалізації поставленої мети були сформульовані наступні **завдання**:

- схарактеризувати основні етапи генезису монетної системи на сучасній території України;
- проаналізувати історію карбування ювілейних та пам'ятних монет Національного банку України;
- дослідити специфіку репрезентації культурної спадщини, а також природної спадщини України на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України.

**Наукова новизна дослідження** визначається тим, що у дипломній роботі за допомогою семіотичного підходу вперше було проаналізовано характерні особливості репрезентації культурної спадщини України в ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України.

**Методологія дослідження.** Мета роботи та особливості джерельної бази визначили відповідну методологію дослідження. Основою методології дослідження є підходи, вироблені у межах нумізматики, студій спадщини та візуальної історії.

Для вирішення поставлених у роботі завдань використовувалися загальнонаукові принципи дослідження. Принцип історизму дозволив продемонструвати становлення та еволюцію виробництва ювілейних та пам'ятних монет Національного банку України. Принцип системності надав можливість поглянути на ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України як на сукупність елементів, що знаходяться у взаємозалежності та утворюють цілісний комплекс. Принцип міждисциплінарності забезпечив можливість отримання нового наукового знання шляхом залучення теорій та методів інших наук (семіотики) для вирішення проблем конкретного історичного дослідження.

Методи нумізматики дозволяють проаналізувати різноманітні аспекти монет, такі як їх дизайн, розмір, матеріал, техніка виготовлення та ін. Завдяки цьому було досліджено зображення (стилістика, кольори, образи, символи тощо) та написи на монетах, що репрезентують культурну спадщину України. Крім того, було проаналізовано історію виробництва та поширення монет.

Методи візуальної історії (передусім семіотичний) дозволили аналізувати зображення на монетах, враховуючи історичні та культурні аспекти. Особливу увагу присвячено дослідженню відображення на монетах історичних подій, культурних символів та традицій, які репрезентують різноманітну культурну спадщину України. У роботі зображення на монетах розглядаються як своєрідний текст, що містить зашифровану інформацію, що може бути «прочитана» в контексті відповідного історико-культурного дискурсу.

Представлена на монетах іконографія розглядається в якості виразного прикладу державної політики пам'яті України на сучасному етапі.

Поставлені у роботі завдання вирішуються за допомогою сукупності загальнонаукових, спеціально-історичних і міждисциплінарних методів дослідження. З-поміж загальнонаукових було залучено логічні методи (аналіз, синтез, індукцію та дедукцію). Серед спеціально-історичних методів було використано історико-порівняльний, історико-типологічний та історико-генетичний методи. Так, історико-порівняльний метод дозволив зіставити та порівняти особливості іконографії ювілейних і пам'ятних монет Національного банку України, а також репрезентованих на них об'єктів/елементів/практик культурної спадщини протягом досліджуваного періоду. Історико-типологічний метод дозволив на основі визначення загальних та особливих тенденцій формування та еволюції ювілейних і пам'ятних монет Національного банку України проаналізувати існуючу типологію монет, а також розподілити досліджувані образи культурної спадщини на низку типів (монети, що репрезентують архітектурну, історичну, нематеріальну та ін. спадщину). Історико-генетичний метод дозволив дослідити процес формування та побутування ювілейних і пам'ятних монет Національного банку України, виявити характерні особливості генезису репрезентованих на монетах образів різноманітної культурної спадщини України.

Дослідження має міждисциплінарний характер, оскільки в ньому було використано принципи та підходи семіотики – науки про знаки, знакові системи, знакову поведінку та знакову комунікацію. Насамперед, було досліджено семантичні особливості ювілейних і пам'ятних монет Національного банку України. Варто відзначити, що семіотичний підхід до дешифровки зображень без знання обставин виникнення та використання візуального об'єкта є неефективним. Щоби уникнути підміни інтерпретації зображень конкретних історичних акторів сприйняттям дослідника, було не лише застосовано принципи та підходи семіотики в чистому вигляді для аналізу явних і прихованих форм, структур і значень, які втілено в зображеннях, але також

використано соціологічний підхід, який дозволяє інтерпретувати створення і використання ювілейних і пам'ятних монет як своєрідну соціокультурну практику. Враховуючи це, особлива увагу зосереджується на інтерпретаціях монет, які пропонуються карбувальниками та представлені на офіційних інформаційних ресурсах Національного банку України.

**Історіографію питання** можна умовно розподілити на дві групи: 1) роботи, присвячені монетному обігу на території України; 2) дослідження, присвячені ювілейним і пам'ятним монетам Національного банку України.

Історії грошового обігу та монетної справи на території України присвячено чимало досліджень. Наприклад, М. Котляр у роботі «Грошовий обіг на території України доби феодалізму»<sup>1</sup> вперше в українській історичній науці узагальнив історію обігу монет на українських землях періоду феодалізму. Серед інших робіт дослідника, присвячених історії монетного обігу на території України, слід згадати «Галицька Русь у другій половині XVI – першій чверті XV ст.»<sup>2</sup>, «Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV – XVIII ст.»<sup>3</sup> та ін.

Серед узагальнюючих історіографічних робіт, присвячених монетній справі на території України доби середньовіччя, слід передусім згадати дисертаційне дослідження Н. Турмиса «Історіографія нумізматики України періоду середньовіччя»<sup>4</sup>.

Вагомий внесок у дослідження монет і монетної справи на території України зробив Р. Шуст. Зокрема, його роботи присвячені особливостям монетообігу на території України протягом XVI– XVII ст. та більш раннього часу<sup>5</sup>. Окрему увагу дослідник присвячує емблематиці монет та їх значенню для

<sup>1</sup> Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. Київ: Наукова думка, 1971. 175 с.

<sup>2</sup> Котляр М. Ф. Галицька Русь у другій половині XVI – першій чверті XV ст.: Іст.-нумізматичне дослід. Київ: Наукова думка, 1968. 141 с.

<sup>3</sup> Котляр М. Ф. Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV – XVIII ст. / Відп. ред. І. С. Слабеев. Київ: Наукова думка, 1981. 240 с.

<sup>4</sup> Турмис Н. В. Історіографія нумізматики України періоду середньовіччя: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06; Львів: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2005. 261 с.

<sup>5</sup> Шуст Р. До питання про обіг іноземної монети на грошовому ринку Руського і Белзького воєводств XVI–XVII ст. // Тези республіканської науково-теоретичної конференції “Молоді вчені суспільствознавці УРСР – 70 річчю Великого Жовтня”. Львів, 1987. С. 203–204; Шуст Р. Литовська монета на грошовому ринку західноукраїнських земель XVI– XVII ст. // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1988. Вип. 24. С. 105–113; Шуст Р. Питання грошового обігу Речі Посполитої XVI – першої половини XVII ст. у працях

формування грошового обігу на території України. Р. Шуст також є автором популярного в Україні навчального посібника «Нумізматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні»<sup>1</sup>. У роботі висвітлено історію становлення та подальшого розвитку товарно-грошових відносин, карбування, обігу та нумерації монет на українських землях з найдавніших часів до сьогодні. Окремий розділ присвячено становленню грошової системи незалежної України. Особливу увагу дослідник приділив висвітленню місця нумізматики як науки серед інших спеціальних історичних дисциплін.

Характерним особливостям нумізматичних студій в Україні присвячене дослідження І. Хромової<sup>2</sup>. Крім того, дослідниця вивчає історію карбування монет на території Кримського улусу середини XIII ст. Вона аналізує археологічні знахідки монет, які датуються цим періодом, а також реконструює історичні обставини та причини появи монетного обігу в цьому регіоні та вивчає особливості процесу карбування монет<sup>3</sup>.

Історію грошових систем, які функціонували на українських землях протягом різних історичних періодів, досліджено в монографічній роботі І. Скоморович «Грошові системи на українських землях: історія і теорія»<sup>4</sup>. У дослідженні розглядаються різні грошові системи, зокрема монетні, кредитні системи, обмінні відносини та інші форми грошового обігу. Окрему увагу приділено економічному, соціальному та політичному контекстам грошових систем.

Також слід відзначити, що сьогодні в Україні існує низка спеціалізованих видань, присвячених історії монет і монетному обігу різного часу на українських землях. Наприклад, від 2017 р. за ініціативи Інституту історії України НАН

---

польських буржуазних істориків // Проблеми слов'янознавства. № 38. Львів, 1988. С. 124–131; Шуст Р. Грошове господарство земель Галицько–Волинської держави // Галицько–Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції. Галич, 19–21 серпня 1993 р. Тези доповідей і повідомлень. Львів, 1993. С. 120–123.

<sup>1</sup> Шуст Р. М. Нумізматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2009. 376 с.

<sup>2</sup> Хромова І. Нумізматичні студії в Україні: академічний вимір. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2018. Вип. 29. С. 225–232.

<sup>3</sup> Хромова І. Початок карбування монет у Кримському улусі в середині XIII ст. // *Історико-географічні дослідження в Україні*. 2007. Вип. 10. С. 347–357.

<sup>4</sup> Скоморович І. Г. Грошові системи на українських землях: історія і теорія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 243 с.

України, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» та Центральноукраїнського національного технічного університету видається наукових фаховий журнал «Український Нумізматичний Щорічник»<sup>1</sup>.

Серед зарубіжних досліджень, присвячених монетному обігу на території України, слід згадати працю О. Прицака «The Origins of the Old Rus' Weights and Monetary Systems: Two Studies in Western Eurasian Metrology and Numismatics in the Seventh to Eleventh Centuries»<sup>2</sup>. Ці центри уваги дослідника знаходяться вплив західноєвропейської, арабської, хазаро-булгарської, а пізніше візантійської метрологічної та нумізматичної систем на розвиток цих систем у Київській Русі.

Крім того, варто згадати дослідження І. Spassky, яке присвячене огляду нумізматичних досліджень на територіях кількох радянських країн, зокрема України, протягом 1917-1967 рр.<sup>3</sup>.

Згадані вище роботи є лише поодинокими прикладами без перебільшення значного масиву наукової літератури, що присвячена монетам та різноманітним грошовим системам на території України. Натомість пам'ятні та ювілейні монети Національного банку України досліджені набагато гірше.

Наприклад, ролі пам'ятних монет незалежної України як матеріальних символів національної ідентичності в європейському культурному просторі присвячене дослідження М. Ладоненко<sup>4</sup>. Інша стаття цієї дослідниці присвячене характерним особливостям розробки, моделювання та реалізації пам'ятних та ювілейних монет, що карбуються Монетним двором Національного банку України<sup>5</sup>. У роботі наголошується на існуванні прямої залежності творчого аспекту процесу створення монет від майстерності авторів ескізів та скульпторів.

---

<sup>1</sup> Український Нумізматичний Щорічник. URL: <https://numismatic-journal.com/index.php/journal/index> (дата звернення: 20.02.2023).

<sup>2</sup> Pritsak O. The Origins of the Old Rus' Weights and Monetary Systems: Two Studies in Western Eurasian Metrology and Numismatics in the Seventh to Eleventh Centuries. Cambridge, Mass.: Distributed by Harvard University Press for the Harvard Ukrainian Research Institute, 1998. 174 p.

<sup>3</sup> Spassky I. Numismatic Research in Russia, the Ukraine, and Byelorussia in the Period 1917-1967. Numismatic Chronicle (1966). No. 12. 1972. Pp. 247-273.

<sup>4</sup> Ладоненко М. І. Комеморативні монети України як прояв національної ідентичності в умовах євроінтеграції // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2017. № 4. С. 256-259.

<sup>5</sup> Ладоненко М. Художнє проектування та втілення пам'ятних й ювілейних монет України періоду незалежності // Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2018. Вип. 35. С. 113-123.

Розкривається сутність монетного дизайну щодо втілення різноманітних художніх образів. Останні часто репрезентують культурну ідентичність українського суспільства, але також характеризуються інформативністю, символічністю та універсальністю.

Окремі приклади нумізматичної продукції Національного банку України 2021 р. (36 пам'ятних монет номіналом від 2 до 250 грн., 3 інвестиційні монети номіналом 1 та 2 грн., сувенірна банкнота зі срібла, а також низка пам'ятних банкнот і медалей) досліджено у статті О. Тоцької<sup>1</sup>. Як відзначає авторка, окрім художньої цінності, нумізматична продукція має певне патріотичне спрямування, оскільки містять зображення видатних особистостей України, важливих подій українського державотворення, пам'яток культурної спадщини тощо.

Ще одна стаття О. Тоцької присвячена репрезентації природної спадщини України на пам'ятних монетах Національного банку України 1995-2022 рр.<sup>2</sup>. Дослідниця характеризує та класифікує пам'ятні монети Національного банку України із серії «Флора і фауна». Класифікаційними ознаками визначено метал, номінал монети, категорію якості карбування та зображення на реверсі.

Отже, в існуючих дослідженнях було розглянуто лише окремі приклади ювілейних та пам'ятних монет Національного банку України. Зважаючи на це, існує необхідність нових, більш ґрунтовних досліджень з обраної теми, що безперечно посилює актуальність пропонованого дослідження.

**Джерельну базу** роботи становлять ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України. Під час дослідження було опрацьовано 20 серій (з 38) монет – це більше 550 (з 968) пам'ятних монет. Варто зазначити, що головним джерелом інформації про монети стала база даних монет («Каталог нумізматичної продукції») на сайті Національного банку України<sup>3</sup>. За

---

<sup>1</sup> Тоцька О. Про нумізматичну продукцію Національного банку України 2021 року // Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 17 груд. 2021 р. Луцьк, 2021. С. 70–73.

<sup>2</sup> Тоцька О. Флора та фауна на пам'ятних монетах Національного банку України. 2023. URL: [https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22962/2/article\\_96%20%28укр%29.pdf](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22962/2/article_96%20%28укр%29.pdf) (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=2&perPage=5&search=&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

допомогою фільтрів, у каталозі можна здійснювати пошук монет за серіями, категоріями, роками випуску, матеріалом, номіналом, якістю карбування та масою дорогоцінного металу в чистоті.

Загалом було проаналізовано наступні серії монет:

1. «Античні пам'ятки» (2 монети)<sup>1</sup>;
2. «Вищі навчальні заклади України» (49 монет)<sup>2</sup>;
3. «Відродження української державності» (50 монет)<sup>3</sup>;
4. «Відродження християнської духовності в Україні» (2 монети)<sup>4</sup>;
5. «Герої козацької доби» (21 монета)<sup>5</sup>;
6. «Гетьманські столиці» (3 монети)<sup>6</sup>;
7. «Дитячий зодіак» (12 монет)<sup>7</sup>;
8. «Друга світова війна» (22 монети)<sup>8</sup>;
9. «Духовні скарби України» (47 монет)<sup>9</sup>;

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Античні пам'ятки України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Античні%20пам%60ятки%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Вищі навчальні заклади України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Вищі%20навчальні%20заклади%20України&from=&to=&code=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Відродження української державності». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Відродження%20української%20державності&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Відродження християнської духовності в Україні». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Відродження%20християнської%20духовності%20в%20Україні&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>5</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Герої козацької доби». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Герої%20козацької%20доби&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>6</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Гетьманські столиці». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Гетьманські%20столиці&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>7</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Дитячий зодіак». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Дитячий%20Зодіак&from=&to=> (дата звернення: 29.11.2023).

<sup>8</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Друга світова війна». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Друга%20світова%20війна&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>9</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Духовні скарби України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir->

10. «Знаки зодіаку» (24 монети)<sup>1</sup>;
11. «Інші монети» (119 монет)<sup>2</sup>;
12. «Княжа Україна» (11 монет)<sup>3</sup>;
13. «Найменша золота монета» (12 монет)<sup>4</sup>;
14. «Пам'ятки архітектури України» (52 монет)<sup>5</sup>;
15. «Пам'ятки давніх культур України» (5 монет)<sup>6</sup>;
16. «Стародавні міста України» (46 монет)<sup>7</sup>;
17. «Східний календар» (18 монет)<sup>8</sup>;
18. «Українська спадщина» (34 монети)<sup>9</sup>;
19. «Фауна в пам'ятках культури України»<sup>10</sup> (10 монет);

coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Духовні%20скарби%20України&from=&to= (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Знаки зодіаку». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Знаки%20зодіаку&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Інші монети». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Інші%20монети&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Княжа Україна». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Княжа%20Україна&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Найменша золота монета». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Найменша%20золота%20монета&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>5</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Пам'ятки архітектури України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Пам'ятки%20архітектури%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>6</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Пам'ятки давніх культур України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Пам'ятки%20давніх%20культур%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>7</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Стародавні міста України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Стародавні%20міста%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>8</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Східний календар». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Східний%20календар&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>9</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Українська спадщина». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Українська%20спадщина&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>10</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Фауна в пам'ятках культури України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Фауна%20в%20пам'ятках%20культури%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

20. «Флора і фауна» (52 монети)<sup>1</sup>.

У каталозі також містяться буклети до ювілейних та пам'ятних монет Національного банку України. Однак такі буклети розроблені не до всіх монет (в основному до тих, які були викарбувані нещодавно).

Окрему групу джерел, використаних під час дослідження, становлять довідкові видання, насамперед інформаційно-довідковий журнал «Банкноти і монети України», у яких представлено інформацію про авторів і дизайн монет<sup>2</sup>.

Ще одну групу джерел становлять нормативні документи: Закони України «Про Національний банк України»<sup>3</sup>, «Про охорону культурної спадщини»<sup>4</sup> тощо, Указ Президента України «Про грошову реформу в Україні»<sup>5</sup>, нормативні документи Національного банку України<sup>6</sup>, які регулюють випуск і реалізацію ювілейних і пам'ятних монет.

Загалом джерельна база дослідження є репрезентативною та дозволяє впоратися з метою та виконати поставлені в роботі завдання.

**Структура дипломної роботи** обумовлена метою та поставленими завданнями. Складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури та додатків.

**Апробація результатів дослідження.** Основні результати дипломної роботи обговорювалися під час засідання студентського наукового гуртка історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін (18 квітня 2024 р., онлайн). Також протягом 2022-2024 рр. авторка дослідження була

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Флора і фауна». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Флора%20i%20фауна&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Див., наприклад: Банкноти і монети України: інформаційно-довідковий журнал. № 13. Київ: Національний банк України, 2009. 127 с.; Банкноти і монети України: інформаційно-довідковий журнал. № 18. Київ: Національний банк України, 2014. 88 с.

<sup>3</sup> Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>4</sup> Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>5</sup> Указ Президента України «Про грошову реформу в Україні» від 25 серпня 1996 р. № 762/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/762/96#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>6</sup> Про затвердження Інструкції про організацію виготовлення, випуску в обіг і реалізації пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної продукції: Постанова Правління НБУ від 30 травня 2012 р. № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1044-12> (дата звернення: 15.01.2024).

учасницею міжнародного наукового проєкту «МІСТО І ВІЙНА: Руйнування, збереження і переосмислення культурної спадщини великих міст Південно-Східної України в період російської військової агресії» (<https://cityface.org.ua/>), що реалізовувався завдяки фінансовій підтримці Канадського інституту українських студій Альбертського університету (Едмонтон, Канада).

## РОЗДІЛ І. СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ МОНЕТНОГО ОБІГУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Епоху «Великої грецької колонізації» VIII–VI ст. до н. е. можна вважати відправною точкою появи грошових систем на українських землях. Новостворені міста були загалом незалежними та самостійно займалися організацією свого політичного та економічного життя, зокрема виготовлення монет<sup>1</sup>. Наприклад, першими грошима в Ольвії були монети-стріли, предмети, форма яких нагадувала наконечники стріл. Монети-стріли відливали з бронзи. Вони мали вагу приблизно 5,3 г. Протягом третьої чверті VI ст. до н.е. став популярним культ Аполлона Дельфінія, що спричинив виникнення в Ольвії нових грошей, що мали форму дельфінів і важили 3-3,5 г.<sup>2</sup> Пізніше (III – 1 пол. I ст. до н. е.) в Ольвії карбували мідні монети з головою бога Геракла та богині Деметри. З II ст. до н. е. Ольвія входить до складу Скіфської держави. Тут почали карбувати царську мідну монету, а згодом (від I ст. до н.е.) випускається т.зв. «міська монета»<sup>3</sup>.

Одночасно з появою монет в Ольвії їх почали карбувати в Пантікапеї (2 пол. VI ст. до н. е.). Випускалися срібні монети із зображенням лева на аверсі і квадрата на реверсі, на якому пізніше з'явився напис «РА» / «PAN» (тобто «Пантікапей»). У IV ст. до н. е. в Пантікапеї випускали золоті монети – статери. На початку III ст. нашої ери успішний розвиток грошового господарства Пантікапея змінився грошовою кризою (зникли золоті та срібні монети, в обігу були лише мідні)<sup>4</sup>. У 30-х рр. IV ст. виробництво монет у стародавніх містах-колоніях було повністю припинено через знецінення монет і перехід до натурального господарства<sup>5</sup>.

<sup>1</sup> Див.: Анохин В. А. Материалы, исследования и заметки по археологии и нумизматике. Киев: Стилос, 2010. 216 с.

<sup>2</sup> Див.: Карышковский П. О. Монетное дело и денежное обращение Ольвии (VI в. до н.э. – IV в. н.э.). Одесса: А.С. Фридман, 2003. 684 с.

<sup>3</sup> Міщенко В. І., Науменкова С. В. Монета // Енциклопедія Сучасної України. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. URL: <https://esu.com.ua/article-69166> (дата звернення: 01.05.2023).

<sup>4</sup> Див.: Дорофеева Н. В., Комаринська З. М. З історії грошей України: навч. посіб. Київ; Львів: [б.в.], 2000. 165 с.

<sup>5</sup> Анохин В. А. Монетное дело Херсонеса (IV в. до н.э. – XII в. н.э.). Киев: Наукова думка, 1977. С. 51.

Поширеною на українських землях була монетна продукція стародавнього Риму, насамперед срібні денарії імператорської епохи, які були в обігу до V ст. У період VI – VII ст. на території України з'явилася невелика кількість візантійських монет – срібних та бронзових, рідше золотих<sup>1</sup>. Аси («мідь») були найдавнішими римськими монетами (V–IV ст. до н. е.). Вони мали круглу форму, пізніше прямокутну, важили 273 г., а також містили напис «Romanom». Основними зображеннями на асах були найчастіше бик, а також свиня, слон і крилатий кінь Пегас<sup>2</sup>.

У Київській Русі монетно-грошовий обіг розпочався у VIII ст. з появою арабських срібних монет, передусім куфічних дирхемів. Вони широко використовувалися до кінця XI ст. Одночасно з арабськими монетами отримали поширення також візантійські монети, наприклад: золоті соліди, срібні міліарисії та мідні фоліси. Слід відзначити, що кількість візантійських монет була порівняно незначною – за ініціативи князів розпочалося карбування власних монет<sup>3</sup>. Початок карбування монет київським князем припав на другу половину X ст., коли завдяки військовим успіхам розпочався період найвищого розквіту Київської Русі. Володимир Великий прийняв християнство, домігся від візантійських імператорів шлюбу з їхньою сестрою Анною<sup>4</sup>. Карбування монет Володимиром Великим було одним з проявів самодержавної влади та могутності держави. За його правління карбувалися золоті та срібні монети, натомість за правління Ярослава Мудрого та Святополка Окаянного – лише срібні<sup>5</sup>.

Златники Володимира Великого були викарбувані близько 990 р. Монети містять багато християнської символіки. Як і візантійські соліди, златники з одного боку містили зображення князя в розкішному вбранні та родового знаку

<sup>1</sup> Див.: Дорофеева Н. В., Комаринська З. М. З історії грошей України: навч. посіб. Київ; Львів: [б.в.], 2000. 165 с.

<sup>2</sup> Див.: Колесников О. В., Бойко Д. І., Коковіхіна О. О. Історія грошей та фінансів. 2-ге видання виправлене та доповнене: навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 140 с.

<sup>3</sup> Котляр М. Ф. Грошовий обіг давньої Русі // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2004. 688 с.: іл. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Groshovy\\_obig\\_DR](http://www.history.org.ua/?termin=Groshovy_obig_DR) (дата звернення: 01.05.2023).

<sup>4</sup> Котляр М. Ф. Княжа служба в Київській Русі. Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. С. 44.

<sup>5</sup> Див.: Скоморович І. Г. Грошові системи на українських землях: історія і теорія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 243 с.

(тризуб), а з другого боку – зображення Ісуса Христа<sup>1</sup>. Незважаючи на те, що золото не використовувалося в повсякденному грошовому обігу Київської Русі, його використання для виробництва монет пов'язане з особливим ставленням до золота<sup>2</sup>. Руські монети мали виразний пропагандистський характер: написи на них були слов'янськими, а власне монети містили портрети руських князів. Натомість монети західних країн передусім наслідували римські, копіюючи їхні зображення та написи<sup>3</sup>.

Наприкінці X ст., через поживлення торгівля Русі із Західною Європою, до грошового обігу на українські землі потрапили срібні денарії (німецькі пфенінги, англо-саксонські пенні, чеські, італійські тощо). Під час обігу іноземних монет, втім, використовувалися давньоруські назви – куна, ногата, резана, векша та гривня. Гривні (вперше згадується у «Повісті минулих літ» та датується приблизно IX ст. н.е.<sup>4</sup>) як платіжний засіб згодом стали основною одиницею грошового обігу на руських землях<sup>5</sup>.

XII – XIII ст. в нумізматичній літературі зазвичай визначається як безмонетний період. На землях Київської Русі майже повністю зникли карбовані монети, а замість них використовувалися гривні – злитки срібла різної форми та ваги. Гривня стала основним елементом грошової системи Русі<sup>6</sup>.

Від початку XIV ст. на територію України почали повертатися монети. В обігу з'явилися срібні празькі монети (їх початкова вага складала близько 4 грамів). Найпоширенішими стали гроші чеського короля Вацлава IV. У першій половині XIV ст. в обіг увійшли золотоординські дирхеми, а також польські монети. З другої половини XIV ст. почали карбуватися монети місцевого

---

<sup>1</sup> Скоморович І. Г. Емісія грошей як чинник незалежності. Соціально-економічна ефективність державного управління: теорія, методологія та практика: Матеріали щорічної науково-практичної конференції 23 січня 2003 р. Львів: ЛРІДУ УАДУ, 2003. Ч. 1. С. 298-300.

<sup>2</sup> Монетні двори: побіжний огляд історії карбування грошей в Україні. URL: <https://culture.voicecrimea.com.ua/uk/monetni-dvory-pobizhnyj-ohliad-istorii-karbuvannia-hroshej-v-ukraini/> (дата звернення: 01.05.2023).

<sup>3</sup> Див.: Греченко В. А. Історія та культура України: підручник. Харків: ХНУВС, 2017. 440 с.

<sup>4</sup> Publish Україна. Гривня – історія виникнення і розвитку української гривні URL: <https://publish.com.ua/istoriia/grivnya-istoriya-viniknennya-i-rozvitku-ukrajinskoji-grivni.html> (дата звернення: 01.05.2023).

<sup>5</sup> Див.: Дорофєєва Н. В., Комаринська З. М. З історії грошей України: навч. посіб. Київ; Львів: [б.в.], 2000. 165 с.

<sup>6</sup> Там само.

монетного двору, що поширилися територією України, Молдови та Польщі. Спочатку вони карбувалися у Львові (півгроші Казимира III Великого, Людовіка Угорський, Владислава II Ягайла). Іншим центром карбування монет був Київ, де виготовляли дрібні срібні денарії для київського князя Володимира Ольгердовича. Протягом XV – XVI ст. на українських землях також отримали поширення польські та литовські монети, які після Люблінської унії (1569 р.) зрівнялися за вартістю (переважно півгроші різних номіналів: шостаки, тройки, гроші, тертяки, денарії)<sup>1</sup>.

Від початку правління Штефана Баторія польсько-литовська монетна система зазнала значних змін. Припинено карбування денаріїв, скорочено виробництво півгрошів, проведена уніфікація польської та литовської монетних систем. Грошовою одиницею українських земель у складі Польщі став злотий, а згодом злотий став основою польської національної грошової системи. Під час правління Сигізмунда III відбувся значний приплив до Речі Посполитої золотих і срібних монет – дукатів і талерів, що мало значне поширення на українських землях від кінця XVI ст. Вага талерів складала близько 30 грам, вони виготовлялися зі срібла. Слід відзначити, що талери виконували роль своєрідних світових грошей періоду середньовіччя<sup>2</sup>.

Показово, що на українських землях гетьмани неодноразово намагалися запровадити власну валюту, проте навіть ті монети, що карбувалися тут, не можуть вважатися національними українськими грошима. Лише під час Української революції 1917–1921 рр. вдалося запровадити національну українську грошову одиницю – гривню. 1 березня 1918 р. Центральна Рада УНР прийняла відповідний закон. Гетьман Павло Скоропадський, який прийшов до влади в Україні у квітні 1918 р., відновив карбованець. У грудні 1918 р., після

---

<sup>1</sup> Котляр М.Ф. Грошовий обіг в Україні 14-19 століть // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2004. 688 с.: іл.. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Groshovy\\_obig](http://www.history.org.ua/?termin=Groshovy_obig) (дата звернення: 01.05.2023).

<sup>2</sup> Див.: Дорофєєва Н. В., Комаринська З. М. З історії грошей України: навч. посіб. Київ; Львів: [б.в.], 2000. 165 с.

переходу влади в Україні до Директорія на чолі з В. Винниченком і С. Петлюрою, гривня знову стала основною валютою відновленої УНР<sup>1</sup>.

Після приходу до влади в Україні більшовиків спочатку Раднаркомом були запроваджені «більшовицькі тисячки», які загалом мали низький курс (1 золотий карбованець дорівнював 5 млрд. 457 млн. радянських карбованців). Проте в результаті грошової реформи 1922–1924 рр. відбулося введення до обігу радянського червонця<sup>2</sup>.

Слід відзначити, що розвиток грошової, зокрема монетної, системи на українських землях був доволі насиченим подіями. Не вдаючись до детального аналізу монетно-грошової системи на західноукраїнських землях протягом міжвоєнного періоду та окупаційним грошовим випускам на українських землях 1939–1944 рр., зазначимо лише, що протягом 1945–1991 рр. українська фінансово-грошова система знаходилася в повному підпорядкуванні загальносоюзної. Найбільш важливими подіями цього періоду стали грошові реформи 1947 р. та 1961 р. Під час грошової реформи 1947 р. всі колишні номінали монет були збережені, натомість після реформи 1961 р. було збережено монети попередніх емісій номіналом, проте лише 1, 2 і 3 копійки. Того ж року в обіг ввійшли монети нового зразка, що відрізнялися від монет, які карбувалися з 1926 р., насамперед метрологічно та вироблялися з нових сплавів<sup>3</sup>.

Карбування українських монет розпочалося у квітні 1991 р. Хоча гривні були виготовлені вчасно, проте складна економічна ситуація потребувала тимчасового введення в обіг перехідних грошей, що мало знизити імовірність неплатоспроможності та інфляційний тиск. Тому від 10 січня 1992 р. в обіг були введені купоно-карбованці. Перші монети були виготовлені 1992 р., водночас

---

<sup>1</sup> Шуст Р. М. НумізMATика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2009. С. 244-258.

<sup>2</sup> Кульчицький С.В. Грошова реформа 1922–1924 // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2004. 688 с.: іл. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Groshova\\_reforma\\_1922\\_1924](http://www.history.org.ua/?termin=Groshova_reforma_1922_1924) (дата звернення: 01.05.2023).

<sup>3</sup> Шуст Р. М. НумізMATика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2009. С. 321-332.

вони увійшли в обіг лише після грошової реформи 1996 р., що зокрема мала побороти наслідки масштабної гіперінфляції в Україні протягом 1992–1996 рр.<sup>1</sup>.

25 серпня 1996 р. було видано Указ Президента України «Про грошову реформу в Україні»<sup>2</sup>. Були перераховані ціни, тарифи, оклади заробітної плати, пенсії за курсом 1 грн. дорівнює 100 тис. карбованців<sup>3</sup>. Сотою частиною 1 гривні стала 1 копіяка. Крім того, в обіг було введено монети номіналом 2, 5, 10, 25 та 50 копійок.

У 1999 році було затверджено Закон України «Про Національний банк України», яким було визначено, що «для забезпечення організації готівкового грошового обігу Національний банк здійснює: 1) виготовлення банкнот і монет; 1<sup>1</sup>) зберігання банкнот і монет безпосередньо або у банках, уповноважених ним на зберігання та для проведення операцій із ними; 1<sup>2</sup>) визначення вимог до банків, що можуть бути уповноважені на зберігання банкнот і монет та для проведення операцій з ними, встановлення порядку зберігання такими банками банкнот і монет та проведення операцій із ними; 2) створення резервних фондів банкнот і монет; 3) встановлення номіналів, систем захисту, платіжних ознак та дизайну банкнот та монет, а також обмежень щодо використання систем захисту, платіжних ознак та відтворення елементів дизайну банкнот та монет»<sup>4</sup>.

Схарактеризуємо основні відмінні риси монет України. Монети 1 та 5 копійок вироблялися з нержавіючої сталі (показово, що вони були магнітні та немагнітні). Протягом 1992–1996 рр. монети 2 копійки вироблялися з алюмінію, протягом 2003–2013 рр. – також із нержавіючої сталі. Для виготовлення монет 10, 25 та 50 копійок початково використовувалася алюмінієва бронза, а з 2013 р., з метою економії, – з низьковуглецевої сталі з гальванопокрыттям латунню. Як

---

<sup>1</sup> Там само. С. 338, 342-344.

<sup>2</sup> Указ Президента України «Про грошову реформу в Україні» від 25 серпня 1996 р. № 762/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/762/96#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>3</sup> Мороз В. Історія грошей України / Мороз В. *Збірник тез III Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції „Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання“*, 22-23 квітня 2010 року Т.: ТНТУ, 2010 Том 2. С. 348.

<sup>4</sup> Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

відомо, гурти монет 1, 2, 5 копійок пласкі, а гурти монет 10, 25 і 50 копійок мають насічки, які в залежності від років випуску поділяються на дрібні та крупні<sup>1</sup>.

2001 р. дизайн всіх розмірних монет зазнав певних змін, передусім контури малюнку на них стали більш тонкими, цифри номіналу більш округлими, а герб України – звуженим. Також на аверсі монет з'явився логотип Національного банку України. Деякі монети номіналом 10, 25 і 50 копійок 1992 р. належать до т. зв. «англійського типу» (для них характерне опукле поле герба України), оскільки такі монети карбували англійськими марками на Луганському машинобудівному заводі. Під час їх виготовлення художники зробили помилку – вони затемнили не лише загальний фон монет, але також малий Державний Герб України. Тираж та кількість таких монет, що потрапила в обіг, невідома<sup>2</sup>.

1992 р. випущена пробна монета номіналом 1 гривня, проте масове виробництво монети почалося пізніше, протягом 1995–1996 р. Її було введено в обіг 1997 р. Від 2004 р. ця монета карбувалася із зображенням Володимира Великого<sup>3</sup>. 2018 р. карбування монет номіналом 1 гривня зразків 1992 р. та 2004 р. припинилося. Натомість карбувалася монета нового зразка. Також 2018 р. було введено в обіг монету номінальною вартістю 2 гривні. Крім того, 2019 р. – монети 5 гривень, 2020 р. – монети 10 гривень. Монети номіналами 1 та 2 гривні виготовлено з низьковуглецевої сталі з гальванопокриттям нікелем, а монети 5 та 10 гривень – з цинкового сплаву з гальванічним покриттям нікелем. У дизайні монет використано портрети Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Богдана Хмельницького та Івана Мазепи (з банкнот третього та четвертого поколінь відповідного номіналу)<sup>4</sup>.

Загалом нові монети викликали неоднозначне сприйняття в українському суспільстві. Зокрема, лунало невдоволення щодо складності відрізнити монети між собою, які через невеликий розмір також губляться в сумках і гаманцях.

---

<sup>1</sup> Див.: Банкноти і монети України: інформаційно-довідковий журнал. № 13. Київ: Національний банк України, 2009. 127 с.

<sup>2</sup> Див.: Банкноти і монети України: інформаційно-довідковий журнал. № 18. Київ: Національний банк України, 2014. 88 с.

<sup>3</sup> Там само.

<sup>4</sup> Про монети. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/obig-coin> (дата звернення: 05.09.2023).

2021 р. Національний банк України створив робочу групу для обговорення можливих змін та пропозицій щодо покращення монет. Проте 2023 р. він відклав вирішення проблеми невдалого дизайну монет до закінчення російсько-української війни<sup>1</sup>.

Слід також відзначити, що 2011 р., через різноманітні проблеми розвитку економіки України, Національний банк України оголосив, що монети номіналами 1 і 2 копійки більше не є «мірою вартості». Зазначалося, що собівартість випуску однієї такої монети складає 16 копійок, а введені в обіг монети часто використовуються не за призначенням<sup>2</sup>. Водночас Кабінет Міністрів України не підтримав пропозицію щодо вилучення монет номіналами 1 і 2 копійки з обігу. Обговорення цього питання продовжилося в 2015 р., а 16 листопада 2016 р. Національний банк України оприлюднив проект постанови «Про оптимізацію обігу монет дрібних номіналів», у якій було запропоновано припинити виготовлення монет 1, 2, 5 копійок (через те, що вони припинили відігравати важливу роль у розрахунках за товари та послуги) та монет 25 копійок (яка не може неможливо буде розміняти без інших монет). Ця постанова була прийнята 2018 р.<sup>3</sup>.

Обігові монети України випускалися різними монетними дворами. Протягом 1992–1993 рр. Монетний двір Італії випустив певну кількість монет номіналом 1, 5, 10 і 25 копійок. Згодом виробництво монет було перенесено на Луганський машинобудівний завод. Тут, протягом 1992–1996 рр., випускалися всі номінали номіналом від 1 копійки до 1 гривні. Від 1997 р. обладнання для карбування монет було перевезено з Луганська до Києва. Від 2000 р. та до сьогодні карбуванням обігових монет України займається лише Банкнотно-

---

<sup>1</sup> До невдалого дизайну монет 1 та 2 гривні в Нацбанку повернуться після війни. Економічна правда. 13 листопада 2023 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/13/706534/> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> НБУ визнав, що 1 і 2 копійки «не є мірою вартості». Економічна правда. 26 січні 2011 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2011/01/26/268161/> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Постанова Правління Національного банку України «Про оптимізацію обігу монет дрібних номіналів» від 15.03.2018 № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0025500-18#Text> (дата звернення: 05.09.2023).

монетний двір Національного банку України. Крім того, там карбують пам'ятні та інвестиційні монети України всіх номіналів<sup>1</sup>.

Обігові монети України випускалися різними монетними дворами. Протягом 1992–1993 рр. Монетний двір Італії випустив певну кількість монет номіналом 1, 5, 10 і 25 копійок. Згодом виробництво монет було перенесено на Луганський машинобудівний завод. Тут, протягом 1992–1996 рр., випускалися всі номінали номіналом від 1 копійки до 1 гривні. Від 1997 р. обладнання для карбування монет було перевезено з Луганська до Києва. Від 2000 р. та до сьогодні карбуванням обігових монет України займається лише Банкотно-монетний двір Національного банку України<sup>2</sup>. Його було офіційно створено 1 жовтня 1994 р. Штаб-квартира Банкотно-монетного двору Національного банку України розташована у Києві на вул. Пухівській, 7. Перша пам'ятна монета, виготовлена на Монетному дворі, стала золота монета «Київський псалтир» 1998 р. номіналом 100 гривень<sup>3</sup>. Сьогодні тут карбують всі пам'ятні монети України всіх номіналів.

Слід відзначити, що пам'ятні та інвестиційні монети України почали випускатися з 1995 р. Першими були пам'ятні монети з недорогоцінних металів – нейзильберу, мельхіору, біметалу або цинкового сплаву. Першу ювілейну монету було введено в обіг 7 травня 1995 р. Вона має назву «Перемога у Великій вітчизняній війні 1941-1945 років». Першою ж монетою з дорогоцінного металу стала срібна монета присвячена 50-річчю Організації Об'єднаних Націй, яку було введено в обіг 7 березня 1996 р. З 1996 р. карбувалися пам'ятні та ювілейні монети номіналом 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100, 125, 200, 250 і 500 гривень; а з 2011 р. – інвестиційні монети номіналом 1, 2, 5, 10 та 20 гривень. Всього ювілейних та пам'ятних монет за час незалежності України станом на кінець 2023 р. було

---

<sup>1</sup> Див.: Про монети. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/obig-coin> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Див.: Про монети. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/obig-coin> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Банкотно-монетному двору Національного банку України – 20 років URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE\\_FILE\\_DOWNLOAD=1&image\\_file\\_name=PDF/Vnbu\\_2014\\_9\\_11.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vnbu_2014_9_11.pdf)

випущено 968. З них 539 з недорогоцінних металів. Всі пам'ятні монети об'єднанні в 36 серій<sup>1</sup>.

У постанові Національного банку України «Про затвердження Інструкції про організацію виготовлення, випуску в обіг і реалізації пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної продукції» зазначається, що «Національному банку України надане виключне право на виготовлення пам'ятних та інвестиційних монет, які є законним платіжним засобом на території України ...»<sup>2</sup>.

Пам'ятні монети України у Постанові визначено як «монети із дорогоцінних або недорогоцінних металів, які виготовлені із застосуванням спеціальних технологій, що забезпечують підвищену якість монет, і випускаються в обіг Національним банком обмеженими тиражами з нагоди відзначення ювілейних дат, пам'ятних подій історії та сучасності, заходів з охорони навколишнього природного середовища, інших подій суспільного життя»<sup>3</sup>.

Розвитком дизайну пам'ятних монет в Україні займається спеціальний відділ Монетного двору. Створенням монетної продукції на всіх етапах займаються профільні фахівці, в обов'язки яких входить проектування, конструювання, моделювання монет та впровадження художніх технологій їх декорування<sup>4</sup>.

Таким чином, виникнення та поширення монет та монетної справи на території України має багатовікову історію. Монетна справа на території України формується протягом VIII–VI ст. до н. е., та з того часу пройшла складний шлях розвитку. З відновленням незалежності України в 1991 р. розпочинається новий етап розвитку монетної системи, зокрема від середини

---

<sup>1</sup> Див.: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=2&perPage=5&search=&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції про організацію виготовлення, випуску в обіг і реалізації пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної продукції» від 30.05.2012 р. № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1044-12#Text>. (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>3</sup> Там само.

<sup>4</sup> Ладоненко М. Художнє проектування та втілення пам'ятних й ювілейних монет України періоду незалежності // Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2018. Вип. 35. С. 115.

1990-х рр. набуває поширення особливий різновид монет – пам'ятних. Вони виготовляються Банкотно-монетним двором Національного банку України як з дорогоцінних, так і з недорогоцінних металів, зазвичай мають обмежений тираж та присвячені різноманітним ювілейним і знаковим подіям в історії України.

## **РОЗДІЛ II. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ НА МОНЕТАХ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ**

Культурна спадщина є важливим складником розвитку будь-якого суспільства. У різноманітних пам'ятках виражені моральні, релігійні, естетичні норми і цінності наших предків. Водночас культурна спадщина одночасно впливає на формування світогляду сучасників. Вона включає в себе матеріальні та нематеріальні артефакти, які відображають історію, традиції, мистецтво, цінності тощо певних спільнот. Збереження, дослідження та популяризація культурної спадщини, без перебільшення, є надважливим завданням. Вона репрезентує ідентичність різноманітних спільнот та сприяє розвитку культури та міжкультурного діалогу. Культурна спадщина є ключовим чинником створення зв'язку між сучасністю та минулим, і вона має величезне значення для збереження національної ідентичності та культури загалом.

За кількістю та різноманітністю пам'яток Україну можна віднести до країн, що мають багату культурну спадщину. За офіційними даними на сьогодні нараховується більше 140 тис. пам'яток архітектури, археології та монументального мистецтва національного та місцевого значення. А музейний фонд України нараховує 12 мільйонів музейних цінностей, що зберігаються в більше ніж 4,5 тис. національних, місцевих, університетських та інших музеях<sup>1</sup>. Зазначені дані складно перевірити, а тому реальна кількість рухомих та нерухомих об'єктів культурної спадщини може бути іншою, проте не обов'язково меншою. Слід враховувати, що переліки матеріальних та нематеріальних об'єктів культурної спадщини України періодично

---

<sup>1</sup> Горлач П. В Україні створюють цифрову платформу управління культурною спадщиною. Суспільне. Культура. 12 липня 2022 р. URL: <https://suspilne.media/259736-v-ukraini-stvorat-cifrovu-platformu-upravlinna-kulturnou-spadshinou/> (дата звернення: 15.01.2024).

переглядаються, зокрема поповнюються новими об'єктами, елементами, практиками тощо<sup>1</sup>.

Згідно Закону України «Про охорону культурної спадщини» (2000 р.) об'єктами культурної спадщини можуть бути:

- визначні місця,
- споруди (витвори),
- комплекси (ансамблі), їхні частини,
- пов'язані з ними рухомі предмети,
- а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини),
- інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості,

що донесли до нашого часу цінність (археологічну, естетичну, етнологічного, історичну, архітектурну, мистецьку, наукову, художню) і зберегли свою автентичність<sup>2</sup>.

Спадщина може мати різний ступінь визнання: місцевий, національний та міжнародний. Наприклад, слід відзначити, що на сьогодні у Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО нараховуються 8 об'єктів, розташованих на території України (з них 7 культурної та 1 природної спадщини):

- 1) Софійський собор і прилеглі до нього монастирські споруди та Києво-Печерська лавра за рішенням ЮНЕСКО (об'єкт спадщини, який перебуває під загрозою, включено до списку в 1990 р.);
- 2) Львів – ансамбль історичного центру (об'єкт спадщини, який перебуває під загрозою, 1998 р.);
- 3) Геодезична дуга Струве (2005 р.);
- 4) Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (2011 р.):

---

<sup>1</sup> Державний реєстр нерухомих пам'яток України. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyu-reiestr-nerukhomykh-pam-iatok-ukrainy/> (дата звернення: 15.01.2024); 28. Нематеріальна культурна спадщина. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyu-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-ukrainy/> (дата звернення 20.01.2024).

<sup>2</sup> Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

- 5) Античне місто Херсонес Таврійський і його хора (2013 р.);
- 6) Дерев'яні церкви Карпатського регіону в Польщі та Україні (2013 р.);
- 7) Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи (2007, 2011, 2017, 2021 рр.);
- 8) Історичний центр Одеси (об'єкт спадщини, який перебуває під загрозою, 2023 р.)<sup>1</sup>.

На сучасному етапі, особливо в період російсько-української війни, питання збереження та переосмислення культурної спадщини набули особливого значення. Відбувається посилення уваги української та міжнародної спільнот до проблем охорони культурної спадщини. Крім того, відбувається еволюція основоположних принципів такої діяльності, все більше уваги приділяється гуманітарним, економічним і соціальним вимірах спадщини, значною мірою трансформується розуміння зв'язку між людиною та спільнотою, з одного боку, та надбаннями культури, з іншого. Визначальна роль культурної спадщини в подальшому розвитку України є безсумнівною. Зокрема, визначальним є значення спадщини у процесі гуманізації суспільства. Пам'ятки культури мають підтримати культурне розмаїття та сприяти збалансованому розвитку країни. Відповідно зростає відповідальність (локальних, державних і міжнародних інститутів) за збереження культурної спадщини та її передачу майбутнім поколінням<sup>2</sup>.

Послугуючись зазначеними вище розуміннями та визначеннями культурної спадщини, розглянемо репрезентацію різноманітних об'єктів культурної спадщини України на пам'ятних та ювілейних монетах Національного банку України, які репрезентують різноманітну спадщину та історичні наративи<sup>3</sup>.

---

<sup>1</sup> Див.: Ukraine. World Heritage Convention. UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ua> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Див.: Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л.Г. Київ: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с.

<sup>3</sup> Більше про історичну політику див., наприклад: Касьянов Г. Past continuous: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. Київ: Laugus, Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.

Показово, що на більшості пам'ятних та ювілейних монет Національного банку України, що репрезентують культурну спадщину, зустрічається як державна, так і національна символіка України, що є важливим складником національної ідентичності українців. Державна та національна символіка на монетах відіграє важливу роль у вшануванні історії та культурної спадщини України, а також сприяє посиленню патріотизму та зміцненню національної (само)свідомості. Отже, монети містять наступну державну та національну символіку:

- 1) малий Державний Герб України – тризуб є одним із найважливіших символів української держави, найбільш часто зустрічається на монетах Національного банку України;
- 2) Державний Гімн України – рядки «Ще не вмерла Україна» можуть бути розміщені на монетах у вигляді тексту або символічних зображень, пов'язаних із гімном;
- 3) кольори Державного Прапора України (синій та жовтий);
- 4) національні українські символи (калина, козак тощо, які використовуються в дизайні монет);
- 5) напис «Україна».

Досліджуючи семантичні значення пам'ятних та ювілейних монет Національного банку України, слід враховувати, що головною метою відображення різноманітних об'єктів культурної спадщини на монетах є привернення уваги до культури України, демонстрація її різноманітності, а також актуалізація питань її збереження. Ці монети не лише є колекційними предметами, а й важливими носіями культурної спадщини України, які допомагають зберігати і популяризувати історію та культурні багатства нашої країни.

Враховуючи, що загалом нараховується 36 серій пам'ятних монет Національного банку України, не всі з них присвячені спадщині чи містять відповідні символічні та емблематичні зображення. Тому розглянемо лише ті серії монет, які безпосередньо репрезентують різноманітну культурну спадщину

України. Наприклад, серія «Античні пам'ятки України» представлена двома монетами. Перша присвячена Херсонесу Таврійському, який було засновано у 424–421 рр. до н. е. як давньогрецьку колонію вихідцями з малоазійської Гераклеї Понтійської. Золоту монету було введено в обіг 2009 р. На аверсі монети, зокрема, міститься малий Державний Герб України, номінал, проба металу, логотип Банкнотно-монетного двору Національного банку України, рік карбування. Крім того, у центральній частині аверсу міститься зображення давньої споруди (фрагмент) та сигнального дзвону, а нижче – монети Херсонеса та світильник на меандровому орнаменті. На реверсі монети зображено залишки Херсонеської базиліки та храм, де імовірно хрестився князь Володимир Великий. Угорі – напис півколом: «ХЕРСОНЕС ТАВРІЙСЬКИЙ»<sup>1</sup>.

Друга монета з цієї серії присвячена Боспорському царству, що виникло приблизно 480 р. до н. е. у Східному Криму та на Таманському півострові. Відомо, що Боспорське царство регулярно карбувало власні монети. Там спільно проживали грецькі колоністів та місцеві варварські племена, у тому числі синди, меоти та дандарії. Столицею Боспорського царства було місто Пантікапей<sup>2</sup>. Золота монета була введена в обіг 2010 р. На аверсі монети, зокрема, міститься малий Державний Герб України та зображення фрагмента руїн Пантікапею та сфінксів (праворуч і ліворуч). На реверсному боці монети, зокрема, зображено вітрильник, дельфінів і декоративні меандрові стрічки (символізують воду). Праворуч і ліворуч від вітрильника зображено забудову античного міста<sup>3</sup>.

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Херсонес Таврійський (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=438> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Анохін В. О. Боспорське царство // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2003. 688 с. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Bosporske\\_tsarstvo](http://www.history.org.ua/?termin=Bosporske_tsarstvo) (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Боспорське царство (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=482> (дата звернення: 05.09.2023).

Наступна серія монет – «Вищі навчальні заклади України» – репрезентує академічну спадщину України. Серія складається з 49 монет (14 – зі срібла та 35 – з нейзильберу)<sup>1</sup>. Тематика таких монет може бути різноманітною:

- ювілеї вишів;
- пам'ятні події вишів;
- символіка та архітектура вишів;
- наукові досягнення вишів.

Розглянемо кілька монет, присвячених академічній спадщині України. Наприклад, 2001 р. було введено в обіг монету номіналом 5 гривень, присвячену Острозькій академії – першій українській школі вищого рівня, яка була заснована в 1576 р. Враховуючи, що навчальний заклад передусім знаменитий своїми видатними вихованцями (гетьман П. Сагайдачний, письменник і церковний діяч М. Смотрицький та ін.) і тим, що в ньому в 1581 р. І. Федоров надрукував Острозьку Біблію<sup>2</sup>, не випадково, що на монеті мітяться зображення друкарського верстата, дошки, різця, сувою з печаткою, чорнильницею та композиції з зображенням викладача та Круглої вежі й контурів церкви. Крім того, на монеті зображено буквар і герб князя Острозького<sup>3</sup>.

Інший приклад – монета (номіналом 2 гривні, 2017 р.) викарбувана на честь 200-річчя Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Історія вишу розпочинається у 1817 р., коли в Одесі було засновано Рішельєвський ліцей. На аверсі монети розміщено Державний Герб України та логотип монетного двору, на реверсній стороні –

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України. Серія «Вищі навчальні заклади України». URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Вищі%20навчальні%20заклади%20України&from=&to=&code=> (дата звернення 29.11.2023).

<sup>2</sup> Дзюба О. М. Острозька академія // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2010. 728 с.: іл. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Ostrozka\\_akademii](http://www.history.org.ua/?termin=Ostrozka_akademii) (дата звернення: 21.01.2023).

<sup>3</sup> Павленко В.В. Острозька академія – український центр культури, освіти і духовності (к-ць XVI – поч. XVI ст.) // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами інноваційних освітніх технологій. Вип. 3. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2006. С. 217–222.

будівля університету та девіз: «GLORIA ET HONOR TIBI MAGISTER!» (з лат. «Слава і честь тобі, учителю!»)<sup>1</sup>.

Монету номіналом 2 гривні присвячено 175-річчю Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка присвячено. Її введено в обіг 2019 р. Особливістю монети є зображення стилізованої композиції з нотних рядків та ліри (на аверсному боці), а також зображення будівлі академії і портрета М. Лисенка (на реверсному боці)<sup>2</sup>. Як відомо, Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка є однією з найстаріших музичних установ в Україні та однією з найдавніших в Європі. Варто зазначити, що у цій музичній академії свого часу здобували освіту С. Крушельницька, Д. Січинський, та багато інших. Будівля, зображена на реверсі монети, була споруджена протягом 1907–1909 рр. Вона включена до Державного реєстру нерухомих пам'яток України як пам'ятка архітектури та історії місцевого значення.

Інший приклад – монета «200 років Ніжинському державному університету імені Миколи Гоголя», номіналом у 2 гривні, введена в обіг 2020 р. Вона присвячена одному з найстаріших навчальних закладів України, заснованому на початку XIX ст. як Гімназія вищих наук. На аверсному боці монети зображено малий Державний Герб України та герб університету, а також піктограми, вписані у коло із зображеннями, що символізують спеціалізацію факультетів університету. Своєю чогою на реверсі зображено будівлю університету та портрет М. Гоголя<sup>3</sup>.

Ще одним цікавим прикладом серії «Вищі навчальні заклади України» є срібна монета, присвячена 400-річчю Національного університету «Києво-Могилянська академія», номіналом 5 гривень 2015 р. Як відомо, академія була заснована 1615 р. як Київська братська школа. У 1632 р. вона була об'єднана з

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. 200 років Південноукраїнському національному педагогічному університету ім. К. Д. Ушинського (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=A01> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. 175 років з часу заснування Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=A93> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. 200 років Ніжинському державному університету імені Миколи Гоголя (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=B17> (дата звернення: 05.09.2023).

Лаврською школою в колегіум. Значну роль у заснуванні та розвитку навчального закладу відіграв Київський митрополит П. Могила. Він організував у навчальному закладі систему освіти за стандартами єзуїтських навчальних закладів. Тут активно вивчали мови, а предмети викладали латиною. Крім П. Могили, академію активно підтримувало Військо Запорізьке та український гетьман П. Конашевич-Сагайдачний<sup>1</sup>. На аверсі монети міститься герб Києво-Могилянської академії та девізною стрічкою з девізом навчального закладу «TEMPUS FUGIT, ACADEMIA SEMPERITERNA» (з лат. «Час плинний – академія вічна»); на реверсі – староакадемічний корпус та фрагмент гравюри із зображенням трьох спудеїв, що тримають в руках сувої<sup>2</sup>.

Як можна побачити, серія «Вищі навчальні заклади України» включає монети, присвячені ювілеям знаних вищих навчальних закладів України. Наприклад, 200-річчю Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2004 р.), 180-річчю Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2014 р.) та до 150-річчю Одеського національного університету імені І. І. Мечникова присвячено монети номіналом 2 та 5 гривень<sup>3</sup>.

Окремі монети присвячені українській державності, складній історії її здобуття та відновлення, а також спадщині українського державотворення. Наприклад, серія «Відродження української державності» нараховує 51 монету. Першою з цієї серії є срібна монета «Незалежність» номіналом у 2 млн. карбованців, введена в обіг 1 серпня 1996 р. до 5-ї річниці незалежності України<sup>4</sup>.

Іншим прикладом є срібна монета номіналом 10 гривень, випущена до 300-річчя Конституції Пилипа Орлика в 2010 р. Як відомо, це була перша українська

<sup>1</sup> Яременко М. В. Києво-Могилянська академія (КМА), Київська братська школа, Київський колегіум, Київська академія, Київська духовна академія, Національний університет «Києво-Могилянська академія» // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К: В-во «Наукова думка», 2007. 528 с. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Kyievo\\_Mogylyanska\\_akademiya](http://www.history.org.ua/?termin=Kyievo_Mogylyanska_akademiya) (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. 400 років Національному університету «Києво-Могилянська академія» (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=0R3> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Див.: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=2&perPage=5&search=&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Незалежність (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=018> (дата звернення: 05.09.2023).

Конституція, прийнята в екзилі 5 (16) квітня 1710 р., коли Пилипа Орлика було обрано гетьманом України. На аверсі монети можна побачити зображення козацької старшини на чолі з гетьманом, на реверсі – зображення П. Орлика з пером у руці на фоні аркуша Конституції<sup>1</sup>.

Монета «80 років проголошення незалежності УНР» пов'язана з прийняттям IV-го Універсалу Центральною Радою. Монета номіналом 2 гривні була введена в обіг 1998 р. На аверсному боці по центру розміщено малий Державний герб України, ліворуч і праворуч міститься зображення робітника, що тримає молот біля ковадла, та селянки зі снопом і серпом. Робітник та селянка підтримують руками немовля. На реверсному боці міститься зображення будівлі Педагогічного музею, де розміщувалася Центральна Рада протягом 1917–1918 рр., а також фігури двох січових стрільців-вартових із гвинтівками.<sup>2</sup>

«Козацька держава» – монета номіналом 5 гривень, випущена 2016 р., – репрезентує Українську козацьку державу (1648–1782 рр.), починаючи з Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького. На монеті зображено козака з мушкетом, який тримає щит з малим Державним Гербом України. Монета «Козацька держава» входить до сувенірного набору пам'ятних монет, що також складається з монет «Київська Русь», «Галицьке королівство» та «25 років незалежності України». Сувенірний набір присвячено 25-річчю незалежності України. Кожна монета репрезентує певний етап державного становлення та розвитку українських земель протягом тисячоліття<sup>3</sup>.

Варто також згадати про набір монет «Козацькі клейноди» (2021 р.), який складається з чотирьох срібних пам'ятних монет номіналом 40 гривень. На квадратних монетах зображено клейноди Війська Запорозького – прапор, булаву, бунчук, печатку, пернач, литаври, сурми, каламар тощо. На аверсі кожної монети

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. 300-річчя Конституції Пилипа Орлика (с). Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=465> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. 80 років проголошення незалежності УНР (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=150> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Козацька держава (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0V9> (дата звернення: 05.09.2023).

відтворено збірні композиції: зображення Козака Мамаю, що символізує історичну пам'ять українського народу та ідеал миролюбного захисника своєї землі; а також зображення козацьких клейнодів, що символізують славетну козацьку добу. На реверсі монети містяться зображення печаток XVI–XVIII ст. гетьманів П. Дорошенка, Г. Лободи, І. Скоропадського та Б. Хмельницького<sup>1</sup>.

Особливе місце в серії «Відродження української державності», на нашу думку, займає срібна монета 2021 р. номіналом 50 гривень, приурочена до 30-річчя незалежності України. Як відомо, Україна здобула незалежність 24 серпня 1991 р., прийняттям Акту проголошення незалежності України. Ця подія стала доленосною в українській історії, оскільки протягом тривалого часу українські території перебували у складі різних держав, а український народ відчайдушно боровся за свої національні права та інтереси. На аверсі монети міститься стилізована композиція із зображенням могутнього дуба, крона якого нагадує обриси кордонів України; коріння дуба символізують окремі стадії державотворення протягом новітнього періоду історії України (Українська Народна Республіка, Західноукраїнська Народна Республіка, Українська Держава Павла Скоропадського, Директорія Української Народної Республіки тощо). На реверсі монети зображено мозаїчний в рослинному орнаменті Знак княжої держави Володимира Великого та малий Державний Герб України – тризуб<sup>2</sup>.

Слід зазначити, що в Україні фіксується доволі високий рівень релігійності населення. Згідно дослідження Центра Разумкова 2021 р., кількість громадян, які вважають себе віруючими, за останнє десятиліття зросло. Кількість віруючих порівнянні з довоєнним 2013 р. та після початку російсько-української війни у 2014 р. зросла з 67 % до 76 %. Зберігається виразна регіональна специфіка релігійного і конфесійно-церковного самовизначення українських громадян:

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції . Набір з чотирьох срібних пам'ятних монет "Козацькі клейноди" у дерев'яному футлярі. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=8EI> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. До 30-річчя незалежності України (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=B69> (дата звернення: 05.09.2023).

умовно Західний регіон країни традиційно характеризується найвищим рівнем релігійності (87 %), умовно Східний регіон – найнижчим рівнем релігійності (59 %)¹.

Враховуючи зазначений рівень релігійності населення України, не випадково, що питання християнської духовності, зокрема, знайшли відображення в окремій серії пам'ятних монет Національного банку України «Відродження християнської духовності в Україні». Серія складається з кількох монет. Перша монета присвячена храмовому комплексу у с. Буки Сквирського району на Київщині. Срібна монета номіналом 10 гривень була введена в обіг у 2008 р. Випуск монети приурочений до побудови та освячення православного храмового комплексу, що складається з каплиці Св. Миколая та Св. Олександра, церкви Св. Євгенія Великомученика та дзвіниці Св. Даниїла. На аверсі монети, зокрема, міститься зображення Володимира Великого з хрестом та моделлю храму в руках, а на реверсі – згаданий православний храмовий комплекс². Друга монета, виготовлена зі срібла номіналом 10 гривень, була введена в обіг 2010 р. Вона присвячена відпустовому Марійському духовному центру у с. Зарваниця Тернопільської обл. Це одна з найбільших святинь Української Греко-Католицької Церкви. Вона набула відпустового значення у першій половині XVIII ст. На аверсі монети зображено чудотворну ікону Зарваницької Матері Божої та ангели з іконостаса. Своєю чергою на реверсі міститься зображення архітектурного комплексу (домінантне значення має Собор Зарваницької Матері Божої та дзвіниця)³.

З попередньою пов'язана інша серія пам'ятних монет Національного банку України під назвою «Духовні скарби України». Вона розпочинається з монети, що присвячена 1000-літтю з часу спорудження Десятинної церкви у Києві, яка є

---

¹ Див.: Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення громадян України: тенденції 2000–2021 рр. (Інформаційні матеріали). Центр Разумкова. URL: [https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021\\_Religiya.pdf](https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_Religiya.pdf) (дата звернення: 15.01.2024).

² Каталог нумізматичної продукції. Храмовий комплекс у с.Буки (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=416> (дата звернення: 05.09.2023).

³ Каталог нумізматичної продукції. Марійський духовний центр – Зарваниця (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=472> (дата звернення: 05.09.2023).

першим кам'яним храмом Київської Русі (введена в обіг у 1996 р.). Монету було створено у двох варіантах – номіналом 2 гривні з мельхіора та номіналом 20 гривень зі срібла. Обидві монети мають схожі зображення. Зокрема, на аверсі у рослинному орнаменті зображено Богоматір Одигітрію з немовлям, а на реверсі – Десятинну церкву та стилізовані зображення птахів<sup>1</sup>.

Інша монета цієї серії присвячена Пересопницькому Євангеліє. Вироблена зі срібла монета номіналом 20 гривень була введена в обіг 2011 р. Як відомо, Пересопницьке Євангеліє – визначна історична пам'ятка середини XVI ст. Ним користувалися упродовж століть: із нього робилися списки, відомі як Волинське та Литківське Євангелія XVI ст. Сьогодні Пересопницьке Євангеліє є важливою національною реліквією, на якій урочисто присягають президенти України під час інавгурації, зобов'язуючись боронити суверенітет і незалежність України, дбати про добробут українського народу та всієї країни<sup>2</sup>. На аверсі монети, зокрема, міститься зображення іконографічного образу творця Пересопницького Євангелія, а на реверсі – чотири мініатюри до кожної з канонічних Євангелій та смуги з декору Пересопницького Євангелія<sup>3</sup>.

До 1000-ліття від часу заснування Антонієм Печерським Лядівського Свято-Усікновенського скельного монастиря у 2013 р. була введена в обіг срібна монета номіналом 20 гривень. Лядівський Свято-Усікновенський монастир є одним із найдавніших православних монастирів на території України (іноді його називають Подільським Афоном). Монастир розташований на лівому березі р. Дністра біля с. Лядова. Цей мальовничий край належить до природних об'єктів Середнього Подністров'я. На аверсі монети міститься композиція із зображенням Антонія Печерського на фоні скель та давньоруського орнаменту;

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Десятинна церква (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=032> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Гнатенк Л. А. Пересопницьке Євангеліє // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2011. Т. 8 : Па – Прик. С. 138.

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції Пересопницьке Євангеліє (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=027> (дата звернення: 05.09.2023).

на реверсі – стилізований фрагмент скельного монастиря, хресний хід монахів і паломників, голуб і промені, що є символом Святого Духа<sup>1</sup>.

Православному ченцю XI ст., одному із засновників та ігуменів Києво-Печерського монастиря – Феодосію Печерському – присвячено монету номіналом 10 гривень зі срібла, введenu в обіг 2016 р. На аверсі монети зображено київські пагорби, печери з монахом, каплички; на реверсі – іконографічне зображення Феодосія Печерського, який тримає сувій із написами, на фоні стилізованого храму<sup>2</sup>.

Ще однією монетою із серії «Духовні скарби України», про яку варто загадати, є пам'ятна монета «Сад божественних пісень», виготовлена до 300-річчя від дня народження Г. Сковороди. Вона викарбувана зі срібла номіналом 20 гривень у 2022 р. Як відомо, Г. Сковорода був видатним українським філософом, гуманістом-просвітителем, поетом, педагогом тощо. Він народився 1722 р. у с. Чорнухи на Полтавщині, а помер у віці 71 року в 1794 р. в с. Іванівка на Харківщині. Дотримуючись позицій гуманізму, Г. Сковорода відстоював єдність людини і природи. Він називав поширення освіти однією з головних умов покращення життя народу, що має забезпечити духовне звільнення людини. Філософія Г. Сковороди не є оформленою системою. Серед його творчого доробку слід згадати «Байки харківські» (1770 р.), «Сад божественних пісень» (1780 р.), «Всякому місту – звичай і права...», «De Libertate» та інші байки, філософські та теологічні трактати<sup>3</sup>. Невипадково, на аверсі монети міститься зображення фонтану (вочевидь, фонтан є алегорією Бога), який наповнює водою різноманітні посудини (вони слугують метафорами людини та людської душі);

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції 1000-ліття Лядівського скельного монастиря (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0H1> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції Феодосій Печерський (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0R0> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Попович М. В. Сковорода Григорій Савич. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Skovoroda\\_H](http://www.history.org.ua/?termin=Skovoroda_H) (дата звернення: 21.01.2023).

на реверсі – юний хлопець, який грає на сопілці, а поруч із ним відкрита книга, вислів філософа «СВІТ ЛОВИВ МЕНЕ, ТА НЕ СПИЙМАВ» тощо<sup>1</sup>.

Слід відзначити, що із золота викарбовано 13 пам'ятних монет із серії «Духовні скарби України»:

- «Києво-Печерська лавра» (номіналом 200 гривень випущена 1997 р.);
- «Оранта» (4 золоті монети – номіналом 50, 125, 250 та 500 гривень – присвячені образу Божої матері, випущені 1997 р.);
- «Київський псалтир» (присвячена 600-річчю створення пам'ятки 1397 р., номіналом 100 гривень, випущена 1998 р.);
- «Енеїда» (номіналом 100 гривень, монета викарбувана 1998 р. до 200-річчя першого видання «Енеїди» Івана Котляревського);
- «Михайлівський Золотоверхий собор» (монета номіналом 100 гривень викарбувана 1998 р., присвячена відродженню Михайлівського Золотоверхого собору);
- «Успенський собор Києво-Печерської лаври» (монета номіналом 100 гривень викарбувана 1998 р., присвячена відродженню собору);
- «Пектораль» (монета номіналом 100 гривень викарбувана 2003 р., присвячена скіфській золотій пекторалі із кургану «Товста Могила»);
- «Нестор-літописець» (монета номіналом 50 гривень викарбувана 2006 р., присвячена мислителю і літописцю Нестору як ймовірному автору «Повість минулих літ», 1113 р.);
- «Острозька Біблія» (монета номіналом 100 гривень викарбувана 2007 р., присвячена Острозькій Біблії (1581 р.) – першому повному друкованому виданню Біблії церковнослов'янською мовою);

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Сад божественних пісень (до 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди) (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%A1%D0%B0%D0%B4%20%D0%B1%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%8C&from=&to=> (дата звернення: 05.09.2023).

- «Надання Томосу про автокефалію Православної церкви України» (монета номіналом 100 гривень викарбувана 2019 р., присвячена наданню автокефалії православної церкві України у 2019 р.)<sup>1</sup>.

Археологічна спадщина України є багатою та різноманітною завдяки глибокій та давній історії заселення території України. Пам'яткам давніх культур України присвячено однойменну серію пам'ятних монет Національного банку України. Вона складається з 5 монет. Всі вони виготовлені зі сплаву золота та срібла, номіналом 20 гривень. Характерною рисою монет цієї серії є схожі центральні зображення – колосся жита та колеса історії, на якому сидить сокіл, та внизу якого в'ється змія. До серії належать наступні монети:

1. «Трипілля» – присвячена землеробсько-скотарській культурі IV – III тис. до н. е. На аверсі монети, окрім вже згаданих зображень, також міститься зображення хлопчика-пастуха та дівчинки з колосками, на реверсі – глиняна статуетка з поселення Володимирівки та зображення трипільського посуду<sup>2</sup>.

2. «Палеоліт» – присвячена палеолітичній добі на території України бл. 1 млн. – 10 тис. рр. тому. На реверсному боці монети зображено різьблений мізинський браслет із бивнів мамонта, наскельні малюнки первісних людей та бивні мамонта<sup>3</sup>.

3. «Ольвія» – присвячена одному з найзначніших центрів античної культури Північного та Північно-Західного Причорномор'я. На реверсному боці монети зображено ольвійську монету та орнамент з сюжетами вазового розпису<sup>4</sup>.

4. «Скіфія» – присвячена союзу кочово-осілих племен скіфів (VII ст. до н.е. – III ст. н.е.), які мешкали на території степової та лісостепової частини сучасної України. На реверсному боці монети зображено пластину, що

<sup>1</sup> Див.: Каталог нумізматичної продукції. Серія «Духовні скарби України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Духовні%20скарби%20України&from=&to=> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Трипілля (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=097> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Палеоліт (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=098> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Ольвія (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=099> (дата звернення: 05.09.2023).

прикрашала жіночий головний убір та стилізовані зображення, у скіфському звіриному стилі<sup>1</sup>.

5. «Київська Русь» – присвячена Київській Русі як одній з найбільших ранньофеодальних держав Європи (IX – середина XII ст.). Характерною особливістю аверсу цієї монети є зображення тризубу зверху на символічному колесі історії замість вже згадуваного соколу. На реверсі монети міститься зображення давньоруського колту (жіноча прикраса) та фрагментів київського ритуального наруччя (XII – XIII ст.)<sup>2</sup>.

Загалом політичним діячам часів Київської Русі присвячено окрему серію пам'ятних монет Національного банку України «Княжа Україна», яка складається з 11 монет. Наприклад, срібні монети номіналом 10 гривень присвячено Кию (полянському князю, одному із трьох легендарних братів – засновників Києва, згідно «Повісті минулих літ»), Аскольду (князю та правителю Київської держави до 882 р.), княгині Київської держави – Ользі (945–965 рр. правління), Володимиру Великому (князю київському з 980 р., який запровадив християнську релігію в Київській Русі), Ярославу Мудрому (князю київському з 1019 р., відомому як «тесть Європи», за часів якого будувалися храми, активно розвивалася культура та освіта, під час його правління було складено звід законів «Руська правда»), Святославу Хороброму (правителю Київської держави 965–972 рр.), Володимиру Мономаху (великому князю київському 1113–1125 рр.) і Данилу Галицькому (галицько-волинському князю та від 1253 р. – королю Русі).

Слід зазначити, що на кожній із згаданих монет містяться певні символічні та емблематичні знаки. Вони репрезентують сучасний погляд на князів, що знайшов відображення, зокрема, у шкільних підручниках, історичних гранд-нарративах тощо. Насамперед, розглянемо приклад монети, що присвячена княгині Ользі, яка керувала Київською державою протягом 945–964 рр. та

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Скіфія (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=107> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Київська Русь (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=110> (дата звернення: 05.09.2023).

реформувала державу, створивши опорні пункти центральної влади та судочинства. Княгиня Ольга канонізована православною церквою. На аверсі монети, зокрема, зображено саркофаг княгині Ольги з Десятинної церкви, на реверсі – літописна сцена прийому княгині Ольги візантійським імператором Костянтином Багрянородним. Виготовлена монета зі срібла номіналом 10 гривень та викарбувана у 2000 р.<sup>1</sup>.

Інша срібна монета 2002 р. номіналом 10 гривень присвячена Святославу Хороброму. Як відомо, князь прославився тим, що розширив територію Київської Русі, приєднавши до Києва землі в'ятичів (зокрема, сучасні Воронезька, Московська, Смоленська та Тульська області росії) та воював проти сусідів, наприклад Волзької Булгарії та Хазарського каганату. Знаменитою стала його фраза: «Іду на Ви!». На аверсі монети можна побачити давньоруський орнамент, створений на основі схожого зображення на вінці турячого рогу (скоріше за все, ритуального) з давньоруського кургану Чорна Могила (X ст.). Своєю чергою на реверсі на фоні язичницьких ідолів та військової сцени зображено Святослава в образі князя-воїна (він у правій руці тримає над головою меч, а в лівій – щит із зображенням сонця)<sup>2</sup>.

Ще одна срібна монета 2002 р. номіналом 10 гривень присвячена Володимиру Мономаху – великому князю київському (1113–1125 рр.), який провів низку реформ, займався впорядкуванням законодавства. Його правління пов'язане з піднесенням Києва та тимчасовим припиненням княжих усобиць. Йому належить знамените «Повчання дітям», складене з трьох частин. На аверсі монети міститься давньоруський орнамент, відтворений за мотивами окладу рукописної книги часів княжої доби; на реверсі – будівлі давньоруського міста,

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Ольга (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=княгиня%20ольга&serie%5B%5D=Княжа%20Україна&from=&to=> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Святослав (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=117> (дата звернення: 05.09.2023).

а також зображено князя з фоліантом у руках, праворуч від князя знаходиться Георгій Змієборець<sup>1</sup>.

Три монети серії «Княжа Україна» мають номінал 20 гривень: «Київський князь Володимир Великий», «1000 років від початку правління київського князя Ярослава Мудрого» та «1075 років з часу правління княгині Ольги». Перша – срібна монета «Київський князь Володимир Великий» – введена в обіг 2015 р. Монета присвячена вшануванню пам'яті київського князя у зв'язку з 1000-літтям від дати його смерті. На аверсі монети міститься зображення давнього Києва і пагорби з деякими назвами племен. На реверсі – зображення Володимира Великого, який тримає в руках макет храму та хрест. Навколо князя розміщено чотири медальйони із зображеннями головних державотворчих проєктів Володимира Великого: 1) збирання територій та їх захист, 2) економічний розвиток і торгівля, 3) карбування монет, 4) утвердження християнства як державної релігії<sup>2</sup>.

Срібна монета, присвячена 1000-річчю від початку правління київського князя Ярослава Мудрого, ведена в обіг 2019 р. На аверсі монети – обрис бань Софійського собору та зображення макету реконструкції собору XI ст., під яким міститься сувій «Руської правди», вірчий знак князя та печатка. На реверсі – зображення фрагменту літописної мініатюри Ярослава Мудрого на престолі<sup>3</sup>.

Срібна монета, номіналом у 20 грн. – «1075 років з часу правління княгині Ольги» – була випущена у 2020 р. На аверсі монети – декоративний орнамент часів Київської Русі та зображення фрагмента літописної мініатюри; на реверсі – княгиня Ольга<sup>4</sup>.

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Володимир Мономах (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=118> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Київський князь Володимир Великий (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0S8> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. 1000 років від початку правління київського князя Ярослава Мудрого (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=A72> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. 1075 років з часу правління княгині Ольги (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=B10> (дата звернення: 05.09.2023).

Важливе місце в колективній історичній пам'яті сучасної української нації займає «козацька міфологія», зокрема інтерпретації історичних наративів, пов'язаних з добою козацтва (XV – XVIII ст.). Слід зазначити, що колективна історична пам'ять про добу козацтва має важливий вплив на посилення патріотизму та єдності українського народу. Невипадково, колективні уявлення про козаків, їх культуру, бойовий дух, військову звитягу отримали широку репрезентацію в творах мистецтва, а також на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України. Наприклад, окрема серія – «Герої козацької доби» – представлена 55 монетами, що були введені в обіг протягом 1997–2022 рр. Звернемо увагу на монету цієї серії, виготовлену зі срібла номіналом 20 гривень (введена в обіг 1997 р.) присвячену козаку-бандуристу Мамаю – одному із найпопулярніших в Україні образів козака-лицаря XVII–XIX ст. Він уособлює собою своєрідний ідеал «української мрії» тієї епохи. На аверсі монети зображено геральдичну фігуру покровителя Києва Святого Архістратига Михайла (як символу Соборності України) в лицарському обладунку зі списом, а також зображено коронованого лева Галицько-Волинського князівства. Святий Михайл та лев тримають малий Державний герб України. Композиція реверсу включає зображення козака Мамаю, який сидить в ошатному вбранні схрестивши ноги (по-турецьки). Навколо козака – атрибути козацького військового побуту: молодий дуб, з якого звисає козацька шабля; споряджений кінь, прив'язаний до списа з прапорцем на верхівці (спис встромлений в землю); кістяна порохівниця і пістоль; турецька шапка та пляшка оковитої<sup>1</sup>.

Варто зазначити, що в серії «Герої козацької доби» монети номіналом 5 гривень, присвячені наступним подіям:

- Хотинській битві – завершальній битві Хотинської війни між військами Речі Посполитої та Османської імперії у 1621 р.

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Козак Мамай (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/ua/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=036> (дата звернення: 05.09.2023).

- 500-річчю козацьким поселенням. Кальміуській паланці – адміністративній одиниці на південному сході Вольностей Війська Запорозького низового, яка виникла у XVII ст.
- 350-річчю битви під Батогом – одній з битв під час Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького. Об'єднаною армією запорізьких козаків під проводом Б. Хмельницького та кримських татар хана Іслама III Гірея у 1652 р. було завдано поразки війську Речі Посполитої на чолі з Мартином Калиновським<sup>1</sup>.

15 монети зі срібла номіналом 10 гривень цієї серії присвячені Д. Вишневецькому, П. Дорошенку, П. Сагайдачному, І. Мазепі, І. Сірку, І. Богуну, 350-річчю Переяславської ради 1654 р., К. Розумовському, П. Полуботку, П. Орлику, 350-річчю Конотопської битви (1659 р.), Д. Апостола, П. Калнишевському, Б. Хмельницькому, козацькому літописцю С. Величку. Срібні монети номіналом у 20 гривень – Мамаю, С. Наливайку та Визвольній війна середини XVII ст. (350 років від початку Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького)<sup>2</sup>.

Із серією «Герої козацької доби» тематично пов'язана серія пам'ятних і ювілейних монет «Гетьманські столиці», у межах якої викарбовано 3 монети зі срібла, номіналом 10 гривень (2005 р., 2006 р. та 2008 р.). Перша монета присвячена Батуруну – резиденції гетьманів Лівобережної України протягом 1669–1708 р. Столиця була зруйнована за наказом російського царя Петра I. На аверсі монети міститься малий Державний Герб України на фоні променів, які є символом мрії про незалежну Україну. По обидва боки монети зображені запорізькі козаки з ікони Покрови Січової. На реверсі – портрети чотирьох

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. 350-річчю битви під Батогом (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=> (дата звернення: 30.11.2023).

<sup>2</sup> Див.: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=2&perPage=5&search=&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

гетьманів у формі медальйонів – І. Мазепа, Д. Многогрішний, К. Розумовський та І. Самойлович<sup>1</sup>.

Друга монета серії присвячена Чигирину – резиденції гетьманів і столиці з 1648 р. до 19 вересня 1676 р. На аверсному боці монети зображено козака з бунчуком на фоні козацьких хоругв, гармат і литаврів. На реверсному – зображення п'яти портретів у медальйонах (Б. Хмельницького, Ю. Хмельницького, І. Виговського, П. Тетері та П. Дорошенка), знизу монети міститься зображення Чигирин (фрагмент малюнка з літопису Самійла Величка)<sup>2</sup>.

Третю монету з серії «Гетьманські столиці» присвячено Глухову. Протягом 1708–1764 рр. він був резиденцією гетьманів Лівобережної України. На аверсному боці монети міститься зображення гармати і дзвону, які колись робили у Глухові; на реверсному – стилізована панорама міста із зображенням Київська брами міської фортеці та портретами гетьманів Д. Апостола, К. Розумовського, П. Полуботка та І. Скоропадського<sup>3</sup>.

Показово, що українським містам присвячено кілька серій ювілейних та пам'ятних монет Національного банку України, що репрезентують міську культурну спадщину України. Це, зокрема, «Гетьманські столиці» та «Стародавні міста України». Остання серія представлена 46 монетами: 7 монет номіналом 20 гривень, виготовлені зі срібла (присвячені Одесі, Тернополю, Ужгороду, Вінниці, Судаку, Івано-Франківську та Севастополю), та 39 монет номіналом 10 гривень, виготовлені з нейзильберу (присвячені містам Новгород-Сіверський, Білгород-Дністровський, Керч, Полтава, Кролевець, Хотин, Ромни, Євпаторія, Балаклава, Харків, Кіровоград, Коростень, Суми, Львів, Переяслав-Хмельницький, Чернігів, Чернівці, Снятин, Рівне, Богуслав,

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Батурин (с). Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=282> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Чигирин (с). Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=307> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Глухів (с). Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=409> (дата звернення: 05.09.2023).

Сімферопіль, Миколаїв, Луцьк, Збараж, Івано-Франківськ, Судак, Чигирин, Вінниця, Ужгород, Одеса, Тернопіль, Малин, Вишгород, Дрогобич, Галич, Дубно, Лохвиця, Запоріжжя та Слов'янськ)<sup>1</sup>.

Розглянемо кілька прикладів монет з серії «Стародавні міста України». У 2012 р. до 1800-річчя Судака було виготовлено срібну монету номіналом 10 гривень. Як відомо, Судак – одне з найстаріших міст України. Перші згадки про поселення людей біля сучасного Судака відносяться ще до періоду палеоліту. Першими ці місця заселили таври, а потім їх змінили греки. На думку деяких істориків, датою народження Судака був 212 р. Відповідно до знайденого рукопису, саме тоді тут було зведено одну з найдавніших фортець Сугдея («свята чи чиста»). Судак був розташований на перехресті багатьох торговельних шляхів, як морських, і сухопутних. До найяскравіших пам'яток Судака відноситься – Генуезька фортеця, урочище Алчак-Кая, винний завод «Сонячна долина», Лютеранська кірха, Печерний монастир, Храм Покрови Пресвятої Богородиці, Храм Святого Іллі, а також музеї та історичні будинки<sup>2</sup>. Невипадково, на аверсі монети міститься фрагмент рельєфу XV ст. із зображенням Юрій-Змієборця та зображення виноградної лози, а на реверсі – зображення міста та пляжів з висоти муру фортеці<sup>3</sup>.

Вже згаданому місту Чигирин присвячено кілька монет. Зокрема, до 500-річчя міста (2012 р.) було виготовлено монету номіналом 5 гривень. Як відомо, Чигирин виник на початку XVI ст., було столицею Гетьманщини, центром Чигиринського полку, а також першою гетьманською резиденцією. Крім того, в 1592 р. місто отримало Магдебурзьке право. На аверсі монети, зокрема, можна

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Стародавні міста України». Національний банк України. URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Стародавні%20міста%20України&from=&to=](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Стародавні%20міста%20України&from=&to=) (дата звернення: 15.10.2023).

<sup>2</sup> Вус О. В., Сорочан С. Б. Ранневизантийские бурги на побережье Таврики и Европейского Боспора (к вопросу о военном присутствии римлян в Юго-Восточном Крыму в IV-VI вв.) // Византийская мозаика: Сборник публичных лекций Эллино-византийского лектория при Свято-Пантелеимоновском храме / Ред. проф. С. Б. Сорочан; сост. А. Н. Домановский. Вып. 9. Харьков: Майдан, 2021. С. 162-198.

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. 1800 років м.Судаку (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=0D7> (дата звернення: 05.09.2023).

побачити частину плану Чигиринської фортеці та мур бастіону П. Дорошенка, на реверсі – герб міста та стилізований міський краєвид<sup>1</sup>.

Іншим прикладом слугує монета, виготовлена 2011 р. до 800-річчя м. Збараж, номіналом 5 гривень. Як відомо, перший спогад про Збараж (1211 р.) міститься в Галицько-Волинському літописі. На аверсі монети зображено картуш з єрусалимським хрестом, який зберігся на стіні Спасопреображенської церкви міста, на реверсі – в'їзна брама Збараського замку, герб міста та архітектурні доміанти центральної частини міста<sup>2</sup>.

Низка монет, присвячена культурній спадщині великих міст України, зокрема обласних адміністративних центрів, була виготовлена до ювілеїв цих міст. Наприклад, до 600-річчя м. Чернівці 2008 р. було введено в обіг монету номіналом 5 гривень. Як відомо, місто було засноване у XII ст. галицьким князем Ярославом Осмомислом. Фортеця з торгово-ремісничим поселенням називалася Чор або Чорне місто через чорні дерев'яні стіни. Руїни фортеці збереглися на давньоруському Ленковецькому городищі. На аверсі монети зображено ажурний ліхтар, який прикрашає дах сучасного Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. На реверсі монети міститься композиція з відомих архітектурних пам'яток міста, зокрема Резиденції митрополитів Буковини та Далмації<sup>3</sup>. Резиденція входить до списку Світової культурної спадщини ЮНЕСКО. Пам'ятка є видатним зразком архітектури XIX ст., являє собою майстерне поєднання архітектурних стилів. Резиденція була побудована за проектом архітектора Й. Главки. Будівництво тривало протягом 1864–1882 рр. Домінантою Семінарського корпусу є хрестоподібна у плані церква, увінчана куполом. На території резиденція також знаходиться ботанічний сад. Архітектурний ансамбль репрезентує культурні впливи різних епох, починаючи

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. 500 років м. Чигирину (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0G0> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. 800 років м.Збараж (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=335> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. 600 років м.Чернівці (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=383> (дата звернення: 05.09.2023).

з Візантійського періоду. Крім того, резиденція наочно демонструє впливовість православної церкви за часів правління Габсбургів, а також політику релігійної толерантності в Австро-Угорській імперії<sup>1</sup>.

Монету до 1100-річчя м. Переяслав-Хмельницький (з 2019 р. – Переяслав) номіналом 5 гривень було введено в обіг 2007 р. Переяслав – одне з найдавніших міст часів Київської Русі, центр Переяславського князівства. Широку відомість місто отримало у зв'язку з Переяславською радою, що відбулася тут 1654 р. та протягом радянського часу слугувала символом пропаганди «єдності українського та російського народів». Про місто вперше згадано 907 р. в договорі князя Олега з Візантією. На аверсі монети знаходиться пергамент з уривками «Повісті минулих літ», печатка міста першої половини XVII ст. На реверсі – композиція давньоруського і козацького етапу розвитку міста, давньоруський собор і герб міста<sup>2</sup>.

Окремої уваги заслуговує серія пам'ятних монет «Пам'ятки архітектури України». Серія включає 50 монет, що репрезентують наступні визначні архітектурні пам'ятки:

### **1. Золоті монети:**

- 1.1. Золоті ворота у Києві (монета номіналом 100 гривень, 2004 р.);
- 1.2. Ластівчине гніздо на скелі мису Ай-Тодор (монета номіналом 50 гривень, 2008 р.).

### **2. Срібні монети:**

- 2.1. Олеський замок (монета номіналом 10 гривень, 2021 р.);
- 2.2. Київська фортеця (монета номіналом 10 гривень, 2021 р.);
- 2.3. Золочівський замок (монета номіналом 10 гривень, 2020 р.);
- 2.4. Мгарський Спасо-Преображенський монастир (монета номіналом 10 гривень, 2019 р.);
- 2.5. Замок Паланок (монета номіналом 10 гривень, 2019 р.);

---

<sup>1</sup> UNESCO. World Heritage Convention. Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/1330/> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. 1100 років м. Переяславу-Хмельницькому (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=353> (дата звернення: 05.09.2023).

- 2.6. Меджибізька фортеця (монета номіналом 10 гривень, 2018 р.);
- 2.7. Катерининська церква в м. Чернігові (монета номіналом 10 гривень, 2017 р.);
- 2.8. Катерининська церква в м. Чернігові (монета номіналом 10 гривень, 2017 р.);
- 2.9. Костьол святого Миколая (м.Київ) (монета номіналом 10 гривень, 2016 р.);
- 2.10. Підгорецький замок (монета номіналом 10 гривень, 2015 р.);
- 2.11. 700 років мечеті хана Узбека і медресе (монета номіналом 10 гривень, 2014 р.);
- 2.12. Будинок з химерами (монета номіналом 10 гривень, 2013 р.);
- 2.13. Синагога в Жовкві (монета номіналом 10 гривень, 2012 р.);
- 2.14. Єлецький Свято-Успенський монастир (монета номіналом 10 гривень, 2012 р.);
- 2.15. Андріївська церква (монета номіналом 10 гривень, 2011 р.);
- 2.16. Зимненський Святогірський Успенському монастир (монета номіналом 20 гривень, 2010 р.);
- 2.17. Церква Святого Духа в Рогатині (монета номіналом 10 гривень, 2009 р.);
- 2.18. Монастир Сурб Хач (монета номіналом 10 гривень, 2009 р.);
- 2.19. Ластівчине гніздо (монета номіналом 10 гривень, 2008 р.);
- 2.20. 120 років Одеському державному академічному театру опери та балету (монета номіналом 10 гривень, 2007 р.);
- 2.21. Кирилівська церква (монета номіналом 10 гривень, 2006 р.);
- 2.22. Свято-Успенська Святогірська лавра (монета номіналом 10 гривень, 2005 р.);
- 2.23. Собор святого Юра (монета номіналом 10 гривень, 2004 р.);
- 2.24. Почаївська лавра (монета номіналом 10 гривень, 2003 р.);
- 2.25. Лівадійський палац (монета номіналом 10 гривень, 2003р.);

- 2.26. Генуезька фортеця у місті Судак (монета номіналом 10 гривень, 2003р.);
- 2.27. Собор Різдва Богородиці в Козельці (монета номіналом 10 гривень, 2002 р.);
- 2.28. Ханський палац в Бахчисараї (монета номіналом 10 гривень, 2001 р.);

### **3. Монети з нейзильберу:**

- 3.1. Володимирський собор у м. Київ (монета номіналом 5 гривень, 2022 р.);
- 3.2. Гарнізонний храм святих апостолів Петра і Павла (монета номіналом 5 гривень, 2021 р.);
- 3.3. Київська фортеця (монета номіналом 5 гривень, 2021 р.);
- 3.4. Золочівський замок (монета номіналом 5 гривень, 2020 р.);
- 3.5. Мгарський Спасо-Преображенський монастир (монета номіналом 5 гривень, 2019 р.);
- 3.6. Замок Паланок (монета номіналом 5 гривень, 2019 р.);
- 3.7. Меджибізька фортеця (монета номіналом 5 гривень, 2018 р.);
- 3.8. Катерининська церква в м. Чернігові (монета номіналом 5 гривень, 2017 р.);
- 3.9. Старий замок у м. Кам'янці-Подільському (монета номіналом 5 гривень, 2017 р.);
- 3.10. Костьол святого Миколая (монета номіналом 5 гривень, 2016 р.);
- 3.11. Підгорецький замок (монета номіналом 5 гривень, 2015 р.);
- 3.12. Успенський собор у м. Володимирі-Волинському (монета номіналом 5 гривень, 2015 р.);
- 3.13. 700 років мечеті хана Узбека і медресе (монета номіналом 5 гривень, 2014 р.);
- 3.14. Будинок з химерами(монета номіналом 5 гривень, 2013 р.);
- 3.15. Синагога в Жовкві (монета номіналом 5 гривень, 2012 р.);
- 3.16. Єлецький Свято-Успенський монастир (монета номіналом 5 гривень, 2012 р.);

- 3.17. Андріївська церква (монета номіналом 5 гривень, 2011 р.);
- 3.18. 120 років Одеському державному академічному театру опери та балету (монета номіналом 5 гривень, 2007 р.);
- 3.19. Кирилівська церква (монета номіналом 5 гривень, 2006 р.);
- 3.20. Свято-Успенська Святогірська лавра (монета номіналом 5 гривень, 2005 р.)<sup>1</sup>.

Слід відзначити, що на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України, представлено як матеріальну культурну спадщину, так і нематеріальну. Нематеріальна культурна спадщина України є гетерогенною, відображає культурне різноманіття країни. Ця спадщина включає в себе різноманітні аспекти традицій українського народу і відіграє важливу роль у формуванні ідентичності та об'єднанні суспільства. Загалом, концепція нематеріальної культурної спадщини виникає та поширюється на національному та міжнародному рівнях протягом 1970-1980-х рр. 2003 р. на 32-й сесії ЮНЕСКО було прийнято Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини<sup>2</sup>. Конвенція стала головним міжнародним інструментом для забезпечення правової основи нематеріальної культурної спадщини, а також визначила рамкові засади її охорони<sup>3</sup>. Згідно Конвенції до нематеріальної культурної спадщини належать народна творчість, народні традиції, звичаї, свята, обряди, народна виконавська майстерність (музика, пісня, танок, театр), традиційні ремесла, знання, вміння та погляди українського народу на природу і світ (народна медицина, національний календар, національна кухня, національний одяг тощо), які передаються з покоління в покоління, постійно відтворюються

---

<sup>1</sup> Див.: Каталог нумізматичної продукції. Серія «Пам'ятки архітектури України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Пам'ятки%20архітектури%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. Український центр культурних досліджень. URL: <http://uccs.org.ua/konventsia-pro-okhoronu-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchynu-2/> (дата звернення: 12.10.2023).

<sup>3</sup> Кудерська І. О. Адміністративно-правове забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини в Україні. Дис. на здобуття ступеня доктора філософії. Київ. 2021. С. 49.

спільнотами та створюють у них відчуття ідентичності та спадкоємності, тим самим сприяючи повазі до культурного розмаїття та людина.

Станом на кінець 2023 р. до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України належить 88 елементів, 5 з яких відносяться до списків нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. До елементів нематеріальної культурної спадщини України належать, зокрема, традиційні ремесла, традиційні страви, народні танці, народні пісні, народні костюми, народні забави, народні ігри, народні звичаї, народні свята, народні обряди, народні традиції, народні знання та навички, народна медицина, народний календар, народний одяг, народні прикраси, народні інструменти, народні розваги тощо<sup>1</sup>.

До списків нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО належать:

- 1) Петриківський декоративний розпис – феномен українського орнаментального народного мистецтва (Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства, 2013 р.);
- 2) Козацькі пісні Дніпропетровщини (Список нематеріальної культурної спадщини, що потребує термінової охорони, 2016 р.);
- 3) Традиція косівської мальованої кераміки – традиція виготовлення посуду, сакральних обрядових виробів, іграшок тощо (від кінця XVIII ст.) (Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства, 2019 р.);
- 4) Орьнек – кримськотатарський орнамент (Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства, 2021 р.);
- 5) Культура приготування українського борщу (Список нематеріальної культурної спадщини, що потребує термінової охорони, 2022 р.)<sup>2</sup>.

---

<sup>1</sup> Нематеріальна культурна спадщина. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyy-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-ukrainy/> (дата звернення 20.01.2024).

<sup>2</sup> Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. Ukraine. URL: [https://ich.unesco.org/en/lists?country\[\]=00230&multinational=3&display1=inscriptionID#tabs](https://ich.unesco.org/en/lists?country[]=00230&multinational=3&display1=inscriptionID#tabs) (дата звернення: 20.09.2023).

Наприклад, Петриківському розпису присвячено монети номіналом 5 гривень (нейзильбер) та 10 гривень (срібна). Петриківський розпис – український декоративно-орнаментальний народний розпис, який сформувався в селищі Петриківка. На аверсі монети міститься стилізована композиція: на дзеркальному тлі – кольоровий фрагмент петриківського розпису, на реверсі – на дзеркальному тлі зображена художниця в обрамленні петриківського розпису<sup>1</sup>.

Іншим прикладом є монети «Косівський розпис» номіналом 5 гривень (нейзильбер) та 10 гривень (срібна). Як відомо, особливістю технології косівської мальованої кераміки є «вицарапування» малюнків та характерні мотиви і кольори: жовтий, зелений та коричневий, інколи синій. Для створення виробів в якості основи використовується коричнево-червонувата глина, а тлом для малюнків слугує біла глина. На аверсі монет міститься стилізована композиція – куманець із розписом, по обидва боки від якого фігури дівчини і хлопця, одягнені в національні костюми. Своєю чергою на реверсі зображено кольорову тарілку з малюнком півня<sup>2</sup>.

Традиції приготування українського борщу присвячені монети номіналом 10 гривень (зі срібла) і номіналом 5 гривень (з нейзильберу). На аверсі обох монет, зокрема, зображено господиню під час приготування борщу, а на фоні піч з трипільським орнаментом, на реверсі – тарілка з борщем як символом глибини української культури. Загалом, включення ЮНЕСКО традиції приготування українського борщу у 2022 р. до переліку об'єктів нематеріальної культурної спадщини, яка потребує охорони, стало важливим кроком для популяризації у світі української культури, кулінарної спадщини та культурної самобутності<sup>3</sup>.

Різноманітним українським традиціям, зокрема, тим, що не мають офіційного статусу нематеріальної культурної спадщини, присвячено серію монет «Українська спадщина». Наприклад, монети цієї серії присвячено

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Петриківський розпис. Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=0U0> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Косівський розпис (н). Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=0Z9> (дата звернення: 05.09.2023).

<sup>3</sup> Culture of Ukrainian borscht cooking. UNESCO Intangible Cultural Heritage. URL:<https://ich.unesco.org/en/USL/culture-of-ukrainian-borscht-cooking-01852> (дата звернення: 29.09.2023).

Сорочинському ярмарку, літературний образ якого був створений письменником М. Гоголем у повісті «Сорочинський ярмарок»<sup>1</sup>. Монети номіналом 5 гривень виготовлено з нейзильберу, а номіналом 20 гривень – зі срібла. Також варто згадати про ще одну срібну монету номіналом 50 гривень, що присвячена творам М. Гоголя<sup>2</sup>.

Окремі монети присвячено українській писанці та писанкарству – декоративно-прикладному взірцю української традиційної художньої творчості. Монети номіналом 5 гривень (нейзильберова) та 20 гривень (срібна) містять зображення писанок і рушників, оздоблені традиційними орнаментами, притаманними різним історичним регіонам України<sup>3</sup>.

Українському народному танцю гопаку також присвячено монети номіналом 5 гривень (нейзильберова) та 10 гривень (срібна). Гопак є одним із національних символів України. Назва танцю (та бойового мистецтва), вочевидь, походить від вигуку «гоп!», який можна було почути під час його виконання, а також слів «гопати» / «гупати» / «гопкати». Як відомо, гопак отримав широке поширення на Запорозькій Січі з середини XVII ст.<sup>4</sup>. На аверсі монет зображено пара юнаків у вирі танцю, на реверсі зображено танцюючого козака із шаблею та стилізований орнамент<sup>5</sup>.

Варто зазначити, що у серії «Українська спадщина» також є монети, присвячені українській ліричній пісні, вишиванці, решетилівському килимарству, чумацтву, 100-річчю першого хорového виконання твору М. Леонтовича «Щедрик», українському балету (єдина монета з цієї серії, що

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Сорочинський ярмарок (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=271> (дата звернення: 15.09.2023).

<sup>2</sup> Див.: Каталог нумізматичної продукції. Серія «Українська спадщина». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Українська%20спадщина&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Українська писанка (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=433> (дата звернення: 15.09.2023).

<sup>4</sup> Станішевський Ю. О. Гопак // Енциклопедія Сучасної України / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-30953> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>5</sup> Каталог нумізматичної продукції. Гопак (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0A2> (дата звернення: 15.09.2023).

виготовлена із золота), острову Хортиця тощо. Своєю сергою срібна монета номіналом у 2 гривні присвячена яворським забавкам<sup>1</sup> – Гультяю, Коніку та Пташці<sup>2</sup>. Ці іграшки виготовляли переважно з осики та прикрашали «вербівкою» – традиційним яворівським розписом. Усі малюнки, а це квіти і листочки, виконані у вигляді вербових гілок.

Слід відзначити, що Національний банк України випускав та продовжує випускати різні серії монет та окремі монети, які репрезентують культурну спадщину України. Такі монети не становлять окрему серію та присвячені різноманітній тематиці. Ми об'єднали такі монети в групу під умовною назвою «інші монети» (слід не платати їх з однойменною серією пам'ятних монет). Зазвичай такі монети випускалися для відзначення різних історичних подій, свят, або як колекційні екземпляри. Їх дизайн та номінали можуть варіюватися від монети до монети в залежності від їхньої теми та призначення.

Показово, що переважна більшість монет, об'єднаних в групу «інші монети», могла бути включена в інші 35 серій пам'ятних монет, представлених у каталозі Національного банку України<sup>3</sup>. Однією з таких пам'ятних монет є «Київський контрактний ярмарок», присвячена 200-річчю київського контрактного ярмарку (з 1797 р.). На аверсі монети зображено 4 сувої з паперу; на реверсі – зображення будівлі Київського магістрату, в якому відбувся перший контрактний ярмарок, подільська набережна, двощогловий корабель та терези тощо<sup>4</sup>. Київський контрактний ярмарок мав велике значення для розвитку міста, оскільки був один із найважливіших ярмарків Східної Європи<sup>5</sup>.

<sup>1</sup> Див.: Косик Н., Більська Л. Яворівська забавка. Львів: Український інститут «Євросоціум», 2014. 56 с.

<sup>2</sup> Див., наприклад: Каталог нумізматичної продукції. Гультяї (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=A99> (дата звернення: 15.09.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Інші монети». Національний банк України. URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Стародавні%20міста%20України&from=&to=](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Стародавні%20міста%20України&from=&to=) (дата звернення: 15.09.2023).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Київський контрактний ярмарок (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=043> (дата звернення: 15.09.2023).

<sup>5</sup> Лазанська Т. І. Київський контрактний ярмарок // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2007. 528 с. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Kyivsky\\_kontraktovy\\_yarmarok](http://www.history.org.ua/?termin=Kyivsky_kontraktovy_yarmarok) (дата звернення: 04.10.2023).

Інший приклад – монета «Атомна енергетика України» номіналом 2 гривні, виготовлена з нейзильберу та присвячена атомній галузі енергетики, яка базується на використанні атомних реакторів для генерації електроенергії. На аверсі монети зображено вогняне колесо (символізує рух і технічний прогрес). У центрі колеса знаходиться ядерна енергія. На реверсі – паливні канали 15 ядерних реакторів України, два з яких мають паростки і символізують нові енергоблоки<sup>1</sup>. Загалом атомна енергетика залишається важливою галуззю для забезпечення електроенергією різних регіонів України. Важливим аспектом її розвитку є безпека та сталий розвиток галузі. Водночас атомна енергетика може бути розглянута як частина індустріальної спадщини України через її важливий внесок у розвиток промисловості та енергетики країни. Слід також зауважити, що історія атомної енергетики України пов'язана з аварією на Чорнобильській АЕС в 1986 р., після якої наша країна стала активним учасником міжнародних програм з підвищення безпеки та модернізації атомних станцій.

Ще одним прикладом є монета «100 років Одеській кіностудії», присвячена ювілею однієї з найстаріших кіностудій Східної Європи, що була заснована в 1919 р. На Одеській кіностудії було створено чимало відомих ігрових фільмів, які визнані класикою українського та світового кінематографа. Монета номіналом 5 гривень виготовлена з нейзильберу. На аверсі, зокрема, розміщено зображення будівлі кіностудії та кінострічку з логотипом кіностудії, а на реверсі – напис року заснування кіностудії та дзеркальний абрис ретро-кінокамери та кінохлопавка<sup>2</sup>.

Загалом, результати аналізу ювілейних та пам'ятних монет Національного банку України дозволили встановити, що найбільша їх кількість була випущена в обіг протягом 2016 та 2017 рр. (47 монет щороку). Часом зростання кількості монет, введених в обіг, став кінець 1990-х – початок 2000-х рр. Протягом цього

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Атомна енергетика України (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=252> (дата звернення: 15.09.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. 100 років Одеській кіностудії (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=A78> (дата звернення: 15.09.2023).

часу кількість ювілейних та пам'ятних монет зросла з 13 (1997 р.) до 44 (2008 р.). У подальшому кількість щорічно введених в обіг ювілейних та пам'ятних монет становила 36-47. Повномасштабне російське військове вторгнення в Україну призвело до певного скорочення чисельності ведених в обіг монет – 23 монети у 2022 р.

Окрему увагу слід звернути на матеріали, з яких виготовляються ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України. Монети зі срібла почали виробляти від 1996 р., а із золота – від 1997 р. За весь час було виготовлено 361 монета зі срібла та 52 монети із золота. Біметалеві монети з дорогоцінних металів почали виготовляти з 2000 р. (3 монети). А потім їх випустили лише в 2001 р. (2 монети) та 2007 р. (1 монета). З 1999 р. почали виробляти монети з нейзильберу, з цього часу вони переважають серед монет з інших метал. Загалом було введено в обіг 450 монет з цього матеріалу. Найбільше монет з нейзильберу було вироблено в 2016 р. – 30. Із мельхіора загалом було виготовлено 26 монет протягом 1995–1998 рр. Біметалеві з недорогоцінних металів вироблялися протягом 2000–2018 рр. (загалом 44 монети). Також протягом 2018–2021 рр. щороку виготовляли по 3 монети зі сплаву на основі цинку.

Серед ювілейних і пам'ятних монет Національного банку України найважчими є срібні монети «10 років відродження грошової одиниці України – гривні», «Хрещення Київської Русі», «Міжнародний рік астрономії» (маса дорогоцінного металу в чистоті складає 1 кг), а також золота монета «Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012 р.» (маса дорогоцінного металу в чистоті складає 0,5 кг). Найбільший номінал мають такі ювілейні та пам'ятні монети: «Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012 р.» та «Оранта» (золоті монети номіналом 500 гривень); «Незалежність», «100-річчя Олімпійських ігор сучасності», «Перша участь у літніх Олімпійських іграх», «10-річчя Чорнобильської катастрофи», «ООН-50» (срібні монети номіналом 2 млн. карбованців).

Ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України сприяють формуванню пантеон національних героїв. Найбільше монет прямо чи

опосередковано пов'язано з іменами Т. Шевченка (11 монет), М. Грушевського (5), І. Франка (4), Б. Хмельницького (4), В. Вернадського (4), М. Гоголя (3), Я. Мудрого (3), представників князівського роду Острозьких (3), Лесею Українкою (2), О. Кобилянської (2) та Г. Сковороди (2).

Щодо інституцій культури України, найбільше ювілейних і пам'ятних монет присвячено театрам (12 монет), музичним академіям (4), філармоніям (2) і музеям (2).

Слід також звернути увагу, що існує низка пам'ятних монет Національного банку України, які репрезентують небажану / незручну / проблемну / складну спадщину, пов'язану передусім з російською та радянською історією. Наприклад, на монетах зустрічається заборонена в Україні символіка<sup>1</sup>: п'ятикутна зірка, георгіївська стрічка, Орден Вітчизняної війни. Особливо помирнені такі символи в серії монет «Друга світова війна»<sup>2</sup>, які були введені в обіг протягом 1995 – 2020 рр., всього було випущено 22 монети, більше половини з яких репрезентують складну спадщину. Це наступні монети:

- 1) «Визволення Нікополя від фашистських загарбників» (н)<sup>3</sup>;
- 2) «Корсунь-Шевченківська битва (до 70-річчя визволення України від фашистських загарбників)» (с)<sup>4</sup>;
- 3) «Корсунь-Шевченківська битва (до 70-річчя визволення України від фашистських загарбників)» (н)<sup>5</sup>;

<sup>1</sup> Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 09.04.2015 № 26, ст. 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України. URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Визволення Нікополя від фашистських загарбників (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0M9> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Корсунь-Шевченківська битва (до 70-річчя визволення України від фашистських загарбників) (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0M0> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>5</sup> Каталог нумізматичної продукції. Корсунь-Шевченківська битва (до 70-річчя визволення України від фашистських загарбників) (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0M1> (дата звернення: 19.04.2024).

- 4) «Битва за Дніпро (до 70-річчя визволення Києва від фашистських загарбників)» (с)<sup>1</sup>;
- 5) «Битва за Дніпро (до 70-річчя визволення Києва від фашистських загарбників)» (н)<sup>2</sup>;
- 6) «Прорив радянськими військами німецької лінії оборони `Вотан` та визволення Мелітополя» (н)<sup>3</sup>;
- 7) «Визволення Донбасу від фашистських загарбників» (с)<sup>4</sup>;
- 8) «Визволення Донбасу від фашистських загарбників» (н)<sup>5</sup>;
- 9) «Визволення Харкова від фашистських загарбників» (н)<sup>6</sup>;
- 10) «Визволення Харкова від фашистських загарбників» (с)<sup>7</sup>;
- 11) «60 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 - 1945 років» (с)<sup>8</sup>;
- 12) «55 років Перемоги у ВВВ 1941-1945 років» (с)<sup>9</sup>;
- 13) «55 років Перемоги у ВВВ 1941-1945 років» (н)<sup>10</sup>.

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Битва за Дніпро (до 70-річчя визволення Києва від фашистських загарбників) (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0J5> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Битва за Дніпро (до 70-річчя визволення Києва від фашистських загарбників) (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0J6> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Прорив радянськими військами німецької лінії оборони `Вотан` та визволення Мелітополя (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0K6> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Визволення Донбасу від фашистських загарбників (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0K4> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>5</sup> Каталог нумізматичної продукції. Визволення Донбасу від фашистських загарбників (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0K3> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>6</sup> Каталог нумізматичної продукції. Визволення Харкова від фашистських загарбників (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0K3> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>7</sup> Каталог нумізматичної продукції. Визволення Харкова від фашистських загарбників (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0K2> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>8</sup> Каталог нумізматичної продукції. 60 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 - 1945 років (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=261> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>9</sup> Каталог нумізматичної продукції. 55 років Перемоги у ВВВ 1941-1945 років (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=079> (дата звернення: 19.04.2024).

<sup>10</sup> Каталог нумізматичної продукції. 55 років Перемоги у ВВВ 1941-1945 років (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=159> (дата звернення: 19.04.2024).

Таким чином, ювілейні і пам'ятні монети Національного банку України репрезентують важливі пам'ятні події, історичні явища та постаті тощо. Значна кількість таких монет також містить чимало інформації про культурну спадщину України, як матеріальну, так і нематеріальну. Важливою є естетична та художня цінність таких монет. Слід відзначити, що лише частина репрезентованої культурної спадщина на ювілейних та пам'ятних монетах має офіційний статус, інша, вочевидь, визнається важливою для історії та культури країни, проте не включена до відповідних державних реєстрів. Враховуючи, що випуск ювілейних і пам'ятних монет відбувається за рішенням Правління Національного банку України, стає очевидною невідповідність репрезентації на них тих чи тих складових культури, історії та спадщини України. За цих умов Національний банк України постає важливою державною інституцією, яка бере безпосередню та активну участь в актуалізації та популяризації окремих складових національної культурної спадщини.

### РОЗДІЛ III. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СПАДЩИНОЮ ОБРАЗІВ РОСЛИН І ТВАРИН НА МОНЕТАХ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Культурна спадщина є неодмінним складником культурного ландшафту, що відіграє визначальну роль в організації певного середовища. Сьогодні поняття культурного ландшафту широко використовується географами, соціологами, істориками, пам'яткознавцями та представниками інших наукових дисциплін і галузей наукових знань<sup>1</sup>. Все частіше вони послуговуються поняття культурного ландшафту як методологічним інструментом для дослідження взаємодії культури, простору (фізичного) та людини<sup>2</sup>. Тому, досліджуючи репрезентацію культурної спадщини на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України, важливо звернути увагу не лише на власне спадщину, але також на різноманітні візуальні образи, пов'язані з відповідним культурним ландшафтом. Вочевидь, одним із найбільш показових прикладів слугують представлені на монетах образи тварин і рослин, що мають інтегративний характер, поєднуючи спадщину, культуру, фізичний простір тощо. Для цього проаналізуємо наступні серії монет: «Фауна в пам'ятках культури України», «Флора і фауна», «Найменша золота монета», «Східний календар», «Знаки зодіаку» та «Дитячий зодіак».

До серія пам'ятних монет – «Фауна в пам'ятках культури України» – належить 10 монет, виготовлених зі срібла номіналом 5 гривень. Серія була започаткована Національним банком України у 2016 р., а остання монета серії

---

<sup>1</sup> Загалом, теоретичним аспектам культурного ландшафту в Україні присвячено чимало досліджень, насамперед, збірників наукових праць. Див., наприклад: Культурний ландшафт: теорія і практика: збірник наукових праць / Ред. Г. І. Денисик. Вінниця: б. и., 2010. 204 с.; Антропологія простору: зб. наук. праць та матеріалів: у 4 т. / Наук.-дослід. ін-т українознавства МОН України; За наук. ред. М. В. Гримич. Київ: Дуліби, 2016. 316 с.; Культурний ландшафт як географічний феномен: Матеріали міжнар. наук. конф. (23–25 вересня, 2021). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т., 2021. 140 с.

<sup>2</sup> Див.: Брайченко О. Культурний ландшафт: історія наукового пошуку // Антропологія простору: зб. наук. праць та матеріалів: у 4 т. / Наук.-дослід. ін-т українознавства МОН України; За наук. ред. М. Гримич. Київ: Дуліби, 2016. С. 95-103.

була введена в обіг 2019 р.<sup>1</sup>. Образи тварин, зображені на монетах серії, пов'язані не лише з природною спадщиною України, але також народною культурою (традиціями та фольклором) українців. У цій серії монет можна простежити символічний спектр ключових взаємин людини зі світом фауни – конкуренція з хижаками (вовк), полювання (олень, вепр), господарство (тур, кінь, баран), культурні центри (лев) тощо<sup>2</sup>.

Наприклад, монета «Олень» 2016 р. присвячена однойменній тварині як символу сили, швидкості та неприборканості. Образ оленя в українській культурі зустрічається зрідка. Водночас з колядок та вишивки відомий образ фантастичного тура-оленя, який має глибокі корені в народній традиції та міфології. Дивовижний тура-олень часто асоціюється з дикою природою, красою та величчю природних ландшафтів. В українській міфології та віруваннях олені можуть виступати як посередники між світом людей та світом духів. Невипадково образ тура-оленя часто зустрічається в колядках, пов'язаних із зимовими святами, зокрема Різдом. Образ тура-оленя також помирений у рушниковій вишивці, зокрема, символізує традиційні цінності. Загалом образ оленя увібрав в себе багато різних аспектів, від природи до міфології та народної культури, і відображає багатогранність української культури.

На аверсі монети «Олень» зображено позолоченого скіфського оленя з кургану Товста могила (IV ст. до н. е.) та власне курган. На реверсі – оленя та фрагмент Бушанського рельєфу з написом «ОЛЕНЬ»<sup>3</sup>.

Інша монета – «Вовк» – викарбувана 2016 р. і присвячена вовку та його образам у пам'ятках культури, зокрема в народних казках, міфології та фольклорі. Такі якості вовків, як витривалість та розум, зробили їх доволі

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Фауна в пам'ятках культури України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Фауна%20в%20пам%60ятках%20культури%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Загороднюк І. Монети України із зображеннями ссавців // *Theriologia Ukrainica*. 2019. Т. 17. С. 141–150. (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Олень (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0X2> (дата звернення: 05.11.2023).

популярним у культурі. Наприклад, у «Слові про Ігорів похід»<sup>1</sup> можна простежити художній образ воїна-вовка. Покровителем вовків в українському фольклорі є Святий Юрій, не випадково вовків інколи називали «Юрієвими собаками». Образ вовка може мати різноманітні символічні інтерпретації залежно від контексту, але загалом він часто асоціюється з природою, дикою силою та може виступати в якості антагоніста (негативний персонаж, хитрий та зловмисний) у фольклорі. Образ вовка може мати міфологічне значення, пов'язане з різними божествами чи духами природи. Його образ може асоціюватися із силами природи та виявлятися у формі міфологічних тварин. Разом із тим в українських народних традиціях вовк символізує відвагу та витривалість. Це символ природи, яку слід поважати та берегти. Отже, образ вовка в українській культурі багатоаспектний і може набувати різних тлумачень в залежності від контексту.

Власне на аверсному боці монети «Вовк» зображено позолочений фрагмент окуття ритона із рога тура (з кургану Чорна могила), на якому зображено вовків, що гризуться. На реверсному боці монети міститься вертикальний напис «ВОВК» та зображення вовка та фрагмент браслета з городища Галицького князівства XII – XIII ст.<sup>2</sup>

«Тур» – монета викарбувана 2017 р., присвячена туру, образ якого втілено в унікальних пам'ятках давніх культур, що існували на території України. Слід зазначити, що тотем тура, був одним з найбільш шанованих у представників Трипільської культури (поруч зі змією, козою, псом, птахом та вепром тощо). Образ тура також поширений у давньоукраїнській міфології. У народній українській фольклорній спадщині образ тура асоціюється з:

а) тотемом-зачинателя роду (наприклад, у народній казці «Іван Бикович» дитя-богатыр народжується від шлюбу жінки з тотемом-биком);

<sup>1</sup> Слово про похід Ігорів. Бібліотека української літератури. Українська література. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/usna-narodna-tvorchist-ta-davnya-ukrajinska-literatura/1261-slovo-pro-pokhid-igoriv> (дата звернення: 23.11.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Вовк (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%92%D0%BE%D0%B2%D0%BA&from=&to=> (дата звернення: 05.11.2023).

б) своєрідним оберегом, що здатен допомогти в боротьбі зі злими силами<sup>1</sup>.

На аверсі монети «Тур» розміщено зображення пам'яток трипільської культури: ритуальна посудина із головою тура та позолочена кістяна пластина у вигляді голови бика-тура. На реверсному боці монети міститься зображення голова тура та фрагмент наскельного малюнка (тур і коза з Кам'яної Могили) та напис «ТУР»<sup>2</sup>.

Ще одна монета серії «Фауна в пам'ятках культури України» – «Вепр» 2018 р. Монета присвячена вепру та його репрезентаціям на пам'ятках культури<sup>3</sup>. Загалом образ вепра широко поширений в українському фольклорі, міфології та народних традиціях, відіграє важливу роль у сприйнятті природи, символіці та національній ідентичності. Слід зазначити, що у міфологічному світогляді українців вепр / кабан передусім асоціюється з чоловічою хоробрістю, але також пов'язується з аграрним культом, культом плодючості та ідеєю оновлення<sup>4</sup>. В українських сороміцьких піснях вепр / кабан символізує чоловіче начало. Цей символ має давнє походження та зустрічається серед археологічних знахідок Кукутень-Трипільської культури (глиняні скульптурки поросят із зернам) та скіфської культури (золоті фігурки свиней)<sup>5</sup>.

На аверсі монети «Вепр» міститься позолочене зображення вепра (скіфська скульптурна золота фігурка кінця IV ст. до н. е.), поруч сцена терзання з Пекторалі (курган Товста Могила, середина IV ст. до н. е.). На реверсному боці монети на дзеркальному фоні міститься зображення вепра та напис «ВЕПР»<sup>6</sup>.

<sup>1</sup> Ятченко, В.Ф. Про тотемічні уявлення в давньоукраїнській міфології // Українське релігієзнавство. 2003. № 27-28. С. 59-66. (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Тур (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0Y7> (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Вепр (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%92%D0%B5%D0%BF%D1%80&from=&to=> (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>4</sup> Див.: Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О. 100 найвідоміших образів української міфології. Київ: Орфей, 2002. 448 с.

<sup>5</sup> Пуларія Т. Особливості «жіночої» ініціації в українській народній казці // Українознавство. № 3, 2010. С.162–167.

<sup>6</sup> Каталог нумізматичної продукції. Вепр (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%92%D0%B5%D0%BF%D1%80&from=&to=> (дата звернення: 05.11.2023).

«Баран» – монета викарбувана 2019 р., присвячена барану, зображення якого міститься на пам'ятках української культури різних періодів. Баран, баранячі роги, голова, руно (золоте), Агнець Божий, вівця, ягня слугують давніми символами благополуччя, багатства, чоловічого начала, оновлення тощо. Водночас у культурах східних слов'ян образ барана часто означає дурну та вперту людину. Бараняче (золоте) руно – символ багатства, родючості. Агнець Божий – символ Ісуса Христа, а в Біблії баран символізує мирну жертву або жертву за гріх. Вівця та ягня є символами невинності, беззахисності, неспокою, покірності, стада, яке не може без ватажка. Показово, що складна символіка образу барана / вівці / ягня стала основою для виникнення різноманітних антропонімів і топонімів<sup>1</sup>.

На аверсі монети «Баран» зображено позолочену голову барана та пам'ятки сарматської археологічної культури (дві керамічні посудини у вигляді баранів з кримського могильника Нейзац). На реверсі міститься зображення голови барана, опішнянського керамічного барана і напис «БАРАН»<sup>2</sup>.

Серія пам'ятних монет «Флора і фауна» включає 54 монети. Протягом 1995–2023 рр. було виготовлено 23 монети зі срібла та 31 – з нейзильберу<sup>3</sup>. Особливе місце в межах цієї серії належить монетам, які присвячені українським зоопаркам і природним заповідникам, тобто природній спадщині України, зокрема:

- 1) «Асканія-Нова» – монета присвячена 100-річчю заповідника, а також відновленню популяції коня Пржевальського. Була введена в обіг 1998 р. у двох варіантах – срібна номіналом 10 гривень, з нейзильберу номіналом 2 гривні. Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Ф. Е. Фальц-Фейна

<sup>1</sup> Енциклопедичний словник символів культури України. За заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гавришенко В. М., 2015. С. 31–38.

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Баран (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%91%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD&from=&to=> (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Флора і фауна». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Флора%20i%20фауна&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

- є переможцем другого етапу загальноукраїнської акції «Сім природних чудес України» 2008 р., а також є найбільшим степовим заповідником Європи. На аверсі монети зображено степовий пейзаж (складається з різних видів флори і фауни), на реверсі – степову кам'яну бабу, динамічна група тварин заповідника та родовий герб Фальц-Фейнів<sup>1</sup>.
- 2) «100 років Миколаївському зоопарку» – монета викарбувана 2001 р. з нейзильберу номіналом 2 гривні. Миколаївський зоопарк один із найстаріших зоопарків України, який входить до Європейської асоціації зоопарків та акваріумів. На аверсному боці монети зображено логотип зоопарку – Мауглі з пантерою, на реверсному – зображення тварин з різних континентів, що представлені в зоопарку<sup>2</sup>.
- 3) «175 років державному дендрологічному парку Тростянець» – монета 2008 р. номіналом 5 гривень, виготовлена з нейзильберу. На аверсі монети – рельєфне зображення лебедя на воді; на реверсі – скульптурний портрет І. Скоропадського як засновника парку на фоні природи<sup>3</sup>.
- 4) «100 років Київському зоопарку» – монета 2008 р. номіналом у 2 гривні, виготовлена з нейзильберу. На аверсі монети – розділене з 4 частини коло, кожна з яких символізує різні тварин: земноводних, риб, птахів і ссавців. На реверсі – напис «ZOO» із зображенням жирафа<sup>4</sup>.

Слід зазначити, що монети серії «Флора і фауна» із зображеннями коня Пржевальського та бурого ведмедя виготовлялися з нейзильберу як у сувенірній упаковці, так і без неї. Монети, присвячені іншим представникам флори та фауни, виготовлялися попарно зі срібла та нейзильберу. Натомість пам'ятні монети, присвячені паркам, вироблялися лише з нейзильберу. Цікаве

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Асканія-Нова (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=223> (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. 100 років Миколаївському зоопарку (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=224> (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. 175 років державному дендрологічному парку «Тростянець» (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=402> (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. 100 років Київському зоопарку (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=384> (дата звернення: 05.11.2023).

виключення становить монета «Асканія-Нова», яка має три варіанти: два – з нейзильберу, проте з різними категоріями якості карбування («звичайна» і «анциркулейтед»), одна – зі срібла<sup>1</sup>.

Показово, що протягом 1995–1997 рр., 2007 р., 2009 р., 2011 р., 2015 р., 2021 р. Національний банк України не випускав монети з серії «Флора і фауна». В інші роки в обіг вводилося від 2 до 6 монет<sup>2</sup>. Загалом серія включає 6 пар монет (по одній звичайній та одній срібній), присвячених найбільш рідкісним видам – монети «Соня садова» (1999 р.), «Рись звичайна» (2001 р.), «Зубр» (2003 р.), «Азовка» (2004 р.), «Сліпак піщаний» (2005 р.) та «Перегузня» (2017 р.). Першою кольоровою монетою серія стала «Дрохва», вироблена з нейзильберу та введена в обіг 2013 р.<sup>3</sup>.

Різноманітні образи рослин і тварин зустрічають також в інших серіях пам'ятних монет Національного банку України. Наприклад, серія монет «Найменша золота монета» складається з 12 монет, що репрезентують ботаніко-зоологічну тематику. Вони всі викарбувані із золота та мають номінал 2 гривні. Монети були введені в обіг протягом 2003–2012 рр. В основному оголошений тираж монет складав 10 тис. одиниць, окрім монет «Скіфське золото» (15 тис.) та «Мальва» (8 тис.). Монети «Лелека» та «Саламандра» карбувалися у підвищеній категорії якості, решта монет – спеціальний анциркулейтед<sup>4</sup>.

Розглянемо кілька монет серії «Найменша золота монета». Наприклад, «Калина червона»<sup>5</sup> – монета 2010 р., присвячена одному з найбільш впізнаваних символів України. Як відомо, червона калина має глибокі корені в культурі та традиціях українського народу. Цей рослинний образ зустрічається в різних

---

<sup>1</sup> Тоцька О. Флора та фауна на пам'ятних монетах Національного банку України. 2023. URL: [https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22962/2/article\\_96%20%28укр%29.pdf](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22962/2/article_96%20%28укр%29.pdf) (дата звернення: 15.01.2024).

<sup>2</sup> Там само.

<sup>3</sup> Ладоненко М. І. Особливості художнього оздоблення українських монет серії «Флора і фауна» // *Nauka Dziś: Teoria, Metodologia, Praktyka, Problematyka*. Tom 1. Zbiór raportów naukowych. Warszawa: Diamond Trading Tour, 2014. S. 38–45.

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Найменша золота монета». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Найменша%20золота%20монета&from=&to=> (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>5</sup> Каталог нумізматичної продукції. Калина червона (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=488> (дата звернення: 05.11.2023).

галузях культурного життя, включаючи фольклор, мистецтво, народні обряди та символіку. Майже кожній рослині в українській культурі притаманні певні народні вірування. Своєю чергою червона калина як культурний символ відображає різноманітні аспекти української ідентичності та спадщини. Наруга над калиною означає ганьбу для людини. Крім того, калина слугувала та продовжує слугувати важливим атрибутом різноманітних святкувань. Наприклад, калиною традиційно прикрашали необмолочений пшеничний чи житній сніп, який встановлювали під образами на різдвяні свята.

Основні значення червоної калини в українській культурі:

- 1) Символ національної ідентичності. Червона калина стала одним із ключових символів у формуванні національної ідентичності українців. Вона асоціюється з традиціями українського народу.
- 2) Символ кохання, краси, долі тощо. Образ червоної калини часто зустрічається в українському фольклорі, народних піснях та казках.
- 3) Калина є невід’ємним атрибутом календарної та родинної обрядовості.
- 4) Образи червоної калини відтворюються у художньому мистецтві, включаючи живопис, графіку, аплікації та різьблення на дереві<sup>1</sup>.

Серед інших монет, які містили образи рослин, слід назвати монету «Мальва» 2012 р. Вона присвячена квітці, що уособлює любов до рідної землі та свого народу<sup>2</sup>.

Частина монет серії «Найменша золота монета» присвячена різноманітним тваринам, які отримали емблематичне та символічне значення в українській народній культурі. Наприклад, «Лелека»<sup>3</sup> – монета 2004 р., присвячена лелеці білому. У народних уявленнях це священний птах, «божа птиця», що символізує

<sup>1</sup> Див.: Павлюк С. П. (ред.). Українське народознавство. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.; Борисенко В. К. (ред.). Українська етнологія. Київ: Либідь, 2007. 398 с.

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Мальва (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%B2%D0%B0&from=&to=> (дата звернення: 05.11.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Лелека (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=138> (дата звернення: 05.11.2023).



(китайського) календаря та зодіаку, який базується на 12-річному циклі Юпітера – найбільшій планеті Сонячної системи. Показово, що зазначені монети, незважаючи на їх тематику, містять символічні образи тварин, пов'язаних з традиційною українською культурою та традиційним світоглядом українців. Срібні монети продавалися за ціною 565 грн. Загальний їх тираж протягом 2006–2017 рр. склав 232 000 монет. Найбільш рідкісним можна вважати монету «Рік Собаки» (тираж якої становив 12 000), а наймасовішими стали монети «Рік Коня»<sup>1</sup> та «Рік Змії»<sup>2</sup> (по 25 000).

Першу монету цієї серії – «Рік Собаки» – Національний банк України випустив 2006 р. На аверсі монети міститься рослинний орнамент та малий Державний Герб України, на реверсі – зображення собаки в оточенні стилізованого рослинного орнаменту. Над цією композицією і під нею розміщено абрисні фігурки всіх 12 символів східного календаря – спільна ознака для монет серії «Східний календар»<sup>3</sup>. 2007 р. введено в обіг монету «Рік Свині (Кабана)». На аверсі монети в оточенні рослинного орнаменту зображений малий Державний Герб України, на реверсі центральним зображення є свиня в оточенні стилізованого рослинного орнаменту<sup>4</sup>. Монета «Рік Півня» була виготовлена 2017 р.<sup>5</sup>, нею завершується перший цикл серії «Східний календар». 2020 р. після трирічної перерви Національний Банк України відновив випуск серії «Східний

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Рік Коня (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%A0%D1%96%D0%BA%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%8F&from=&to=> (дата звернення: 25.11.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Рік Змії (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0G1> (дата звернення: 25.11.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Рік Собаки (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=296> (дата звернення: 15.11.2023).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Рік Свині (Кабана) (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=340> (дата звернення: 15.11.2023).

<sup>5</sup> Каталог нумізматичної продукції. Рік Півня (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0V1> (дата звернення: 15.11.2023).

календар». Першою в обіг введено монету «Рік Пацюка» номіналом 5 гривень<sup>1</sup>. 2022 р. було виготовлено монету «Рік Кота (Кролика)»<sup>2</sup>.

Схожою є серія монет «Знаки зодіаку», що карбувалися Національним банком України упродовж 2006–2008 рр. Монети серії, попри їх специфічну тематичну спрямованість, також містять чимало емблематичних та символічних зображень, пов'язаних з традиційною українською культурою та традиційним світоглядом українців. Слід зазначити, що кожному з 12 знаків зодіаку присвячено по 2 монети – срібна номіналом 5 гривень та золота номіналом 2 гривні, які мають певну подібність. Монети серії викарбувані в одному стилі, єдина різниця полягає в тому, що на реверсі зображувався певний знак зодіаку<sup>3</sup>. Наприклад, 2006 р. було введено в обіг монети «Овен»<sup>4</sup>, присвячені однойменному сузір'ю. На аверсі золотої монети зображено сонце, вписане в коло, яке діагонально поділене на сектори. Кожен сектор відповідає певній стихії – землі, повітрю, воді та вогню. На реверсі монети міститься зображення овна в оточенні зірок, над яким – знак зодіаку. Інший приклад – монета «Терези» 2008 р. На аверсній боці монети зображено сонце та чотири освітлені ним кулі, що символізують чотири пори року. На реверсній боці міститься стилізоване зображення чоловіка, який тримає терези, в оточенні зірок та обриси сузір'я<sup>5</sup>.

Із серією монет «Знаки зодіаку» безпосередньо пов'язана серія «Дитячий зодіак», що була започаткована Національним банком України. Вона включає 12 монет зі срібла номіналом 2 гривні, які були введені в обіг протягом 2014–

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Рік Пацюка (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=373> (дата звернення: 25.11.2023).

<sup>2</sup> Каталог нумізматичної продукції. Рік Кота (Кролика) у сувенірній упаковці (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=B99> (дата звернення: 25.11.2023).

<sup>3</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Знаки зодіаку». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Знаки%20зодіаку&from=&to=> (дата звернення: 25.11.2023).

<sup>4</sup> Каталог нумізматичної продукції. Овен (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=304> (дата звернення: 29.11.2023).

<sup>5</sup> Каталог нумізматичної продукції. Терези (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=405> (дата звернення: 29.11.2023).

2015 рр. Монети серії мали наступні назви: «Близнятка», «Водолійчик», «Дівчатко», «Левенятко», «Козоріжок», «Рачок», «Рибки», «Скорпіончик», «Стрільчик», «Телятко», «Терезки», «Ягнятко»<sup>1</sup>.

Отже, серед пам'ятних та ювілейних монет Національного банку України чимало таких, що презентують образи різноманітних рослин і тварин, притаманних українській народній культурі та світоглядним уявленням українців (олень, вовк, вепр, баран, тур, лелека, бджола тощо; калина, мальва тощо). Монети з різноманітними зображеннями флори та фауни також презентують багату природну спадщину України (природні заповідники, зоопарки тощо). Часто на пам'ятних монетах відтворюються зображення найбільш цінних та рідкісних видів тварин і рослин. Образи природної спадщини, представлені на монетах, часто пов'язані з народними віруваннями, традиціями та звичаями українського народу. Такі образи сповнені символізмом та постають в якості впізнаваних емблематичних зображень. Показовим прикладом слугують серії монет ««Фауна в пам'ятках культури України», «Флора і фауна», «Найменша золота монета», «Східний календар», «Знаки зодіаку» та «Дитячий зодіак». Попри специфічне тематичне спрямування пам'ятних монет зазначених серій, вони сповнені символізмом та презентують образи, пов'язані з українською культурою та спадщиною.

---

<sup>1</sup> Каталог нумізматичної продукції. Серія «Дитячий зодіак». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Дитячий%20Зодіак&from=&to=> (дата звернення: 29.11.2023).

## ВИСНОВКИ

Монети, зокрема, як елемент грошової системи є невід'ємною складовою існування та розвитку суспільства. Процес виготовлення монет є витонченим і детальним: від вибору металу до художнього оформлення кожен етап має важливе значення для створення якісної монети. Монетна справа на українських теренах має диференційовану та багатовікову історію. Етапи генезису монетної системи на сучасній території України засвідчують високий рівень соціально-економічного розвитку населення, що тут мешкало в різний історичний час. Становлення монетної системи в Україні було пов'язано з розвитком торгівлі, збільшенням кількості населення та появою потреби в грошових засобах.

Безпосередня робота з карбування українських монет після відновлення незалежності України розпочалася у 1991 р. Водночас ювілейні та пам'ятні монети України стали надходити в обіг лише з 1995 р. Всього, станом на кінець 2023 р., було випущено 968 ювілейних і пам'ятних монет. Всі вони об'єднанні в 36 тематичних серій. Виключне право на виготовлення пам'ятних та інвестиційних монет, які є законним платіжним засобом на території України, належить Національному банку України. Розвитком дизайну ювілейних і пам'ятних монет в Україні займається спеціальний відділ Монетного двору. Над створенням монетної продукції на всіх етапах працюють профільні фахівці, в обов'язки яких входить проектування, конструювання, моделювання монет та впровадження художніх технологій їх декорування.

Ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України виготовляються з різних металів. Спочатку вироблялися монети з недорогоцінних металів – нейзильберу, мельхіору, біметалу або цинкового сплаву. Першу ювілейну монету було введено в обіг 7 травня 1995 р. Вона має назву «Перемога у Великій вітчизняній війні 1941-1945 років» та виготовлена з мельхіору. Першою ж монетою з дорогоцінного металу стала срібна монета, присвячена 50-річчю Організації Об'єднаних Націй, яку було введено в обіг 7 березня 1996 р.

Загалом ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України присвячені різноманітним важливим історичним подіям та постатям. Крім того, монети відіграють важливе значення у збереженні та репрезентації культурної спадщини України (матеріальної та нематеріальної) різного історичного часу, а також історико-культурного ландшафту країни. Слід також зазначити, що монети допомагають зберігати та популяризувати історію та традиції української нації (як в середині країни, так і за кордоном). Монети Національного банку України, що репрезентують культурну спадщину, зрідка використовуються як платіжний засіб, водночас насамперед виконують важливу культурну функцію. Такі монети є засобом пропаганди національної культури, наших суспільних прагнень та колективних цінностей, що особливо важливо в умовах російсько-української війни.

Результати аналізу ювілейних та пам'ятних монет Національного банку України дозволили встановити, що найбільша їх кількість була випущена в обіг протягом 2016 та 2017 рр. (47 монет щороку). Часом зростання кількості монет, введених в обіг, став кінець 1990-х – початок 2000-х рр. У подальшому кількість щорічно введених в обіг ювілейних та пам'ятних монет становила приблизно 36-47. Слід також відзначити, що монети зі срібла почали виробляти з 1996 р., із золота – з 1997 р., а біметалеві монети з дорогоцінних металів – з 2000 р. Повномасштабне російське військове вторгнення в Україну призвело до певного скорочення чисельності ведених в обіг монет, втім не зупинило процесу розробки та карбування нових монет.

Досліджуючи семантичні значення зображень, що містяться на пам'ятних та ювілейних монетах Національного банку України, слід враховувати, що головною метою відображення різноманітних об'єктів культурної спадщини на монетах є привернення уваги до культури України, демонстрація різноманітності культурної спадщини, а також актуалізація питань її збереження. Монети не лише є колекційними предметами, а й важливими носіями культурної спадщини України, які допомагають зберігати і популяризувати історію та культурні багатства нашої країни. Показовим прикладом слугують ювілейні та пам'ятні

монети Національного банку України, присвячені стародавній історії України (з наголосом на складних історичних процесах та поліетнічному характері населення країни) та традиції української державності (включаючи складну історію здобуття та відновлення незалежності, а також спадщину українського державотворення). Наприклад, окремі пам'ятні монети репрезентують головні етапи українського державотворення (Київська Русь, козацька доба, Українська Народна Республіка, Західноукраїнська Народна Республіка, Українська Держава Павла Скоропадського, Директорія Української Народної Республіки, незалежна Україна після 1991 р. тощо).

Показово, що на переважній більшості монет, що репрезентують культурну спадщину, зустрічається як державна, так і національна символіка України. Відтворення такої символіки на монетах має важливе значення для вшанування історії та культурної спадщини України, а також для посилення патріотизму та зміцнення національної (само)свідомості. Загалом, усі ювілейні та пам'ятні монети містять ту чи іншу державну та / або національну символіку, а саме: малий Державний Герб України, рядки Державного Гімну України, кольори Державного Прапора України, національні українські символи (калина, козак тощо) і напис «Україна».

Питання християнської духовності та церковної спадщини також знайшли відображення в окремих серіях пам'ятних монет, зокрема, цьому посприяв доволі високий рівень релігійності населення України, який помітно зріс від початку російсько-української війни. Частина таких монет містить зображення відомих в Україні культових споруд (Києво-Печерська лавра, Михайлівський Золотоверхий собор, Десятинну церкву тощо), історичних персоналій (Нестор-літописець, Антоній Печерський та ін.), пам'яток культури (Оранта, Київський псалтир, Острозька Біблія), або присвячена знаковим історичним подіям (наприклад, надання Томосу про автокефалію Православної церкви України).

Окрему серію монет Національного банку України присвячено археологічній спадщині України, яка вирізняється багатством та різноманітністю завдяки глибокій та давній історії заселення території України. Монети цієї серії

репрезентують різноманітні пам'яткам давніх культур, держав і періодів історії України (кам'яна доба, Трипільська культура, давньогрецьке місто Ольвія, скіфська степова культура, Київська Русь тощо).

Монети сприяють формуванню пантеону національних героїв, починаючи з політичних діячів часів Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. На кожній із таких монет містяться певні символічні та емблематичні знаки, що репрезентують сучасний погляд на державних правителів, представлений, зокрема, у шкільних підручниках, історичних гранд-нарративах тощо. Крім того, важливе місце в колективній історичній пам'яті сучасної української нації займає «козацька міфологія», зокрема інтерпретації історичних нарративів, пов'язаних з добою козацтва. Невипадково, колективні уявлення про козаків, їх культуру, бойовий дух, військову звитягу отримали широку репрезентацію в творах мистецтва, зокрема на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України. Такі монети присвячені як видатним козацьким ватажкам (історичним: І. Богун, Д. Вишневецький, П. Дорошенко, І. Мазепа, П. Сагайдачний, І. Сірко, П. Калнишевський, Б. Хмельницький та ін.; легендарним: козак Мамай), так і подіям в історії козацтва (передусім різноманітним битвам: Хотинська битва, битва під Батогом тощо; іншим важливим подіям: Переяславська рада 1654 р., створення козацьких поселень).

Чимало пам'ятних та ювілейних монет Національного банку України присвячено міській спадщині України різного історичного часу (античні міста-держави Північного Причорномор'я, гетьманські столиці, інші історичні міста країни тощо). Деяким містам безпосередньо чи опосередковано може бути присвячено одразу кілька монет. Окремі монети представляють традиції міської торгівлі (наприклад, Київський контрактний ярмарок та Сорочинський ярмарок), кіновиробництва (наприклад, Одеська кіностудія), індустриального розвитку тощо. Монети, що представляють міську спадщину, одночасно репрезентують визначні архітектурні пам'ятки, переважна більшість яких включена до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Показово, що окрему серію монет присвячено академічній спадщині України. Такі монети часто містять зображення корпусів і символіки вишів, а також портрети відомих випускників, студентів, викладачів тощо. Переважна їх більшість була виготовлена до певних ювілеїв навчальних закладів.

Слід також відзначити, що на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України, представлено також нематеріальну культурну спадщину. Вона має гетерогенну природу та відображає культурну різноманітність України. Ця спадщина відіграє важливу роль у формуванні ідентичності та консолідації українського суспільства. Такі монети сприяють популяризації культури народів України серед широкого загалу людей, як в середні країни, так і за кордоном. Монети репрезентують елементи традиційної культури, пов'язані з народними ремеслами, традиційними стравами, народними танцями, костюмами, інструментами, розвагами тощо.

Серед пам'ятних та ювілейних монет Національного банку України особливу групу складають монети, присвячені різноманітній флорі та фауні України. Слід відзначити, що такі монети не лише репрезентують багату природну спадщину країни, але передусім особливості сприйняття українцями світу природи. Невипадково відтворювані на монетах зображення рослин, тварин, природніх ландшафтів тощо безпосередньо пов'язані з народними віруваннями, традиціями та звичаями українського народу. Такі образи сповненні символізмом та постають в якості впізнаваних емблематичних зображень (олень, вовк, ведмець, баран, тур, лелека, бджола тощо; калина, мальва тощо).

Враховуючи, що випуск ювілейних і пам'ятних монет відбувається за рішенням Правління Національного банку України, стає очевидною невинновість репрезентації на них тих чи тих складових культури, історії та спадщини України. За цих умов Національний банк України постає важливою державною інституцією, яка бере безпосередню та активну участь в актуалізації та популяризації національно значущої спадщини. Зокрема, завдяки ювілейним і пам'ятним монетам Національний банк України постає в якості одного з акторів

історичної політики в Україні. Враховуючи це, дослідження спадщини, репрезентованої на монетах Національного банку України, дозволяє не лише глибше зрозуміти історію та культуру країни, але також прослідкувати характерні особливості інструменталізації культурної (та навіть природної) спадщини в межах національної політики пам'яті.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Банкноти і монети України: інформаційно-довідковий журнал. № 13. Київ: Національний банк України, 2009. 127 с.
2. Банкноти і монети України: інформаційно-довідковий журнал. № 18. Київ: Національний банк України, 2014. 88 с.
3. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcp.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyu-reiestr-nerukhomykh-pam-iatok-ukrainy/> (дата звернення: 15.01.2024).
4. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 09.04.2015 № 26, ст. 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19> (дата звернення: 19.04.2024).
5. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 15.01.2024).
6. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 15.01.2024).
7. Каталог нумізматичної продукції . Набір з чотирьох срібних пам'ятних монет “Козацькі клейноди” у дерев'яному футлярі. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=8EI> (дата звернення: 05.09.2023).
8. Каталог нумізматичної продукції 1000-ліття Лядівського скельного монастиря (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0H1> (дата звернення: 05.09.2023).

9. Каталог нумізматичної продукції Пересопницьке Євангеліє (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=027> (дата звернення: 05.09.2023).
10. Каталог нумізматичної продукції Феодосій Печерський (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0R0> (дата звернення: 05.09.2023).
11. Каталог нумізматичної продукції. Битва за Дніпро (до 70-річчя визволення Києва від фашистських загарбників) (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0J5> (дата звернення: 19.04.2024).
12. Каталог нумізматичної продукції. 100 років Київському зоопарку (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=384> (дата звернення: 05.11.2023).
13. Каталог нумізматичної продукції. 100 років Миколаївському зоопарку (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=224> (дата звернення: 05.11.2023).
14. Каталог нумізматичної продукції. 100 років Одеській кіностудії (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=A78> (дата звернення: 15.09.2023).
15. Каталог нумізматичної продукції. 1000 років від початку правління київського князя Ярослава Мудрого (с). Національний банк України. URL:

- <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=A72> (дата звернення: 05.09.2023).
16. Каталог нумізматичної продукції. 1075 років з часу правління княгині Ольги (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=B10> (дата звернення: 05.09.2023).
  17. Каталог нумізматичної продукції. 1100 років м. Переяславу-Хмельницькому (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=353> (дата звернення: 05.09.2023).
  18. Каталог нумізматичної продукції. 175 років державному дендрологічному парку «Тростянець» (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=402> (дата звернення: 05.11.2023).
  19. Каталог нумізматичної продукції. 175 років з часу заснування Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=A93> (дата звернення: 05.09.2023).
  20. Каталог нумізматичної продукції. 1800 років м. Судаку (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=0D7> (дата звернення: 05.09.2023).
  21. Каталог нумізматичної продукції. 200 років Ніжинському державному університету імені Миколи Гоголя (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=B17> (дата звернення: 05.09.2023).
  22. Каталог нумізматичної продукції. 200 років Південноукраїнському національному педагогічному університету ім. К. Д. Ушинського (н).

- Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=A01> (дата звернення: 05.09.2023).
23. Каталог нумізматичної продукції. 300-річчя Конституції Пилипа Орлика (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=465> (дата звернення: 05.09.2023).
24. Каталог нумізматичної продукції. 350-річчю битви під Батогом (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=> (дата звернення: 30.11.2023).
25. Каталог нумізматичної продукції. 400 років Національному університету «Києво-Могилянська академія» (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=0R3> (дата звернення: 05.09.2023).
26. Каталог нумізматичної продукції. 500 років м. Чигирину (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0G0> (дата звернення: 05.09.2023).
27. Каталог нумізматичної продукції. 55 років Перемоги у ВВВ 1941-1945 років (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=079> (дата звернення: 19.04.2024).
28. Каталог нумізматичної продукції. 55 років Перемоги у ВВВ 1941-1945 років (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=159> (дата звернення: 19.04.2024).

29. Каталог нумізматичної продукції. 60 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=261> (дата звернення: 19.04.2024).
30. Каталог нумізматичної продукції. 600 років м. Чернівці (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=383> (дата звернення: 05.09.2023).
31. Каталог нумізматичної продукції. 80 років проголошення незалежності УНР (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=150> (дата звернення: 05.09.2023).
32. Каталог нумізматичної продукції. 800 років м. Збараж (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=335> (дата звернення: 05.09.2023).
33. Каталог нумізматичної продукції. Асканія-Нова (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=223> (дата звернення: 05.11.2023).
34. Каталог нумізматичної продукції. Атомна енергетика України (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=252> (дата звернення: 15.09.2023).
35. Каталог нумізматичної продукції. Баран (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=252>

- coins?page=1&perPage=5&search=%D0%91%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD&from=&to= (дата звернення: 05.11.2023).
36. Каталог нумізматичної продукції. Батурин (с). Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=282> (дата звернення: 05.09.2023).
  37. Каталог нумізматичної продукції. Битва за Дніпро (до 70-річчя визволення Києва від фашистських загарбників) (н). Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0J6> (дата звернення: 19.04.2024).
  38. Каталог нумізматичної продукції. Боспорське царство (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=482> (дата звернення: 05.09.2023).
  39. Каталог нумізматичної продукції. Вепр (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%92%D0%B5%D0%BF%D1%80&from=&to=> (дата звернення: 05.11.2023).
  40. Каталог нумізматичної продукції. Визволення Донбасу від фашистських загарбників (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0K4> (дата звернення: 19.04.2024).
  41. Каталог нумізматичної продукції. Визволення Донбасу від фашистських загарбників (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0K3> (дата звернення: 19.04.2024).
  42. Каталог нумізматичної продукції. Визволення Нікополя від фашистських загарбників (н). Національний банк України. URL:

- <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0M9> (дата звернення: 19.04.2024).
43. Каталог нумізматичної продукції. Визволення Харкова від фашистських загарбників (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0K3> (дата звернення: 19.04.2024).
44. Каталог нумізматичної продукції. Визволення Харкова від фашистських загарбників (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0K2> (дата звернення: 19.04.2024).
45. Каталог нумізматичної продукції. Вовк (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%92%D0%BE%D0%B2%D0%BA&from=&to=> (дата звернення: 05.11.2023).
46. Каталог нумізматичної продукції. Володимир Мономах (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=118> (дата звернення: 05.09.2023).
47. Каталог нумізматичної продукції. Глухів (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=409> (дата звернення: 05.09.2023).
48. Каталог нумізматичної продукції. Гопак (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0A2> (дата звернення: 15.09.2023).

49. Каталог нумізматичної продукції. Гультяї (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=A99> (дата звернення: 15.09.2023).
50. Каталог нумізматичної продукції. Десятинна церква (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=032> (дата звернення: 05.09.2023).
51. Каталог нумізматичної продукції. До 30-річчя незалежності України (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=B69> (дата звернення: 05.09.2023).
52. Каталог нумізматичної продукції. Калина червона (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=488> (дата звернення: 05.11.2023).
53. Каталог нумізматичної продукції. Київська Русь (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=110> (дата звернення: 05.09.2023).
54. Каталог нумізматичної продукції. Київський князь Володимир Великий (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0S8> (дата звернення: 05.09.2023).
55. Каталог нумізматичної продукції. Київський контрактний ярмарок (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=043> (дата звернення: 15.09.2023).

56. Каталог нумізматичної продукції. Козак Мамай (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=036> (дата звернення: 05.09.2023).
57. Каталог нумізматичної продукції. Козацька держава (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0V9> (дата звернення: 05.09.2023).
58. Каталог нумізматичної продукції. Корсунь-Шевченківська битва (до 70-річчя визволення України від фашистських загарбників) (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0M0> (дата звернення: 19.04.2024).
59. Каталог нумізматичної продукції. Корсунь-Шевченківська битва (до 70-річчя визволення України від фашистських загарбників) (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0M1> (дата звернення: 19.04.2024).
60. Каталог нумізматичної продукції. Лелека (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=138> (дата звернення: 05.11.2023).
61. Каталог нумізматичної продукції. Мальва (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%B2%D0%B0&from=&to=> (дата звернення: 05.11.2023).
62. Каталог нумізматичної продукції. Марійський духовний центр – Зарваниця (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=472> (дата звернення: 05.09.2023).

63. Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=2&perPage=5&search=&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
64. Каталог нумізматичної продукції. Незалежність (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=018> (дата звернення: 05.09.2023).
65. Каталог нумізматичної продукції. Овен (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=304> (дата звернення: 29.11.2023).
66. Каталог нумізматичної продукції. Олень (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0X2> (дата звернення: 05.11.2023).
67. Каталог нумізматичної продукції. Ольвія (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=099> (дата звернення: 05.09.2023).
68. Каталог нумізматичної продукції. Ольга (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=княгиня%20ольга&serie%5B%5D=Княжа%20Україна&from=&to=> (дата звернення: 05.09.2023).
69. Каталог нумізматичної продукції. Палеоліт (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=098> (дата звернення: 05.09.2023).
70. Каталог нумізматичної продукції. Прорив радянськими військами німецької лінії оборони «Вотан» та визволення Мелітополя (н). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0К6> (дата звернення: 19.04.2024).

71. Каталог нумізматичної продукції. Рік Змії (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0G1> (дата звернення: 25.11.2023).
72. Каталог нумізматичної продукції. Рік Коня (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%A0%D1%96%D0%BA%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%8F&from=&to=> (дата звернення: 25.11.2023).
73. Каталог нумізматичної продукції. Рік Кота (Кролика) у сувенірній упаковці (н). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=B99> (дата звернення: 25.11.2023).
74. Каталог нумізматичної продукції. Рік Пацюка (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=373> (дата звернення: 25.11.2023).
75. Каталог нумізматичної продукції. Рік Півня (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0V1> (дата звернення: 15.11.2023).
76. Каталог нумізматичної продукції. Рік Свині (Кабана) (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=340> (дата звернення: 15.11.2023).
77. Каталог нумізматичної продукції. Рік Собаки (с). Національний банк України.URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=296> (дата звернення: 15.11.2023).

78. Каталог нумізматичної продукції. Сад божественних пісень (до 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди) (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=%D0%A1%D0%B0%D0%B4%20%D0%B1%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%8C&from=&to=> (дата звернення: 05.09.2023).
79. Каталог нумізматичної продукції. Саламандра (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=133> (дата звернення: 05.11.2023).
80. Каталог нумізматичної продукції. Святослав (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=117> (дата звернення: 05.09.2023).
81. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Античні пам'ятки України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Античні%20пам%60ятки%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
82. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Вищі навчальні заклади України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Вищі%20навчальні%20заклади%20України&from=&to=&code=> (дата звернення: 15.01.2024).
83. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Відродження української державності». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Відродження%20української%20державності&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

84. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Відродження християнської духовності в Україні». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Відродження%20християнської%20духовності%20в%20Україні&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
85. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Герої козацької доби». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Герої%20козацької%20доби&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
86. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Гетьманські столиці». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Гетьманські%20столиці&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
87. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Дитячий зодіак». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Дитячий%20Зодіак&from=&to=> (дата звернення: 29.11.2023).
88. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Друга світова війна». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Друга%20світова%20війна&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
89. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Духовні скарби України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Духовні%20скарби%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).

90. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Знаки зодіаку». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Знаки%20зодіаку&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
91. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Знаки зодіаку». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Знаки%20зодіаку&from=&to=> (дата звернення: 25.11.2023).
92. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Інші монети». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Інші%20монети&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
93. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Княжа Україна». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Княжа%20Україна&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
94. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Найменша золота монета». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Найменша%20золота%20монета&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
95. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Пам'ятки архітектури України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Пам'ятки%20архітектур и%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
96. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Пам'ятки давніх культур України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir->

coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Пам'ятки%20давніх%20культур%20України&from=&to= (дата звернення: 15.01.2024).

97. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Стародавні міста України». Національний банк України. URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Стародавні%20міста%20України&from=&to=](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Стародавні%20міста%20України&from=&to=) (дата звернення: 15.01.2024).
98. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Східний календар». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Східний%20календар&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
99. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Українська спадщина». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Українська%20спадщина&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
100. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Фауна в пам'ятках культури України». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Фауна%20в%20пам'ятках%20культури%20України&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
101. Каталог нумізматичної продукції. Серія «Флора і фауна». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie%5B%5D=Флора%20і%20фауна&from=&to=> (дата звернення: 15.01.2024).
102. Каталог нумізматичної продукції. Скіфія (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=107> (дата звернення: 05.09.2023).
103. Каталог нумізматичної продукції. Терези (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=107>

- coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=405 (дата звернення: 29.11.2023).
104. Каталог нумізматичної продукції. Трипілля (зс). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=097> (дата звернення: 05.09.2023).
105. Каталог нумізматичної продукції. Тур (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=0Y7> (дата звернення: 05.11.2023).
106. Каталог нумізматичної продукції. Українська писанка (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=433> (дата звернення: 15.09.2023).
107. Каталог нумізматичної продукції. Херсонес Таврійський (з). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=438> (дата звернення: 05.09.2023).
108. Каталог нумізматичної продукції. Храмовий комплекс у с.Буки (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&from=&to=&code=416> (дата звернення: 05.09.2023).
109. Каталог нумізматичної продукції. Чигирин (с). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&code=307> (дата звернення: 05.09.2023).
110. Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України. URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

111. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. Український центр культурних досліджень. URL: <http://uccs.org.ua/konventsiaa-pro-okhoronu-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchynu-2/> (дата звернення: 12.10.2023).
112. Нематеріальна культурна спадщина. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyu-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchynu-ukrainy/> (дата звернення 20.01.2024).
113. Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення громадян України: тенденції 2000–2021 рр. (Інформаційні матеріали). Центр Разумкова. URL: [https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021\\_Religiya.pdf](https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_Religiya.pdf) (дата звернення: 15.01.2024).
114. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції про організацію виготовлення, випуску в обіг і реалізації пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної продукції» від 30.05.2012 р. № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1044-12#Text>. (дата звернення: 15.01.2024).
115. Постанова Правління Національного банку України «Про оптимізацію обігу монет дрібних номіналів» від 15.03.2018 № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0025500-18#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
116. Слово про похід Ігорів. Бібліотека української літератури. Українська література. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/usna-narodna-tvorchist-ta-davnya-ukrajinska-literatura/1261-slovo-pro-pokhid-igoriv> (дата звернення: 23.11.2023).
117. Указ Президента України «Про грошову реформу в Україні» від 25 серпня 1996 р. № 762/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/762/96#Text>
118. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. Ukraine. URL:

[https://ich.unesco.org/en/lists?country\[\]=00230&multinational=3&display1=inscriptionID#tabs](https://ich.unesco.org/en/lists?country[]=00230&multinational=3&display1=inscriptionID#tabs) (дата звернення: 20.09.2023).

119. Culture of Ukrainian borscht cooking. UNESCO Intangible Cultural Heritage. URL: <https://ich.unesco.org/en/USL/culture-of-ukrainian-borscht-cooking-01852> (дата звернення: 29.09.2023).
120. Ukraine. World Heritage Convention. UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ua> (дата звернення: 15.01.2024).
121. World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/> (дата звернення: 05.11.2023)
122. Анохин В. А. Материалы, исследования и заметки по археологии и нумизматике. Киев: Стилос, 2010. 216 с.
123. Анохин В. А. Монетное дело Херсонеса (IV в. до н.э. – XII в. н.э.). Киев: Наукова думка, 1977. 176 с.
124. Анохін В. О. Боспорське царство // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2003. 688 с.
125. Антропологія простору: зб. наук. праць та матеріалів: у 4 т. Наук.-дослід. ін-т українознавства МОН України; За наук. ред. М. В. Гримич. Київ: Дуліби, 2016. 316 с.
126. Борисенко В. К. (ред.). Українська етнологія. Київ: Либідь, 2007. 398 с.
127. Брайченко О. Культурний ландшафт: історія наукового пошуку // Антропологія простору: зб. наук. праць та матеріалів: у 4 т. / Наук.-дослід. ін-т українознавства МОН України; За наук. ред. М. Гримич. Київ: Дуліби, 2016. С. 95-103.
128. Вільчинська Т. П. Концепт «лелека» в українській етнонаціональній картині світу // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. Вип. 11, 2014. С. 13–17.

129. Вус О. В., Сорочан С. Б. Ранневизантийские бургы на побережье Таврики и Европейского Боспора (к вопросу о военном присутствии римлян в Юго-Восточном Крыму в IV-VI вв.) // Византийская мозаика: Сборник публичных лекций Эллино-византийского лектория при Свято-Пантелеимоновском храме / Ред. проф. С. Б. Сорочан; сост. А. Н. Домановский. Вып. 9. Харьков: Майдан, 2021. С. 162-198.
130. Гнатенк Л. А. Пересопницьке Євангеліє // Енциклопедія історії України : у 10 т. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2011. Т. 8 : Па – Прик. С. 138.
131. Горлач П. В Україні створять цифрову платформу управління культурною спадщиною. Суспільне. Культура. 12 липня 2022 р. URL: <https://suspilne.media/259736-v-ukraini-stvorat-cifrovu-platformu-upravlinna-kulturnou-spadsinou/> (дата звернення: 15.01.2024).
132. Греченко В. А. Історія та культура України: підручник. Харків: ХНУВС, 2017. 440 с.
133. Дзюба О. М. Острозька академія // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2010. 728 с.: іл. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Ostrozka\\_akademii](http://www.history.org.ua/?termin=Ostrozka_akademii) (дата звернення: 21.01.2023).
134. До невдалого дизайну монет 1 та 2 гривні в Нацбанку повернуться після війни. Економічна правда. 13 листопада 2023 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/13/706534/> (дата звернення: 05.09.2023).
135. Дорофєєва Н. В., Комаринська З. М. З історії грошей України: навч. посіб. Київ; Львів: [б.в.], 2000. 165 с.
136. Енциклопедичний словник символів культури України. За заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко В. М., 2015. 912 с.

137. Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О. 100 найвідоміших образів української міфології. Київ: Орфей, 2002. 448 с.
138. Загороднюк І. Монети України із зображеннями ссавців // *Theriologia Ukrainica*. 2019. Т. 17. С. 141–150.
139. Історія гривні. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/uah-history> (дата звернення: 01.05.2023).
140. Карышковский П. О. Монетное дело и денежное обращение Ольвии (VI в. до н.э. – IV в. н.э.). Одесса: А.С. Фридман, 2003. 684 с.
141. Касьянов Г. Past continuous: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. Київ: Laurus, Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.
142. Колесников О. В., Бойко Д. І., Коковіхіна О. О. Історія грошей та фінансів. 2-ге видання виправлене та доповнене: навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 140 с.
143. Косик Н., Більська Л. Яворівська забавка. Львів: Український інститут «Євросоціум», 2014. 56 с.
144. Котляр М. Ф. Галицька Русь у другій половині XVI – першій чверті XV ст.: Іст.-нумізматичне дослід. Київ: Наукова думка, 1968. 141 с.
145. Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. Київ: Наукова думка, 1971. 175 с.
146. Котляр М. Ф. Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV – XVIII ст. Відп. ред. І. С. Слабеев. Київ: Наукова думка, 1981. 240 с.
147. Котляр М. Ф. Грошовий обіг давньої Русі // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2004. 688 с.: іл. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Groshovy\\_obig\\_DR](http://www.history.org.ua/?termin=Groshovy_obig_DR) (дата звернення: 01.05.2023). Котляр М. Ф. Княжа служба в Київській Русі. Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. 251 с.
148. Котляр М.Ф. Грошовий обіг в Україні 14-19 століть // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2004. 688 с.: іл.. URL:

[http://www.history.org.ua/?termin=Groshovy\\_obig](http://www.history.org.ua/?termin=Groshovy_obig) (дата звернення: 01.05.2023).

149. Крыжанівський А. Медные монеты Галицкой Руси XIV века. URL: <https://hist.bsu.by/images/stories/files/nauka/izdania/istochnik/4/Kryzhanivsky.pdf> (дата звернення: 15.01.2024).
150. Кудерська І. О. Адміністративно-правове забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини в Україні. Дис. на здобуття ступеня доктора філософії. Київ. 2021. 269 с.
151. Культурний ландшафт як географічний феномен: Матеріали міжнар. наук. конф. (23–25 вересня, 2021). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т., 2021. 140 с.
152. Культурний ландшафт: теорія і практика: збірник наукових праць. Ред. Г. І. Денисик. Вінниця: б.и., 2010. 204 с.
153. Кульчицький С.В. Грошова реформа 1922–1924 // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2004. 688 с.: іл. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Groshova\\_reforma\\_1922\\_1924](http://www.history.org.ua/?termin=Groshova_reforma_1922_1924) (дата звернення: 01.05.2023).
154. Ладоненко М. І. Комеморативні монети України як прояв національної ідентичності в умовах євроінтеграції // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2017. №4. С. 256-259.
155. Ладоненко М. І. Особливості художнього оздоблення українських монет серії «Флора і фауна» // Nauka Dziś: Teoria, Metodologia, Praktyka, Problematyka. Tom 1. Zbiór raportów naukowych. Warszawa: Diamond Trading Tour, 2014. S. 38–45.
156. Ладоненко М. Художнє проектування та втілення пам'ятних й ювілейних монет України періоду незалежності // Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2018. Вип. 35. С. 113–123.
157. Лазанська Т. І. Київський контрактний ярмарок // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2007. 528 с. URL:

[http://www.history.org.ua/?termin=Kyivsky\\_kontraktovy\\_yarmarok](http://www.history.org.ua/?termin=Kyivsky_kontraktovy_yarmarok) (дата звернення: 04.10.2023).

158. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Монета // Енциклопедія Сучасної України. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. URL: <https://esu.com.ua/article-69166> (дата звернення: 01.05.2023).
159. Мовна У. Бджола як втілення людської душі в українській народній світоглядній візії // Народознавчі зошити. 2017. № 6 (138). С. 1323–1329.
160. Монетні двори: побіжний огляд історії карбування грошей в Україні. URL: <https://culture.voicecrimea.com.ua/uk/monetni-dvory-pobizhnyj-ohliad-istorii-karbuvannia-hroshej-v-ukraini/> (дата звернення: 01.05.2023).
161. НБУ визнав, що 1 і 2 копійки «не є мірою вартості». Економічна правда. 26 січні 2011 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2011/01/26/268161/> (дата звернення: 05.09.2023).
162. Павленко В.В. Острозька академія – український центр культури, освіти і духовності (к-ць XVI – поч. XVI ст.) // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами інноваційних освітніх технологій. Вип. 3. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2006. С. 217–222.
163. Павлюк С. П. (ред.). Українське народознавство. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.
164. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України. Наук. ред. Руденко Л.Г. Київ: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с.
165. Попович М. В. Сковорода Григорій Савич. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Skovoroda\\_H](http://www.history.org.ua/?termin=Skovoroda_H) (дата звернення: 21.01.2023).
166. Про монети. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/obig-coin> (дата звернення: 05.09.2023).
167. Пуларія Т. Особливості «жіночої» ініціації в українській народній казці // Українознавство. № 3, 2010. С. 162–167.
168. Скоморович І. Г. Грошові системи на українських землях: історія і теорія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 243 с.

169. Скоморович І. Г. Емісія грошей як чинник незалежності. Соціально-економічна ефективність державного управління: теорія, методологія та практика: Матеріали щорічної науково-практичної конференції 23 січня 2003 р. Львів: ЛРІДУ УАДУ, 2003. Ч. 1. С. 298-300.
170. Станішевський Ю. О. Гопак // Енциклопедія Сучасної України. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-30953> (дата звернення: 15.01.2024).
171. Тоцька О. Про нумізматичну продукцію Національного банку України 2021 року // Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 17 груд. 2021 р. Луцьк, 2021. С. 70–73.
172. Тоцька О. Флора та фауна на пам'ятних монетах Національного банку України. 2023. URL: [https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22962/2/article\\_96%20%28укр%29.pdf](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22962/2/article_96%20%28укр%29.pdf) (дата звернення: 15.01.2024).
173. Український Нумізматичний Щорічник. URL: <https://numismatic-journal.com/index.php/journal/index> (дата звернення 20.02.2023).
174. Хромова І. Нумізматичні студії в Україні: академічний вимір. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2018. Вип. 29. С. 225-232.
175. Хромова І. Початок карбування монет у Кримському улусі в середині XIII ст. // *Історико-географічні дослідження в Україні*. 2007. Вип. 10. С. 347-357.
176. Шуст Р. Грошове господарство земель Галицько–Волинської держави // *Галицько– Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції*. Галич, 19–21 серпня 1993 р. Тези доповідей і повідомлень. Львів, 1993. С. 120–123.
177. Шуст Р. До питання про обіг іноземної монети на грошовому ринку Руського і Белзького воєводств XVI–XVII ст. // Тези республіканської науково-теоретичної конференції “Молоді вчені суспільствознавці УРСР – 70 річчю Великого Жовтня”. Львів, 1987. С. 203–204.

178. Шуст Р. Литовська монета на грошовому ринку західноукраїнських земель XVI– XVII ст. // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1988. Вип. 24. С. 105–113.
179. Шуст Р. М. Нумізмати́ка: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2009. 376 с.
180. Шуст Р. Питання грошового обігу Речі Посполитої XVI – першої половини XVII ст. у працях польських буржуазних істориків // Проблеми слов'язнознавства. № 38. Львів, 1988. С. 124–131.
181. Яременко М. В. Києво-Могилянська академія (КМА), Київська братська школа, Київський колегіум, Київська академія, Київська духовна академія, Національний університет «Києво-Могилянська академія» // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К: В-во «Наукова думка», 2007. 528 с. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Киево\\_Могильянская\\_академия](http://www.history.org.ua/?termin=Киево_Могильянская_академия) (дата звернення: 15.01.2024).
182. Ятченко, В.Ф. Про тотемічні уявлення в давньоукраїнській міфології // Українське релігієзнавство. 2003. № 27-28. С. 59–66.
183. Kotlar M. Znaleziiska monet z XIV – XVII w na obszarze Ukrainskiej SRR. Materialy. Wroclaw; Warszawa; Krakow; Gdansk, 1975. 320 s.
184. Pritsak O. The Origins of the Old Rus' Weights and Monetary Systems: Two Studies in Western Eurasian Metrology and Numismatics in the Seventh to Eleventh Centuries. Cambridge, Mass.: Distributed by Harvard University Press for the Harvard Ukrainian Research Institute, 1998. 174 p.
185. Publish Україна. Гривня – історія виникнення і розвитку української гривні URL: <https://publish.com.ua/istoriia/grivnya-istoriya-viniknennya-i-rozvitku-ukrajinskoji-grivni.html> (дата звернення: 01.05.2023).
186. Spassky I. Numismatic Research in Russia, the Ukraine, and Byelorussia in the Period 1917-1967. Numismatic Chronicle (1966). No. 12. 1972. PP. 247-273.

187. UNESCO. World Heritage Convention. Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/1330/> (дата звернення: 15.01.2024).

## ДОДАТКИ

**Таблиця 1. Об'єкти культурної спадщини України,  
що входять до Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО.**

<b>№</b>	<b>НАЗВА</b>	<b>ЛОКАЦІЯ</b>	<b>ДАТА СТВОРЕННЯ</b>	<b>ДАТА ВНЕСЕННЯ ДО СПИСКУ</b>
1.	Софійський собор і прилеглі до нього монастирські споруди та Києво-Печерська лавра	Київ	1037 р.; 1051р.; XII-XVII ст.	1990 р.
2.	Львів – ансамбль історичного центру	Львів	XIII–XVIII ст.; 1744–1762 р.	1998 р.
3.	Геодезична дуга Струве – 2005 р.	Хмельницька, Одеська область	1816–1855 рр.	2005 р.
4.	Резиденція митрополитів Буковини і Далмації	Чернівці	1864–1882 рр.	2011 р.
5.	Античне місто Херсонес Таврійський і його хора	Севастополь	IV ст. до н. е. – XII ст. н. е.	2013 р.

6.	Дерев'яні церкви Карпатського регіону в Польщі та Україні	Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська область	XVI–XIX ст.	2013 р.
7.	Стародавні та праліси бука Карпат та інших регіонів Європи	Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька область	-	2007, 2011, 2017, 2021 рр.
8.	Історичний центр Одеси	Одеса	XIX–XX ст.	2023 р.

Джерело: Ukraine. World Heritage Convention. UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ua> (дата звернення: 15.01.2024).

**Таблиця 2. Ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України, присвячені об'єктам Світової спадщини ЮНЕСКО.**

ОБ'ЄКТ СПАДЩИНИ	НАЗВА МОНЕТИ	ДАТА ВИПУСКУ	МАТЕРІАЛ МОНЕТИ	НОМІНАЛ
–	50 років членства України в ЮНЕСКО	12.05.2004	біметалеві із недорогоцінних металів	5 грн
1. Софійський собор і прилеглі до	1.1. Києво-Печерська лавра	10.04.1997	золото	200 грн

нього монастирські споруди та Києво- Печерська лавра	1.2.Успенський собор Києво- Печерської лаври	24.12.1998	срібло	10 грн
	1.3.Успенський собор Києво- Печерської лаври	24.12.1998	нейзильбер	5 грн
	1.4.Успенський собор Києво- Печерської лаври	30.12.1998	золото	100 грн.
	1.5. 1000-річчя заснування Софійського собору	16.09.2011	срібло	50 грн
2. Львів – ансамбль історичного центру	Собор святого Юра	15.09.2004	срібло	10 грн
	10 років внесенню до реєстру світової спадщини ЮНЕСКО історичного центру міста Львова	24.10.2008	срібло	10 грн
	350 років Львівському	20.01.2011	срібло	5 грн

	національному університету імені Івана Франка			
	350 років Львівському національному університету імені Івана Франка	20.01.2011	нейзильбер	2 грн
	Гарнізонний храм святих апостолів Петра і Павла	01.12.2021	нейзильбер	5 грн
3. Геодезична дуга Струве	Геодезична дуга Струве (до 200-річчя початку здійснення астрономо- геодезичних робіт)	07.06.2016	нейзильбер	5 грн
4. Резиденція митрополитів Буковини і Далмації	125 років Чернівецькому державному університету	15.09.2000	нейзильбер	2 грн

5. Дерев'яні церкви карпатського регіону в Польщі та Україні	Церква Святого Духа в Рогатині	29.09.2009	срібло	10 грн
6. Стародавнє місто Херсонес Таврійський і його хора	Херсонес Таврійський	28.07.2009	золото	100 грн
	225 років м. Севастополь	28.05.2008	срібло	10 грн
7. Історичний центр Одеси	120 років Одеському державному академічному театру опери та балету	25.07.2007	нейзильбер	5 грн
	120 років Одеському державному академічному театру опери та балету	25.07.2007	срібло	10 грн

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.  
 URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

**Таблиця 3. Ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України  
за металом та роком випуску.**

<b>РІК</b>	<b>КІЛЬКІСТЬ</b>	<b>КІЛЬКІСТЬ (ВРАХОВУЮЧИ МЕТАЛ)</b>	<b>МЕТАЛ</b>
1995	6	6	МЕЛЬХІОР
1996	19	8	МЕЛЬХІОР
		11	СРІБЛО
1997	13	3	МЕЛЬХІОР
		1	НЕЙЗИЛЬБЕР
		3	СРІБЛО
		6	ЗОЛОТО
1998	23	9	НЕЙЗИЛЬБЕР
		10	СРІБЛО
		4	ЗОЛОТО
1999	22	11	НЕЙЗИЛЬБЕР
		10	СРІБЛО
		1	ЗОЛОТО
2000	27	1	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		3	БІМЕТАЛЕВІ З ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		15	НЕЙЗИЛЬБЕР
		7	СРІБЛО
		1	ЗОЛОТО
2001	29	2	БІМЕТАЛЕВІ З ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		2	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		15	НЕЙЗИЛЬБЕР
		9	СРІБЛО
		1	ЗОЛОТО
2002	21	1	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ

		10	НЕЙЗИЛЬБЕР
		10	СРІБЛО
2003	30	2	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		15	НЕЙЗИЛЬБЕР
		11	СРІБЛО
		2	ЗОЛОТО
2004	39	3	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		21	НЕЙЗИЛЬБЕР
		13	СРІБЛО
		2	ЗОЛОТО
2005	36	24	НЕЙЗИЛЬБЕР
		11	СРІБЛО
		1	ЗОЛОТО
2006	44	1	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		21	НЕЙЗИЛЬБЕР
		17	СРІБЛО
		5	ЗОЛОТО
2007	38	3	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		1	БІМЕТАЛЕВІ З ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		17	НЕЙЗИЛЬБЕР
		10	СРІБЛО
		7	ЗОЛОТО
2008	44	1	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		18	НЕЙЗИЛЬБЕР
		19	СРІБЛО
		6	ЗОЛОТО
2009	39	1	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		19	НЕЙЗИЛЬБЕР

		16	СРІБЛО
		3	ЗОЛОТО
2010	39	13	НЕЙЗИЛЬБЕР
		22	СРІБЛО
		4	ЗОЛОТО
2011	42	1	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		15	НЕЙЗИЛЬБЕР
		23	СРІБЛО
		3	ЗОЛОТО
2012	37	2	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		17	НЕЙЗИЛЬБЕР
		17	СРІБЛО
		1	ЗОЛОТО
2013	42	2	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		20	НЕЙЗИЛЬБЕР
		19	СРІБЛО
		1	ЗОЛОТО
2014	43	10	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		17	НЕЙЗИЛЬБЕР
		16	СРІБЛО
2015	37	1	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		22	НЕЙЗИЛЬБЕР
		14	СРІБЛО
2016	47	1	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		30	НЕЙЗИЛЬБЕР
		15	СРІБЛО
		1	ЗОЛОТО
2017	47	9	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		27	НЕЙЗИЛЬБЕР

		11	СРІБЛО
2018	41	3	БІМЕТАЛЕВІ З НЕДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ
		22	НЕЙЗИЛЬБЕР
		3	СПЛАВ НА ОСНОВІ ЦИНКУ
		13	СРІБЛО
2019	38	18	НЕЙЗИЛЬБЕР
		3	СПЛАВ НА ОСНОВІ ЦИНКУ
		16	СРІБЛО
		1	ЗОЛОТО
2020	40	3	СПЛАВ НА ОСНОВІ ЦИНКУ
		20	НЕЙЗИЛЬБЕР
		17	СРІБЛО
2021	36	19	НЕЙЗИЛЬБЕР
		3	СПЛАВ НА ОСНОВІ ЦИНКУ
		12	СРІБЛО
		2	ЗОЛОТО
2022	23	17	НЕЙЗИЛЬБЕР
		6	СРІБЛО
2023, вересень	9	6	НЕЙЗИЛЬБЕР
		3	СРІБЛО

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.  
 URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

**Таблиця 4. Ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України, виготовлені із золота (1997 – вересень 2023 рр.).**

<b>НАЗВА МОНЕТИ</b>	<b>ДАТА ВИПУСКУ</b>	<b>НОМІНАЛ</b>	<b>ФАКТИЧНИЙ ТИРАЖ</b>	<b>СЕРІЯ МОНЕТ</b>
1. Тарас Шевченко	12.03.1997	200 грн	10000	Видатні особистості України
2. Києво-Печерська лавра	10.04.1997	200 грн	20000	Духовні скарби України
3. Оранта	28.07.1997	500 грн	1000	Духовні скарби України
4. Оранта	28.07.1997	250 грн	3000	Духовні скарби України
5. Оранта	28.07.1997	125 грн	4000	Духовні скарби України
6. Оранта	28.07.1997	50 грн	2000	Духовні скарби України
7.Київський псалтир	22.01.1998	100 грн	2000	Духовні скарби України
8. Енеїда	28.10.1998	100 грн	2000	Духовні скарби України
9.Михайлівський Золотоверхий собор	28.12.1998	100 грн	3000	Духовні скарби України
10. Успенський собор Києво-Печерської лаври	30.12.1998	100 грн	3000	Духовні скарби України
11. Різдво Христове	29.12.1999	50 грн	3000	2000-ліття Різдва Христового

12. Хрещення Русі	16.10.2000	50 грн	3000	2000-ліття Різдва Христового
13. 10 років проголошення незалежності	20.08.2001	10 грн	3000	Відродження української державності
14. Пектораль	28.07.2003	100 грн	1500	Духовні скарби України
15. Саламандра	08.12.2003	2 грн	10000	Найменша золота монета
16. Лелека	23.04.2004	2 грн	10000	Найменша золота монета
17. Золоті ворота	29.06.2004	100 грн	2000	Пам'ятки архітектури України
18. Скіфське золото	26.04.2005	2 грн	15000	Найменша золота монета
19. Овен	20.03.2006	2 грн	10000	Знаки зодіаку
20. Їжак	14.04.2006	2 грн	10000	Найменша золота монета
21. Телець	21.04.2006	2 грн	10000	Знаки зодіаку
22. Близнюки	22.05.2006	2 грн	10000	Знаки зодіаку
23. Нестор-літописець	27.12.2006	50 грн	5000	Духовні скарби України
24. Козеріг	15.01.2007	2 грн	10000	Знаки зодіаку
25. Водолій	24.01.2007	2 грн	10000	Знаки зодіаку
26. Риби	15.02.2007	2 грн	10000	Знаки зодіаку
27. Байбак	01.03.2007	2 грн	10000	Найменша золота монета

28. Острозька Біблія	15.11.2007	100 грн	4000	Духовні скарби України
29. Скорпіон	17.12.2007	2 грн	10000	Знаки зодіаку
30. Стрілець	17.12.2007	2 грн	10000	Знаки зодіаку
31. Скіфське золото (богиня Апі)	22.02.2008	2 грн	10000	Найменша золота монета
32. Ластівчине гніздо	28.05.2008	50 грн	4000	Пам'ятки архітектури України
33. Рак	20.06.2008	2 грн	10000	Знаки зодіаку
34. Лев	18.07.2008	2 грн	10000	Знаки зодіаку
35. Діва	20.08.2008	2 грн	10000	Знаки зодіаку
36. Терези	19.09.2008	2 грн	10000	Знаки зодіаку
37. Черепаха	29.04.2009	2 грн	10000	Найменша золота монета
38. Херсонес Таврійський	28.07.2009	100 грн	3000	Античні пам'ятки України
39. Скіфське золото. Кабан	24.12.2009	2 грн	10000	Найменша золота монета
40. Бджола	25.03.2010	2 грн	10000	Найменша золота монета
41. Український балет	30.04.2010	50 грн	4000	Українська спадщина
42. Боспорське царство	28.07.2010	100 грн	3000	Античні пам'ятки України
43. Калина червона	24.09.2010	2 грн	10000	Найменша золота монета
44. Скіфське золото. Олень	30.06.2011	2 грн	10000	Найменша золота монета

45. 20 років незалежності України	19.08.2011	100 грн	1000	Відродження української державності
46. Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012 р.	16.12.2011	500 грн	110	Спорт
47. Мальва	31.05.2012	2 грн	8000	Найменша золота монета
48. 1025-річчя хрещення Київської Русі	03.07.2013	100 грн	1025	Інші монети
49. 25 років незалежності України	17.08.2016	250 грн	400	Відродження української державності
50. Надання Томосу про автокефалію Православної церкви України	25.03.2019	100 грн	1500	Духовні скарби України
51. 1 Гривня	17.05.2021	1 грн	500	Інші монети
52. До 30-річчя незалежності України	17.08.2021	250 грн	400	Відродження української державності

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.

URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

**Таблиця 5. Ювілейні та пам'ятні біметалеві монети (біметалеві із дорогоцінних металів) Національного банку України (1997 – вересень 2023 рр.).**

<b>НАЗВА</b>	<b>СЕРІЯ</b>	<b>ДАТА</b>	<b>МАТЕРІАЛ</b>	<b>НОМІНАЛ</b>	<b>ТИРАЖ</b>
1. Чиста вода – джерело життя	Інші монети	25.05.2007	біметалеві із дорогоцінних металів	20 грн	3000
2. Київська Русь	Пам'ятки давніх культур України	25.12.2001	біметалеві із дорогоцінних металів	20 грн	2000
3. Скіфія	Пам'ятки давніх культур України	30.01.2001	біметалеві із дорогоцінних металів	20 грн	3000
4. Ольвія	Пам'ятки давніх культур України	26.12.2000	біметалеві із дорогоцінних металів	20 грн	3000
5. Палеоліт	Пам'ятки давніх культур України	20.12.2000	біметалеві із дорогоцінних металів	20 грн	3000
6. Трипілля	Пам'ятки давніх культур України	20.12.2000	біметалеві із дорогоцінних металів	20 грн	3000

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.  
 URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

**Таблиця 6. Ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України,  
виготовлені зі срібла (1997 – жовтень 2023 рр.).**

<b>НАЗВА</b>	<b>СЕРІЯ</b>	<b>ДАТА</b>	<b>НОМІНАЛ, ГРН</b>	<b>ТИРАЖ ОГОЛОШЕНИЙ /ФАКТИЧНИЙ</b>
Захисниці (с)	Безсмертна моя Україно	02.10.2023	10	2500/2500
Український борщ (с)	Українська спадщина	29.09.2023	10	2500/2500
Набір із двох срібних монет "Дружба та братство – найбільше багатство" у футлярі (с)	Безсмертна моя Україно	24.08.2023	10	10000/10000
Сміливість бути. UA (с)	Безсмертна моя Україно	23.08.2023	10	5000/5000
Народжений в Україні (с)	Інші монети	01.06.2023	5	5000/5000
Архістратиг Михаїл (с)	Інші монети	14.12.2022	10	5000/5000
Сад божественних пісень (до 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди) (с)	Духовні скарби України	22.11.2022	20	2500/2500
Надання статусу країни-кандидата на членство в ЄС (с)	Інші монети	18.11.2022	10	5000/5000
Ой у лузі червона калина (с)	Безсмертна моя Україно	18.07.2022	10	5000/5000
В єдності – сила (с)	Безсмертна моя Україно	11.07.2022	10	5000/5000
XXIV зимові Олімпійські ігри (с)	Спорт	18.01.2022	10	2500/2500
Набір з чотирьох срібних пам'ятних монет "Козацькі	Відродження української державності	30.12.2021	40	1900/1900

клейноди" у футлярі з флоковим покривом у сувенірній упаковці				
Набір з чотирьох срібних пам'ятних монет "Козацькі клейноди" у дерев'яному футлярі	Відродження української державності	30.12.2021	40	100/100
80-ті роковини трагедії в Бабиному Яру (с)	Інші монети	27.09.2021	10	3000/3000
До 30-річчя незалежності України (с)	Відродження української державності	17.08.2021	50	500/500
Одеський замок (с)	Пам'ятки архітектури України	17.08.2021	10	3000/3000
До 30-річчя незалежності України (с)	Відродження української державності	17.08.2021	10	3000/3000
25 років Конституції України (с)	Відродження української державності	21.06.2021	10	2500/2500
Спадок (с)	Інші монети	09.06.2021	10	4000/4000
Київська фортеця (с)	Пам'ятки архітектури України	14.05.2021	10	3000/3000
Решетилівське килимарство (с)	Українська спадщина	15.04.2021	10	3000/3000
До 150-річчя від дня народження Лесі Українки (с)	Духовні скарби України	21.01.2021	20	2500/2500
Набір із дев'яти срібних пам'ятних монет "Енеїда" у футлярі із флоку та сувенірній упаковці	Українська спадщина	22.12.2020	90	1000/1000
Набір із дев'яти срібних пам'ятних	Українська спадщина	22.12.2020	90	200/200

монет "Енеїда" у дерев'яному футлярі та сувенірній упаковці				
Україна – Білорусь. Духовна спадщина – Ірмологіон (с)	Духовні скарби України	15.12.2020	20	2500/2500
Самійло Величко (с)	Герої козацької доби	01.12.2020	10	3000/3000
Ігри ХХХІІ Олімпіади (с)	Спорт	22.07.2020	10	4000/4000
Совка розкішна (с)	Флора і фауна	02.06.2020	10	2500/2500
1075 років з часу правління княгині Ольги (с)	Княжа Україна	14.05.2020	20	2500/2500
Видубицький Свято-Михайлівський монастир (с)	Духовні скарби України	16.04.2020	10	3000/3000
Золочівський замок (с)	Пам'ятки архітектури України	19.02.2020	10	3000/3000
100 років Національному академічному драматичному театру імені Івана Франка (с)	Духовні скарби України	23.01.2020	10	2500/2500
Пектораль (с)	Духовні скарби України	23.12.2019	10	4000/4000
Гультяї (с)	Українська спадщина	20.11.2019	2	5000/5000
Коник (с)	Українська спадщина	20.11.2019	2	5000/5000
Пташка (с)	Українська спадщина	20.11.2019	2	5000/5000
Земля-годувальниця (с)	Інші монети	20.08.2019	10	4000/4000
1000 років від початку правління	Княжа Україна	06.08.2019	20	2500/2500

КИЇВСЬКОГО КНЯЗЯ Ярослава Мудрого (с)				
Надання Томосу про автокефалію Православної церкви України (с)	Духовні скарби України	22.07.201 9	50	1000/1000
Орлан-білохвіст (с)	Флора і фауна	10.07.201 9	10	2500/2500
Мгарський Спасо- Преображенський монастир (с)	Пам'ятки архітектури України	21.05.201 9	10	2500/2500
Надання Томосу про автокефалію Православної церкви України (с)	Духовні скарби України	25.03.201 9	20	4000/4000
Баран (с)	Фауна в пам'ятках культури України	14.03.201 9	5	4000/4000
Замок Паланок (с)	Пам'ятки архітектури України	26.02.201 9	10	3000/3000
Кінь (с)	Фауна в пам'ятках культури України	26.02.201 9	5	4000/4000
Меджибізька фортеця (с)	Пам'ятки архітектури України	27.11.201 8	10	3000/3000
Ера змін (с)	Інші монети	14.11.201 8	5	4000/4000
Ера технологій (с)	Інші монети	14.11.201 8	5	4000/4000
Ера миру (с)	Інші монети	14.11.201 8	5	4000/4000
Людина, час, простір (с)	Інші монети	14.11.201 8	5	4000/4000
100 років Національній академії наук України (с)	Інші монети	10.10.201 8	20	2500/2500
Марена дніпровська (с)	Флора і фауна	05.06.201 8	10	2500/2500

Копання картоплі (с)	Інші монети	22.05.2018	10	4000/4000
Літак Ан-132 (с)	Літаки України	11.04.2018	10	3500/3500
Вепр (с)	Фауна в пам'ятках культури України	27.02.2018	5	4000/4000
Дельфін (с)	Фауна в пам'ятках культури України	27.02.2018	5	4000/4000
Любомир Гузар (с)	Видатні особистості України	15.02.2018	5	2000/2000
XXIII зимові Олімпійські ігри (с)	Спорт	10.01.2018	10	5000/5000
100 років Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури (с)	Вищі навчальні заклади України	07.12.2017	5	2500/2500
150 років Національному академічному театру опери та балету України ім. Т.Г.Шевченка (с)	Духовні скарби України	27.10.2017	20	2000/2000
Архістратиг Михаїл (с)	Інші монети	12.10.2017	1	10000/10000
Катерининська церква в м. Чернігові (с)	Пам'ятки архітектури України	18.09.2017	10	2500/2500
Косівський розпис (с)	Українська спадщина	15.08.2017	10	3500/3500
Колесо життя (с)	Інші монети	25.07.2017	10	4000/4000
Перегузня (с)	Флора і фауна	01.06.2017	10	3000/3000
Змія (с)	Фауна в пам'ятках	25.05.2017	5	4000/4000

	культури України			
Старий замок у м. Кам'янці-Подільському (с)	Пам'ятки архітектури України	17.05.2017	10	3000/3000
Лев (с)	Фауна в пам'ятках культури України	11.04.2017	5	4000/4000
Тур (с)	Фауна в пам'ятках культури України	15.03.2017	5	4000/4000
Костьол святого Миколая (м.Київ) (с)	Пам'ятки архітектури України	19.12.2016	10	3000/3000
Рік Півня (с)	Східний календар	09.12.2016	5	20000/20000
Вовк (с)	Фауна в пам'ятках культури України	09.11.2016	5	4000/4000
Олень (с)	Фауна в пам'ятках культури України	09.11.2016	5	4000/4000
Павич (с)	Фауна в пам'ятках культури України	09.11.2016	5	4000/4000
70 років Київському національному торговельно-економічному університету (с)	Вищі навчальні заклади України	30.09.2016	5	2000/2000
25 років незалежності України (с)	Відродження української державності	17.08.2016	20	3500/3500
Зозулині черевички справжні (с)	Флора і фауна	20.07.2016	10	3000/3000
50 років Тернопільському національному	Вищі навчальні	23.06.2016	5	2000/2000

економічному університету (с)	заклади України			
20 років Конституції України (с)	Відродження української державності	20.06.2016	5	3000/3000
Петриківський розпис (с)	Українська спадщина	20.05.2016	10	5000/5000
Пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу (с)	Інші монети	12.05.2016	10	2000/2000
Ігри XXXI Олімпіади (с)	Спорт	28.04.2016	10	3500/3500
Феодосій Печерський (с)	Духовні скарби України	19.04.2016	10	3000/3000
Щедрик (до 100-річчя першого хорового виконання твору М. Леонтовича) (с)	Українська спадщина	05.01.2016	20	3000/3000
Богдан Хмельницький (с)	Герої козацької доби	24.12.2015	10	3000/3000
Козоріжок (с)	Дитячий Зодіак	18.12.2015	2	10000/10000
Рік Мавпи (с)	Східний календар	10.12.2015	5	20000/20000
Стрільчик (с)	Дитячий Зодіак	19.11.2015	2	10000/10000
Скорпіончик (с)	Дитячий Зодіак	22.10.2015	2	10000/10000
Олешківські піски (с)	Інші монети	23.09.2015	10	3000/3000
Підгорецький замок (с)	Пам'ятки архітектури України	23.09.2015	10	2000/2000
Терезки (с)	Дитячий Зодіак	21.09.2015	2	10000/10000
400 років Національному університету `Києво-	Вищі навчальні заклади України	15.09.2015	5	2000/2000

Могилянська академія` (с)				
475 років першій писемній згадці про м.Тернопіль (с)	Стародавні міста України	20.08.2015	10	2000/2000
Київський князь Володимир Великий (с)	Княжа Україна	24.07.2015	20	2000/2000
150 років Одеському національному університету імені І. І. Мечникова (с)	Вищі навчальні заклади України	28.04.2015	5	2000/2000
Рибки (с)	Дитячий Зодіак	16.02.2015	2	10000/10000
Водолійчик (с)	Дитячий Зодіак	19.01.2015	2	10000/10000
Рік Кози (с)	Східний календар	10.12.2014	5	20000/20000
70 років визволення України від фашистських загарбників (с)	Друга світова війна	21.10.2014	20	2000/2000
700 років мечеті хана Узбека і медресе (с)	Пам'ятки архітектури України	10.10.2014	10	2000/2000
Цикламен коський (Кузнецова) (с)	Флора і фауна	30.09.2014	10	3000/3000
За творами О. П. Довженка (до 120-річчя від дня народження) (с)	Духовні скарби України	22.08.2014	20	2000/2000
Дівчатко (с)	Дитячий Зодіак	18.08.2014	2	10000/10000
180 років Київському національному університету імені Тараса Шевченка (с)	Вищі навчальні заклади України	31.07.2014	5	3000/3000
Левенятко (с)	Дитячий Зодіак	18.07.2014	2	10000/10000

Рачок (с)	Дитячий Зодіак	20.06.201 4	2	10000/10000
220 років м. Одесі (с)	Стародавні міста України	28.05.201 4	10	3000/3000
Близнятка (с)	Дитячий Зодіак	20.05.201 4	2	10000/10000
Телятко (с)	Дитячий Зодіак	18.04.201 4	2	10000/10000
Ягнятко (с)	Дитячий Зодіак	20.03.201 4	2	10000/10000
200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка (с)	Духовні скарби України	07.03.201 4	50	1000/1000
Корсунь- Шевченківська битва (до 70-річчя визволення України від фашистських загарбників) (с)	Друга світова війна	17.02.201 4	20	2500/2500
XXII зимові Олімпійські ігри (с)	Спорт	03.02.201 4	10	2000/2000
1120 років м. Ужгороду (с)	Стародавні міста України	25.12.201 3	10	2000/2000
900 років `Повісті минулих літ` (с)	Духовні скарби України	20.12.201 3	10	3000/3000
Лінійний корабель `Слава Катерини` (с)	Морська історія України	18.12.201 3	10	5000/5000
Рік Коня (с)	Східний календар	10.12.201 3	5	25000/25000
Микола Амосов (с)	Видатні особистості України	26.11.201 3	5	5000/5000
100 років Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського (с)	Вищі навчальні заклади України	01.11.201 3	5	3000/3000

Битва за Дніпро (до 70-річчя визволення Києва від фашистських загарбників) (с)	Друга світова війна	30.10.201 3	50	1000/1000
Визволення Донбасу від фашистських загарбників (с)	Друга світова війна	30.09.201 3	10	3000/3000
150 років Національній філармонії України (с)	Інші монети	12.09.201 3	5	3000/3000
650 років першій писемній згадці про м. Вінницю (с)	Стародавні міста України	28.08.201 3	10	3000/3000
Визволення Харкова від фашистських загарбників (с)	Друга світова війна	21.08.201 3	10	3000/3000
Українська вишиванка (с)	Українська спадщина	20.08.201 3	10	5000/5000
1025-річчя хрещення Київської Русі (с)	Інші монети	03.07.201 3	20	3500/3500
Материнство (с)	Інші монети	18.06.201 3	5	10000/10000
Будинок з химерами (с)	Пам'ятки архітектури України	15.05.201 3	10	5000/5000
Дрохва (с)	Флора і фауна	26.04.201 3	10	5000/5000
1000-ліття Лядівського скельного монастиря (с)	Духовні скарби України	17.04.201 3	20	3000/3000
Володимир Вернадський (1863 –1945) (с)	Видатні особистості України	25.02.201 3	5	5000/5000
До 200-річчя С. Гулака- Артемовського (с)	Українська спадщина	15.02.201 3	20	4000/4000
Рік Змії (с)	Східний календар	10.12.201 2	5	25000/25000

Стерлядь прісноводна (с)	Флора і фауна	27.11.2012	10	7000/7000
Синагога в Жовкві (с)	Пам'ятки архітектури України	22.11.2012	10	7000/7000
Українська лірична пісня (с)	Українська спадщина	29.10.2012	10	5000/5000
1800 років м. Судаку (с)	Стародавні міста України	17.09.2012	10	3000/3000
Античне судноплавство (с)	Морська історія України	30.08.2012	10	5000/5000
Кушнір (с)	Народні промисли та ремесла	16.08.2012	10	5000/5000
Єлецький Свято-Успенський монастир (с)	Пам'ятки архітектури України	27.07.2012	10	7000/7000
Ігри ХХХ Олімпіади (с)	Спорт	12.07.2012	10	5000/5000
80 років Донецькій області (с)	Області України	05.07.2012	10	5000/5000
200 років Нікітському ботанічному саду (с)	Інші монети	26.06.2012	50	1000/1000
УЄФА. Євро 2012. Україна-Польща (набір з двох монет, які складаються в коло діаметром 50 мм) (с)	Спорт	04.06.2012	10	10000/10000
350 років м. Івано-Франківську (с)	Стародавні міста України	26.04.2012	10	3000/3000
Петро Калнишевський (с)	Герої козацької доби	29.03.2012	10	5000/5000
Гутник (с)	Народні промисли та ремесла	28.02.2012	10	7000/7000

Олекса Новаківський (с)	Видатні особистості України	28.02.201 2	5	3000/3000
Євген Гребінка (с)	Видатні особистості України	19.01.201 2	5	3000/3000
Рік Дракона (с)	Східний календар	16.12.201 1	5	20000/20000
Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012. Місто Донецьк (с)	Спорт	01.12.201 1	10	15000/11134
Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012 р. (с)	Спорт	01.12.201 1	20	15000/11189
Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012. Місто Харків (с)	Спорт	01.12.201 1	10	15000/11093
Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012. Місто Київ (с)	Спорт	01.12.201 1	10	15000/11127
Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012. Місто Львів (с)	Спорт	01.12.201 1	10	15000/11085
Міжнародний рік лісів (с)	Інші монети	24.11.201 1	5	3000/3000
150-річчя діяльності українських залізниць (с)	Інші монети	28.10.201 1	20	4000/4000
Чайка Дніпрова (с)	Видатні особистості України	25.10.201 1	5	5000/5000
Михайло Янгель (с)	Видатні особистості України	07.10.201 1	5	5000/5000

1000-річчя заснування Софійського собору (с)	Духовні скарби України	16.09.2011	50	1000/1000
Родина Григоровичів-Барських (с)	Славетні роди України	26.08.2011	10	5000/5000
20 років незалежності України (с)	Відродження української державності	19.08.2011	50	1000/1000
Гопак (с)	Українська спадщина	29.07.2011	10	7000/7000
Андріївська церква (с)	Пам'ятки архітектури України	20.07.2011	10	8000/8000
Олександр Богомолець (с)	Видатні особистості України	29.04.2011	5	5000/5000
Георгій Береговий (с)	Видатні особистості України	08.04.2011	5	5000/5000
Пересопницьке Євангеліє (с)	Духовні скарби України	30.03.2011	20	4000/4000
Коваль (с)	Народні промисли та ремесла	28.03.2011	10	10000/10000
За твором Лесі Українки `Лісова пісня` (с)	Українська спадщина	28.02.2011	20	4000/4000
Павло Тичина (с)	Видатні особистості України	20.01.2011	5	5000/5000
350 років Львівському національному університету імені Івана Франка (с)	Вищі навчальні заклади України	20.01.2011	5	7000/7000
Рік Кота (Кролика, Зайця) (с)	Східний календар	05.01.2011	5	20000/20000
Іван Федоров (с)	Видатні особистості України	28.12.2010	5	5000/5000

Острів Хортиця на Дніпрі – колиска українського козацтва (с)	Українська спадщина	20.12.2010	50	1500/1500
Козацький човен (с)	Морська історія України	20.12.2010	20	5000/5000
Гончар (с)	Народні промисли та ремесла	06.12.2010	10	10000/10000
Родина Тарновських (с)	Славетні роди України	29.11.2010	10	10000/10000
Гетьман Данило Апостол (с)	Герої козацької доби	29.11.2010	10	8000/8000
Іоанн Георг Пінзель (с)	Видатні особистості України	29.11.2010	5	5000/5000
125 років Національному технічному університету `Харківський політехнічний інститут` (с)	Вищі навчальні заклади України	30.08.2010	5	5000/5000
Спас (с)	Обрядові свята України	28.07.2010	10	10000/10000
Ткаля (с)	Народні промисли та ремесла	28.07.2010	10	10000/10000
600-річчя Грюнвальдської битви (с)	Інші монети	14.07.2010	20	5000/5000
Зимненський Святогірський Успенський монастир (с)	Пам'ятки архітектури України	30.06.2010	20	5000/5000
Ковила українська (с)	Флора і фауна	29.06.2010	10	8000/8000
165 років Національному університету	Вищі навчальні заклади України	28.05.2010	5	5000/5000

Львівська політехніка (с)				
Марійський духовний центр – Зарваниця (с)	Відродження християнської духовності в Україні	28.05.2010	10	7000/7000
300-річчя Конституції Пилипа Орлика (с)	Відродження української державності	25.03.2010	10	7000/7000
Микола Пирогов (с)	Видатні особистості України	25.03.2010	5	5000/5000
Оксана Петрусенко (с)	Видатні особистості України	05.02.2010	5	5000/5000
Євген Патон (с)	Видатні особистості України	05.02.2010	5	5000/5000
XXI зимові Олімпійські ігри (с)	Спорт	25.01.2010	10	8000/8000
Іван Пулюй (с)	Видатні особистості України	25.01.2010	5	5000/5000
Рік Тигра (с)	Східний календар	05.01.2010	5	20000/20000
Стельмах (с)	Народні промисли та ремесла	28.12.2009	10	10000/10000
75 років Київському академічному театру оперети (с)	Інші монети	30.11.2009	10	5000/5000
Родина Галаганів (с)	Славетні роди України	29.10.2009	10	7000/7000
225 років Львівському національному медичному університету (с)	Вищі навчальні заклади України	28.10.2009	5	7000/7000
Церква Святого Духа в Рогатині (с)	Пам'ятки архітектури України	29.09.2009	10	10000/8887

Іван Котляревський (с)	Видатні особистості України	22.09.2009	5	5000/5000
За твором М.В.Гоголя `Вечори на хуторі біля Диканьки` (с)	Українська спадщина	10.08.2009	50	1500/1500
Бокораш (с)	Народні промисли та ремесла	28.07.2009	10	10000/10000
70 років проголошення Карпатської України (с)	Відродження української державності	20.07.2009	20	3000/3000
350-річчя Конотопської битви (с)	Герої козацької доби	19.06.2009	10	8000/8000
Міжнародний рік астрономії (с)	Інші монети	15.06.2009	100	700/700
Українська писанка (с)	Українська спадщина	16.04.2009	20	8000/8000
Монастир Сурб Хач (с)	Пам'ятки архітектури України	30.03.2009	10	10000/8958
Шолом-Алейхем (с)	Видатні особистості України	27.02.2009	5	5000/5000
Микола Гоголь (с)	Видатні особистості України	27.02.2009	5	5000/5000
Рік Бика (с)	Східний календар	05.01.2009	5	20000/20000
Марія Примаченко (с)	Видатні особистості України	26.12.2008	5	5000/5000
Храмовий комплекс у с.Буки (с)	Відродження християнської духовності в Україні	25.12.2008	10	5000/5000
Глухів (с)	Гетьманські столиці	10.11.2008	10	7000/7000
Тисячоліття монетного	Українська спадщина	05.11.2008	20	5000/5000

карбування в Києві (с)				
10 років внесенню до реєстру світової спадщини ЮНЕСКО історичного центру міста Львова (с)	Духовні скарби України	24.10.2008	10	5000/5000
На честь візиту в Україну Вселенського Патріарха Варфоломія I (с)	Інші монети	20.10.2008	50	1000/1000
На шляхах до незалежності. Українсько-шведські воєнно-політичні союзи XVII-XVIII ст. (с)	Інші монети	29.09.2008	10	5000/5000
Терези (с)	Знаки зодіаку	19.09.2008	5	15000/15000
Діва (с)	Знаки зодіаку	20.08.2008	5	15000/15000
Родина Терещенків (с)	Славетні роди України	25.07.2008	10	7000/7000
Лев (с)	Знаки зодіаку	18.07.2008	5	15000/15000
Хрещення Київської Русі (с)	Інші монети	17.07.2008	100	800/800
Роман Шухевич (с)	Видатні особистості України	26.06.2008	5	3000/3000
Рак (с)	Знаки зодіаку	20.06.2008	5	15000/15000
225 років м.Севастополь (с)	Стародавні міста України	28.05.2008	10	5000/5000
Ластівчине гніздо (с)	Пам'ятки архітектури України	28.05.2008	10	5000/5000
Гриф чорний (с)	Флора і фауна	26.05.2008	10	7000/7000

Благовіщення (с)	Обрядові свята України	31.03.2008	10	8000/8000
Рік Пацюка (с)	Східний календар	03.01.2008	5	15000/15000
Скорпіон (с)	Знаки зодіаку	17.12.2007	5	15000/15000
Стрілець (с)	Знаки зодіаку	17.12.2007	5	15000/15000
Голодомор – геноцид українського народу (с)	Інші монети	23.11.2007	20	10000/10000
Чумацький Шлях (с)	Українська спадщина	26.10.2007	20	5000/5000
Іван Богун (с)	Герої козацької доби	06.09.2007	10	5000/5000
120 років Одеському державному академічному театру опери та балету (с)	Пам'ятки архітектури України	25.07.2007	10	5000/5000
Риби (с)	Знаки зодіаку	15.02.2007	5	15000/15000
Водолій (с)	Знаки зодіаку	24.01.2007	5	15000/15000
Козеріг (с)	Знаки зодіаку	15.01.2007	5	15000/15000
Рік Свині (Кабана) (с)	Східний календар	02.01.2007	5	15000/15000
Водохреще (с)	Обрядові свята України	18.12.2006	10	10000/10000
Кирилівська церква (с)	Пам'ятки архітектури України	08.11.2006	10	8000/8000
Михайло Грушевський (с)	Видатні особистості України	27.09.2006	5	5000/5000
10 років Рахунковій палаті (с)	Інші монети	14.09.2006	10	5000/5000

Дмитро Луценко (с)	Видатні особистості України	08.09.2006	5	3000/3000
10 років відродження грошової одиниці України – гривні (с)	Відродження української державності	29.08.2006	100	1501/1501
Іван Франко (с)	Видатні особистості України	23.08.2006	5	5000/5000
15 років незалежності України (с)	Відродження української державності	18.08.2006	20	7000/7000
10 років Конституції України (с)	Відродження української державності	26.06.2006	10	5000/5000
Пилкохвіст український (с)	Флора і фауна	14.06.2006	10	8000/8000
Близнюки (с)	Знаки зодіаку	22.05.2006	5	10000/10000
Чигирин (с)	Гетьманські столиці	18.05.2006	10	5000/5000
Телець (с)	Знаки зодіаку	21.04.2006	5	10000/10000
100 років Київському національному економічному університету (с)	Вищі навчальні заклади України	24.03.2006	5	5000/5000
Овен (с)	Знаки зодіаку	20.03.2006	5	10000/10000
Зимові Олімпійські ігри 2006 (с)	Спорт	28.02.2006	10	5000/5000
Рік Собаки (с)	Східний календар	04.01.2006	5	12000/12000
Родина Симиренків (с)	Славетні роди України	28.11.2005	10	5000/5000
Батурин (с)	Гетьманські столиці	16.11.2005	10	5000/5000
Свято-Успенська Святогірська лавра (с)	Пам'ятки архітектури України	20.10.2005	10	8000/8000

100 років Чернівецькому музично-драматичному театру ім. О.Кобилянської (с)	Інші монети	03.10.2005	10	5000/5000
Покрова (с)	Обрядові свята України	30.09.2005	10	8000/8000
Державний Гімн України (с)	Відродження української державності	19.08.2005	10	3000/3000
Сорочинський ярмарок (с)	Українська спадщина	17.08.2005	20	5000/5000
Сліпак піщаний (с)	Флора і фауна	15.06.2005	10	8000/8000
Літак АН-124 `Руслан` (с)	Літаки України	01.06.2005	20	5000/5000
60 років членства України в ООН (с)	Інші монети	24.05.2005	10	5000/5000
60 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років (с)	Друга світова війна	28.04.2005	20	5000/5000
Родина Острозьких (с)	Славетні роди України	01.12.2004	10	3000/3000
Криголам `Капітан Белоусов` (с)	Морська історія України	16.11.2004	10	10000/10000
200 років Харківському університету (с)	Вищі навчальні заклади України	05.10.2004	5	7000/7000
Собор святого Юра (с)	Пам'ятки архітектури України	15.09.2004	10	8000/8000
170 років Київському національному університету (с)	Вищі навчальні заклади України	26.08.2004	5	7000/7000
Ігри XXVIII Олімпіади 2004 року (с)	Спорт	07.07.2004	20	5000/5000

Свято Трійці (с)	Обрядові свята України	14.05.2004	10	10000/10000
Героїчна оборона Севастополя 1854-1856 (с)	Інші монети	28.04.2004	10	10000/10000
Літак Ан-140 (с)	Літаки України	26.04.2004	10	10000/10000
Чемпіонат світу з футболу. 2006 (с)	Спорт	26.03.2004	10	50000/50000
Азовка (с)	Флора і фауна	22.03.2004	10	8000/8000
Не вмирає душа наша, не вмирає воля (с)	Духовні скарби України	30.01.2004	20	4000/4000
350-річчя Переяславської ради 1654 року (с)	Герої козацької доби	05.01.2004	10	8000/8000
Кирило Розумовський (с)	Герої козацької доби	27.11.2003	10	3000/3000
Почаївська лавра (с)	Пам'ятки архітектури України	25.11.2003	10	8000/8000
60 років визволення Києва від фашистських загарбників (с)	Друга світова війна	27.10.2003	20	2000/2000
Лівадійський палац (с)	Пам'ятки архітектури України	18.09.2003	10	3000/3000
Морський коник (с)	Флора і фауна	25.07.2003	10	2000/2000
Генуезька фортеця у місті Судак (с)	Пам'ятки архітектури України	30.05.2003	10	3000/3000
Літак Ан-2 (с)	Літаки України	22.05.2003	10	3000/3000
Свято Великодня (с)	Обрядові свята України	22.04.2003	10	3000/3000
Зубр (с)	Флора і фауна	31.03.2003	10	2000/2000

Бокс (с)	Спорт	28.02.200 3	10	15000/15000
Павло Полуботок (с)	Герої козацької доби	29.01.200 3	10	3000/3000
Свято Різдва Христового в Україні (с)	Обрядові свята України	20.12.200 2	10	3000/3000
Собор Різдва Богородиці в Козельці (с)	Пам'ятки архітектури України	16.12.200 2	10	3000/3000
Володимир Мономах (с)	Княжа Україна	22.11.200 2	10	3000/3000
Святослав (с)	Княжа Україна	24.10.200 2	10	3000/3000
Пугач (с)	Флора і фауна	23.07.200 2	10	3000/3000
Плавання (с)	Спорт	27.06.200 2	10	15000/15000
Пилип Орлик (с)	Герої козацької доби	30.05.200 2	10	3000/3000
Літак Ан-225 Мрія (с)	Літаки України	30.04.200 2	20	2000/2000
Іван Сірко (с)	Герої козацької доби	26.02.200 2	10	3000/3000
Ковзанярський спорт (с)	Спорт	30.01.200 2	10	3000/3000
Модрина польська (с)	Флора і фауна	26.11.200 1	10	3000/3000
Ханський палац в Бахчисараї (с)	Пам'ятки архітектури України	31.10.200 1	10	3000/3000
10 років проголошення незалежності (с)	Відродження української державності	20.08.200 1	20	1000/1000
Хокей (с)	Спорт	06.07.200 1	10	15000/15000
Рись звичайна (с)	Флора і фауна	25.04.200 1	10	3000/3000
10-річчя Національного банку України (с)	Відродження української державності	29.03.200 1	10	3000/3000

Ярослав Мудрий (с)	Княжа Україна	26.02.2001	10	3000/3000
Іван Мазепа (с)	Герої козацької доби	20.02.2001	10	5000/5000
Танці на льоду (с)	Спорт	30.01.2001	10	3000/3000
55 років Перемоги у ВВВ 1941-1945 років (с)	Друга світова війна	20.11.2000	10	3000/3000
100 р. Львівському театру опери та балету (с)	Інші монети	19.10.2000	10	3000/3000
Хрещення Русі (с)	2000-ліття Різдва Христового	16.10.2000	10	10000/10000
Володимир Великий (с)	Княжа Україна	25.09.2000	10	5000/5000
Краб прісноводний (с)	Флора і фауна	02.08.2000	10	5000/5000
Петро Сагайдачний (с)	Герої козацької доби	06.03.2000	10	10000/10000
Ольга (с)	Княжа Україна	19.01.2000	10	10000/10000
Різдво Христове (с)	2000-ліття Різдва Христового	29.12.1999	10	10000/10000
Соня садова (с)	Флора і фауна	15.12.1999	10	5000/5000
500-річчя магдебурзького права Києва (с)	Духовні скарби України	01.11.1999	10	5000/5000
Петро Дорошенко (с)	Герої козацької доби	07.09.1999	10	10000/10000
Любка дволиста (с)	Флора і фауна	26.07.1999	10	5000/5000
Аскольд (с)	Княжа Україна	30.06.1999	10	10000/10000
Паралельні бруси (с)	Спорт	30.04.1999	10	15000/15000
Потрійний стрибок (с)	Спорт	30.04.1999	10	15000/15000

Дмитро Вишневецький (с)	Герої козацької доби	31.03.1999	10	10000/10000
Орел степовий (с)	Флора і фауна	20.01.1999	10	5000/5000
Успенський собор Києво-Печерської лаври (с)	Духовні скарби України	24.12.1998	10	10000/10000
Михайлівський Золотоверхий собор (с)	Духовні скарби України	03.12.1998	10	10000/10000
Данило Галицький (с)	Княжа Україна	01.07.1998	10	10000/10000
Київ (с)	Княжа Україна	29.06.1998	10	10000/10000
Визвольна війна середини XVII століття (с)	Герої козацької доби	25.06.1998	20	10000/10000
Асканія-Нова (с)	Флора і фауна	20.05.1998	10	10000/10000
Біатлон (с)	Спорт	16.02.1998	10	7500/7500
Фігурне катання (с)	Спорт	16.02.1998	10	7500/7500
Лижі (с)	Спорт	12.02.1998	10	7500/7500
Северин Наливайко (с)	Герої козацької доби	26.01.1998	20	5000/5000
Київський контрактний ярмарок (с)	Інші монети	16.10.1997	20	5000/5000
Козак Мамай (с)	Герої козацької доби	23.07.1997	20	5000/5000
Спаський собор у Чернігові (с)	Духовні скарби України	24.06.1997	20	5000/5000
Петро Могила (с)	Видатні особистості України	25.12.1996	10	5000/5000
Десятинна церква (с)	Духовні скарби України	26.11.1996	20	5000/5000

Михайло Грушевський (с)	Видатні особистості України	09.08.1996	1000000	10000/10000
Незалежність (с)	Відродження української державності	01.08.1996	2000000	10000/10000
100-річчя Олімпійських ігор сучасності (с)	Спорт	10.07.1996	2000000	10000/10000
Перша участь у літніх Олімпійських іграх (с)	Спорт	10.07.1996	2000000	10000/10000
Григорій Сковорода (с)	Видатні особистості України	21.06.1996	1000000	10000/10000
Богдан Хмельницький (с)	Видатні особистості України	21.06.1996	1000000	10000/10000
10-річчя Чорнобильської катастрофи (с)	Інші монети	25.04.1996	2000000	10000/10000
Леся Українка (с)	Видатні особистості України	10.04.1996	1000000	10000/10000
ООН-50 (с)	Інші монети	07.03.1996	2000000	10000/10000

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.

URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

**Таблиця 7. Ювілейні та пам'ятні біметалеві монети Національного банку України, виготовлені з недорогоцінного металу (2000 – вересень 2023 рр.).**

<b>НАЗВА</b>	<b>СЕРІЯ</b>	<b>ДАТА</b>	<b>НОМІНАЛ</b>	<b>ТИРАЖ ОГОЛОШЕНИЙ / ФАКТИЧНИЙ</b>
Місто Севастополь (бн)	Області України	26.12.2018	5	45000/45000
Місто Київ (бн)	Області України	20.12.2018	5	45000/45000
Автономна Республіка Крим (бн)	Області України	25.04.2018	5	45000/45000
85 років Донецькій області (бн)	Області України	26.12.2017	5	35000/35000
85 років Дніпропетровській області (бн)	Області України	12.12.2017	5	35000/35000
85 років Харківській області (бн)	Області України	12.12.2017	5	35000/35000
85 років Одеській області (бн)	Області України	28.11.2017	5	35000/35000
85 років Чернігівській області (бн)	Області України	28.11.2017	5	35000/35000
80 років Полтавській області (бн)	Області України	10.10.2017	5	35000/35000
80 років Хмельницькій області (бн)	Області України	10.10.2017	5	35000/35000
85 років Вінницькій області (бн)	Області України	22.08.2017	5	35000/35000
85 років Київській області (бн)	Області України	25.07.2017	5	35000/35000

70 років Закарпатській області (бн)	Області України	14.01.2016	5	30000/30000
75 років Чернівецькій області (бн)	Області України	05.08.2015	5	30000/30000
75 років Івано- Франківській області (бн)	Області України	25.11.2014	5	20000/20000
75 років Рівненській області (бн)	Області України	25.11.2014	5	20000/20000
75 років Тернопільській області (бн)	Області України	25.11.2014	5	20000/20000
75 років Волинській області (бн)	Області України	25.11.2014	5	20000/20000
75 років Львівській області (бн)	Області України	25.11.2014	5	20000/20000
70 років Херсонській області (бн)	Області України	28.03.2014	5	20000/20000
75 років Запорізькій області (бн)	Області України	25.03.2014	5	20000/20000
75 років Кіровоградській області (бн)	Області України	09.01.2014	5	20000/20000
75 років Сумській області (бн)	Області України	09.01.2014	5	20000/20000
60 років Черкаській області (бн)	Області України	03.01.2014	5	20000/20000
100 років Київському науково- дослідному інституту судових експертиз (бн)	Інші монети	03.07.2013	5	15000/15000
75 років Луганській області (бн)	Області України	28.05.2013	5	20000/20000

75 років Миколаївській області (бн)	Області України	29.11.2012	5	15000/15000
75 років Житомирській області (бн)	Області України	29.11.2012	5	15000/15000
Міжнародний рік лісів (бн)	Інші монети	24.11.2011	5	30000/30000
60 років Раді Європи (бн)	Інші монети	20.08.2009	5	45000/45000
140-річчя Всеукраїнського товариства `Просвіта` імені Тараса Шевченка (бн)	Українська спадщина	01.12.2008	5	45000/45000
Бугай (бн)	Народні музичні інструменти	07.11.2007	5	50000/50000
XVI сесія Парламентської асамблеї Організації з безпеки і співробітництва в Європі (бн)	Інші монети	26.06.2007	5	35000/35000
Чиста вода – джерело життя (бн)	Інші монети	25.05.2007	5	50000/50000
Цимбали (бн)	Народні музичні інструменти	22.12.2006	5	100000/100000
Ліра (бн)	Народні музичні інструменти	21.12.2004	5	30000/30000
50 років членства України в ЮНЕСКО (бн)	Інші монети	12.05.2004	5	50000/50000
50 років входження Криму до складу України (бн)	Інші монети	28.04.2004	5	30000/30000

Бандура (бн)	Народні музичні інструменти	23.12.2003	5	30000/30000
150 років Центральному державному історичному архіву України (бн)	Інші монети	19.09.2003	5	30000/30000
70-річчя Дніпровської ГЕС (бн)	Інші монети	02.10.2002	5	30000/30000
10-річчя Збройних Сил України (бн)	Відродження української державності	29.11.2001	5	30000/30000
На межі тисячоліть (бн)	На межі тисячоліть	07.03.2001	5	50000/50000
На межі тисячоліть (бн)	На межі тисячоліть	28.12.2000	5	50000/50000

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.  
 URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

**Таблиця 8. Монети Національного банку України, присвячені ювілеям незалежності України.**

Найменування	Дата введення в обіг	Матеріал	Номинал	Тираж, шт.	Серія
Незалежність	01.08.1996	срібло	2000000 крб	10000	Відродження української державності
10 років проголошення незалежності	20.08.2001	золото	10 грн	3000	

10 років проголошення незалежності	31.07.2001	нейзильбер	5 грн	100000
10 років проголошення незалежності	20.08.2001	срібло	20 грн	1000
15 років незалежності України	18.08.2006	срібло	20 грн	7000
15 років незалежності України	18.08.2006	нейзильбер	5 грн	75000
20 років незалежності України	19.08.2011	золото	100 грн	1000
20 років незалежності України	19.08.2011	нейзильбер	5 грн	45000
20 років незалежності України	19.08.2011	срібло	50 грн	1000
25 років незалежності України	17.08.2016	срібло	20 грн	3500
25 років незалежності України	17.08.2016	золото	250 грн	400
25 років незалежності України	17.08.2016	нейзильбер	5 грн	50000
До 30-річчя незалежності України (с)	17.08.2021	срібло	50 грн	500
До 30-річчя незалежності України (с)	17.08.2021	срібло	10 грн	3000
До 30-річчя незалежності України (н)	10.08.2021	нейзильбер	5 грн	35000

До 30-річчя незалежності України (з)	17.08.2021	золото	250 грн	400	
До 30-річчя незалежності України у сувенірній упаковці	10.08.2021	нейзильбер	5 грн	15000	

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.  
 URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

**Таблиця 9. Монети Національного банку України, присвячені Дню Конституції України.**

Найменування	Серія	Дата введення в обіг	Матеріал	Номінал, грн	Тираж, шт.
Перша річниця Конституції України	Відродження української державності	01.12.1997	мельхіор	2	20000
5 років Конституції України	Відродження української державності	26.06.2001	нейзильбер	2	30000
10 років Конституції України	Відродження української державності	26.06.2006	срібло	10	5000
10 років Конституції України	Відродження української державності	31.07.2006	нейзильбер	5	30000
15 років Конституції України	Відродження української державності	30.05.2011	нейзильбер	5	30000

20 років Конституції України	Відродження української державності	20.06.2016	нейзильбер	2	30000
20 років Конституції України	Відродження української державності	20.06.2016	срібло	5	3000
25 років Конституції України	Відродження української державності	21.06.2021	срібло	10	2500

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.  
 URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

**Таблиця 10. Пам'ятні монети Національного банку України.  
Серії «Флора і фауна».**

Назва	Дата введення в обіг	Матеріал	Номіна, грн	Діаметр, мм	Тираж Оголошений/ фактичний
Чорнобиль. Відродження. Рись євразійська (н)	26.04.2023	нейзильбер	5	35	20000/20000
Чорнобиль. Відродження. Рись євразійська (у сувенірній упаковці) (н)	26.04.2023	нейзильбер	5	35	20000/20000
Чорнобиль. Відродження. Ведмідь бурий у сувенірній упаковці (н)	29.07.2022	нейзильбер	5	35	20000/20000

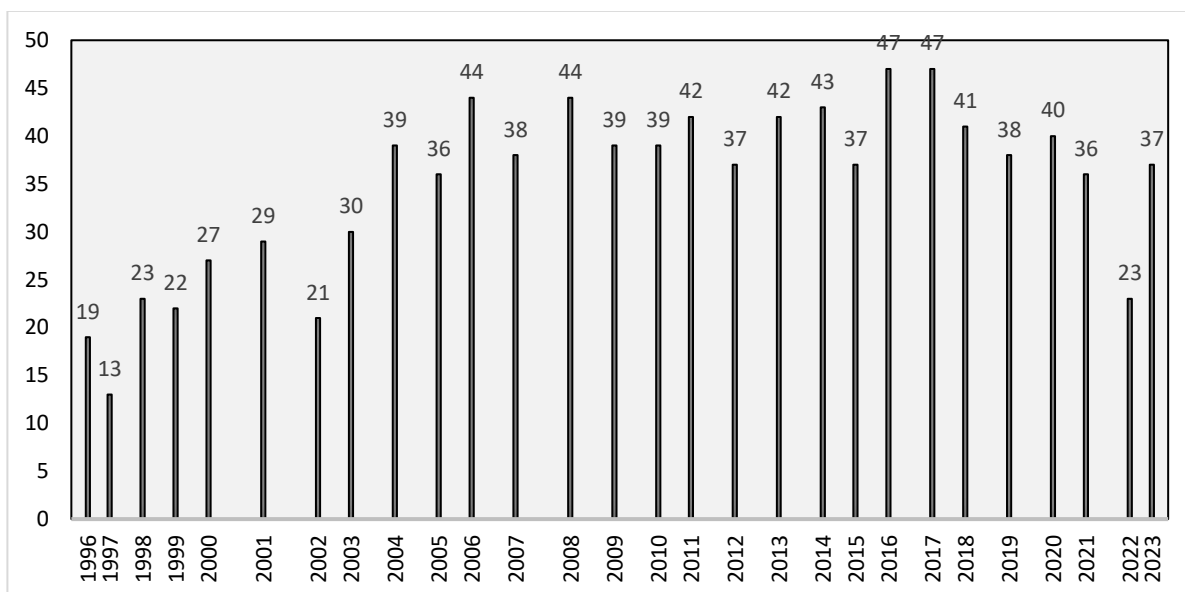
Чорнобиль. Відродження. Ведмідь бурий (н)	29.07.2022	нейзильбер	5	35	20000/20000
Чорнобиль. Відродження. Кінь Пржевальського (н)	29.07.2021	нейзильбер	5	35	20000/20000
Чорнобиль. Відродження. Кінь Пржевальського у сувенірній упаковці (н)	29.07.2021	нейзильбер	5	35	20000/20000
Совка розкішна (с)	02.06.2020	срібло	10	38,6	2500/2500
Совка розкішна (н)	02.06.2020	нейзильбер	2	31	40000/40000
Орлан-білохвіст (н)	10.07.2019	нейзильбер	2	31	45000/45000
Орлан-білохвіст (с)	10.07.2019	срібло	10	38,6	2500/2500
Марена дніпровська (н)	05.06.2018	нейзильбер	2	31	40000/40000
Марена дніпровська (с)	05.06.2018	срібло	10	38,6	2500/2500
Перегузня (н)	01.06.2017	нейзильбер	2	31	40000/40000
Перегузня (с)	01.06.2017	срібло	10	38,6	3000/3000
Зозуліні черевички справжні (с)	20.07.2016	срібло	10	38,6	3000/3000
Зозуліні черевички справжні (н)	20.07.2016	нейзильбер	2	31	30000/30000
Цикламен коський (Кузнецова) (с)	30.09.2014	срібло	10	38,6	3000/3000
Цикламен коський (Кузнецова) (н)	30.09.2014	нейзильбер	2	31	35000/35000
Дрохва (с)	26.04.2013	срібло	10	38,6	5000/5000
Дрохва (н)	26.04.2013	нейзильбер	2	31	30000/30000
Стерлядь прісноводна (с)	27.11.2012	срібло	10	38,6	7000/7000
Стерлядь прісноводна (н)	27.11.2012	нейзильбер	2	31	35000/35000
Ковила українська (н)	29.06.2010	нейзильбер	2	31	35000/35000
Ковила українська (с)	29.06.2010	срібло	10	38,6	8000/8000

175 років державному дендрологічному парку 'Тростянець' (н)	15.09.2008	нейзильбер	5	35	45000/45000
Гриф чорний (с)	26.05.2008	срібло	10	38,6	7000/7000
Гриф чорний (н)	26.05.2008	нейзильбер	2	31	45000/45000
100 років Київському зоопарку (н)	23.04.2008	нейзильбер	2	31	50000/50000
Пилкохвіст український (н)	14.06.2006	нейзильбер	2	31	60000/60000
Пилкохвіст український (с)	14.06.2006	срібло	10	38,6	8000/8000
Сліпак піщаний (с)	15.06.2005	срібло	10	38,6	8000/8000
Сліпак піщаний (н)	15.06.2005	нейзильбер	2	31	60000/60000
Азовка (с)	22.03.2004	срібло	10	38,6	8000/8000
Азовка (н)	22.03.2004	нейзильбер	2	31	30000/30000
Морський коник (с)	25.07.2003	срібло	10	38,6	2000/2000
Морський коник (н)	25.07.2003	нейзильбер	2	31	50000/50000
Зубр (с)	31.03.2003	срібло	10	38,6	2000/2000
Зубр (н)	31.03.2003	нейзильбер	2	31	50000/50000
Пугач (с)	23.07.2002	срібло	10	38,6	3000/3000
Пугач (н)	23.07.2002	нейзильбер	2	31	30000/30000
Модрина польська (с)	26.11.2001	срібло	10	38,6	3000/3000
Модрина польська (н)	26.11.2001	нейзильбер	2	31	30000/30000
100 років Миколаївському зоопарку (н)	21.08.2001	нейзильбер	2	31	30000/30000
Рись звичайна (н)	25.04.2001	нейзильбер	2	31	30000/30000
Рись звичайна (с)	25.04.2001	срібло	10	38,6	3000/3000
Краб прісноводний (с)	02.08.2000	срібло	10	38,6	5000/5000
Краб прісноводний (н)	02.08.2000	нейзильбер	2	31	50000/50000
Соня садова (н)	15.12.1999	нейзильбер	2	31	50000/50000
Соня садова (с)	15.12.1999	срібло	10	38,6	5000/5000

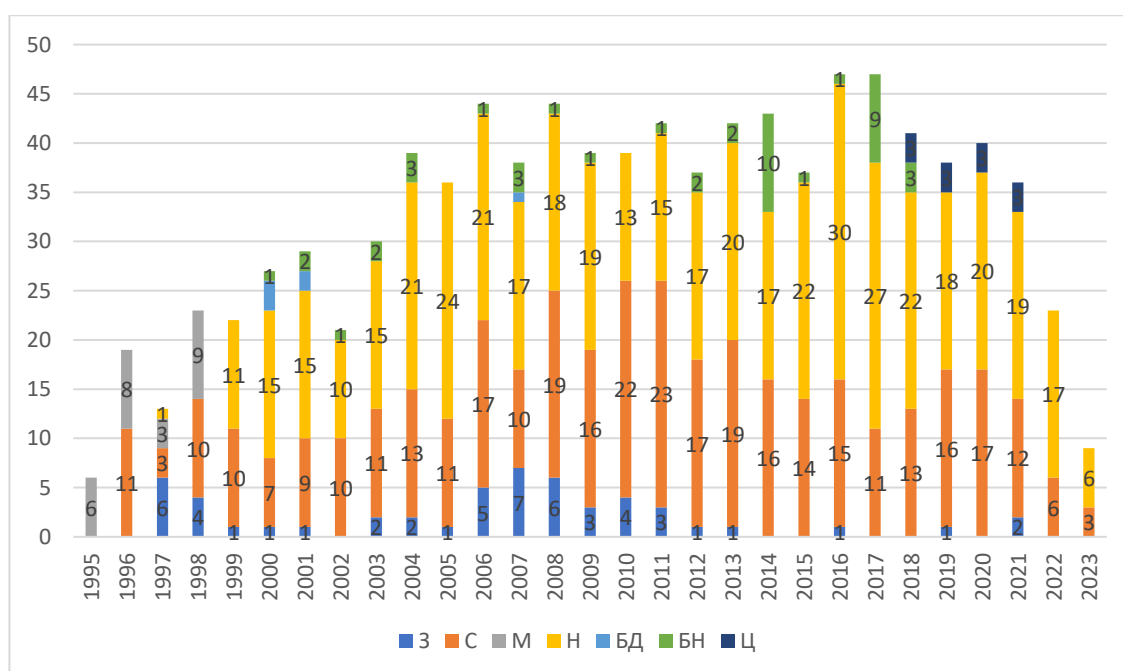
Любка дволиста (с)	26.07.1999	срібло	10	38,6	5000/5000
Любка дволиста (н)	26.07.1999	нейзильбер	2	31	50000/50000
Орел степовий (н)	28.01.1999	нейзильбер	2	31	50000/50000
Орел степовий (с)	20.01.1999	срібло	10	38,6	5000/5000
Асканія-Нова (н)	20.05.1998	нейзильбер	2	31	90000/90000
Асканія-Нова (н)	20.05.1998	нейзильбер	2	31	10000/10000
Асканія-Нова (с)	20.05.1998	срібло	10	38,6	10000/10000

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.

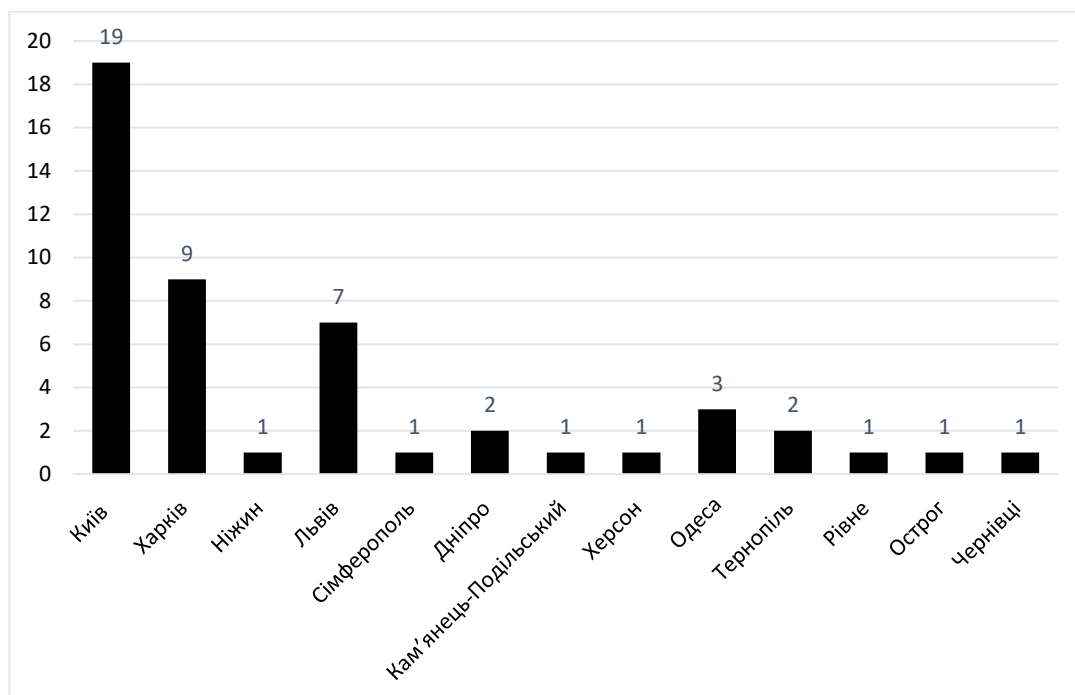
URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).



Діаграма 1. Ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України за роками (1995-2023 рр.).



Діаграма 2. Співвідношення кількості ювілейних і пам'ятних монет Національного банку України, враховуючи матеріал виготовлення.



Діаграма 3. Репрезентація на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України академічної спадщини.

Джерело: Каталог нумізматичної продукції. Національний банк України.  
 URL: [https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie\[\]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023](https://bank.gov.ua/ua/uah/numismatic-products/souvenir-coins?page=1&perPage=5&search=&serie[]=Друга%20світова%20війна&from=&to=31.12.2023) (дата звернення: 31.12.2023).

## СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

З – золото

С – срібло

М – мельхіор

Н – нейзильбер

БД – біметалеві з дорогоцінних металів

БН – біметалеві з недорогоцінних металів

Ц – сплав на основі цинку

## РЕЗЮМЕ

до дипломної роботи на тему:

«Репрезентація культурної спадщини України на ювілейних і пам'ятних монетах Національного банку України»

Дипломна робота присвячена характерним особливостям репрезентації на ювілейних та пам'ятних монетах Національного банку України різноманітної культурної спадщини України. Вони присвячені різноманітним історичним подіям та постатям. Крім того, монети відіграють важливе значення у збереженні та репрезентації культурної спадщини України (матеріальної та нематеріальної) різного історичного часу, а також історико-культурного ландшафту країни. Досліджувані монети зрідка використовуються як платіжний засіб, водночас насамперед виконують важливу культурну функцію.

Джерельну базу роботи становлять ювілейні та пам'ятні монети Національного банку України, довідкові видання та нормативні документи. Мета роботи та особливості джерельної бази визначили відповідну методологію дослідження, основою якої стали підходи, вироблені у межах нумізматики, студій спадщини та візуальної історії. Історіографію питання становлять роботи, присвячені монетному обігу на території України, та дослідження, присвячені ювілейним і пам'ятним монетам Національного банку України.

У дипломній роботі робиться висновок, що завдяки виробництву ювілейних і пам'ятних монет Національний банк України є важливою державною інституцією, яка бере безпосередню та активну участь в актуалізації та популяризації національно значущої спадщини. Зокрема, Національний банк України постає в якості одного з акторів історичної політики в Україні, що визначає можливі стратегії використання культурної спадщини в якості одного з інструментів політики пам'яті.

Ключові слова: пам'ятні монети, ювілейні монети, Національний банк України, спадщина, Україна.

## SUMMARY

of the thesis:

“Representation of the Cultural Heritage of Ukraine on Jubilee and Commemorative Coins of the National Bank of Ukraine”

This thesis examines the distinctive features of representing Ukraine’s diverse cultural heritage on the commemorative and jubilee coins issued by the National Bank of Ukraine. These coins are dedicated to various historical events and figures. Additionally, the coins play a significant role in the preservation and representation of Ukraine's cultural heritage (both tangible and intangible) from different historical periods, as well as the country's historical and cultural landscape. The coins under study are rarely used as a means of payment, primarily serving an important cultural function.

The source base of this work consists of commemorative and jubilee coins issued by the National Bank of Ukraine, reference publications, and regulatory documents. The goal of the work and the characteristics of the source base determined the appropriate research methodology, which is based on approaches developed within the fields of numismatics, heritage studies, and visual history. The historiography of the issue includes works dedicated to coin circulation in Ukraine and studies on the commemorative and jubilee coins of the National Bank of Ukraine.

The thesis concludes that through the production of jubilee and commemorative coins, the National Bank of Ukraine is an important state institution that actively participates in the actualization and popularization of nationally significant heritage. Specifically, the National Bank of Ukraine emerges as one of the actors in Ukraine's historical policy, shaping potential strategies for using cultural heritage as one of the tools of memory policy.

Keywords: commemorative coins, jubilee coins, National Bank of Ukraine, heritage, Ukraine.